

Jurnal Pengguna Malaysia

Malaysian Journal of Consumer

Jilid 21

Dis 2013

ISSN 1511 - 998x

Literasi, Sosialisasi, Tingkah laku dan Kompetensi Kewangan Dalam Kalangan Kanak-Kanak

Nurul 'Alyaa Adillah Mokhtar
Mohamad Fazli Sabri
Ahmad Hariza Hashim, et.al

Pengurusan Kewangan Dalam Kalangan Pekerja Muda

Nuraini Abdullah
Mohamad Fazli Sabri
Husniyah Abdul Rahim, et.al

Amalan Pengguna Lestari "4R" Dalam Kalangan Mahasiswa Instituti Pengajian Tinggi (IPT) di Malaysia

Mumtazah Othman
Naimah Mohd Salleh
Putri Musrifah Megat Johari, et.al

Consumer Ethical Behavior, Consumers Knowledge and Moral Ideology Among Ministry of Domestic Trades, Co-operatives and Consumerism Putrajaya Employee

Nurazlina Dol
Elistina Abu Bakar

Tahap Pengetahuan, Sikap dan Amalan Penggunaan Produk Makanan Organik Dalam Kalangan Pengguna di Kuala Krai, Kelantan

Wan Rohaya Wan Mohammed
Zuroni Md Jusoh

Pembelanjaan Awal Musim Persekolahan: Perbandingan Mengikut Kumpulan Etnik di Malaysia

Syuhaily Osman
Naimah Mohd Salleh
Mumtazah Othman, et.al

Perlindungan Pengguna Terhadap Keselamatan Mainan Kanak-Kanak di Malaysia

Nur 'Afni Hashim
Afida Mastura Muhammad Arif
Aini Mat Said

Food Consumption Patterns of Lower-Income Households in Rural Areas of Peninsular Malaysia

Shamsul Azahari Zainal Badari
Jayashree Arcot
Norhasmah Sulaiman

PENYUMBANG ARTIKEL

Afida Mastura Muhammad Arif	<i>Fakulti Ekologi Manusia, Universiti Putra Malaysia</i>
Ahmad Hariza Hashim	<i>Fakulti Ekologi Manusia, Universiti Putra Malaysia</i>
Aini Mat Said	<i>Fakulti Ekologi Manusia, Universiti Putra Malaysia</i>
Elistina Abu Bakar	<i>Fakulti Ekologi Manusia, Universiti Putra Malaysia</i>
Farhan Mat Arisah	<i>Fakulti Ekologi Manusia, Universiti Putra Malaysia</i>
Husniyah Abdul Rahim	<i>Fakulti Ekologi Manusia, Universiti Putra Malaysia</i>
Jayashree Arcot	<i>School of Chemical, University of New South Wales</i>
Mohamad Fazli Sabri	<i>Fakulti Ekologi Manusia, Universiti Putra Malaysia</i>
Mohd Amim Othman	<i>Fakulti Ekologi Manusia, Universiti Putra Malaysia</i>
Mumtazah Othman	<i>Fakulti Ekologi Manusia, Universiti Putra Malaysia</i>
Naimah Mohd Salleh	<i>Fakulti Ekologi Manusia, Universiti Putra Malaysia</i>
Norhasmah Sulaiman	<i>Fakulti Perubatan dan Sains Kesihatan, Universiti Putra Malaysia</i>
Normaziah Zulkifli	<i>Fakulti Ekologi Manusia, Universiti Putra Malaysia</i>
Nur 'Afn Hashim	<i>Fakulti Ekologi Manusia, Universiti Putra Malaysia</i>
Nuraini Abdullah	<i>Fakulti Ekologi Manusia, Universiti Putra Malaysia</i>
Nurazlina Dol	<i>Fakulti Ekologi Manusia, Universiti Putra Malaysia</i>
Nurul 'Alyaa Adillah Mokhtar	<i>Fakulti Ekologi Manusia, Universiti Putra Malaysia</i>
Nurul Farhana Zakaria	<i>Fakulti Ekologi Manusia, Universiti Putra Malaysia</i>
Putri Musrifah Megat Johari	<i>Fakulti Ekologi Manusia, Universiti Putra Malaysia</i>
Shamsul Azahari Zainal Badari	<i>Fakulti Ekologi Manusia, Universiti Putra Malaysia</i>
Syuhaily Osman	<i>Fakulti Ekologi Manusia, Universiti Putra Malaysia</i>
Wan Rohaya Wan Mohammed	<i>Fakulti Ekologi Manusia, Universiti Putra Malaysia</i>
Zuroni Md Jusoh	<i>Fakulti Ekologi Manusia, Universiti Putra Malaysia</i>

Jilid 21 Dis 2013 ISSN 1511 - 998x Halaman

Literasi, Sosialisasi, Tingkah laku dan Kompetensi Kewangan Dalam Kalangan Kanak-Kanak <i>Nurul 'Alyaa Adillah Mokhtar, Mohamad Fazli Sabri, Ahmad Hariza Hashim, Husniyah Abd Rahim dan Mohd Amim Othman</i>	1
Pengurusan Kewangan Dalam Kalangan Pekerja Muda <i>Nuraini Abdullah, Mohamad Fazli Sabri, Husniyah Abdul Rahim, Mohd. Amim Othman, Afida Mastura Muhammad Arif dan Nurul Farhana Zakaria</i>	16
Amalan Pengguna Lestari "4R" Dalam Kalangan Mahasiswa Instituti Pengajian Tinggi (IPT) di Malaysia <i>Mumtazah Othman, Naimah Mohd Salleh, Putri Musrifah Megat Johari dan Farhan Mat Arisah</i>	35
Consumer Ethical Behavior, Consumers Knowledge and Moral Ideology Among Ministry of Domestic Trades, Co-operatives and Consumerism Putrajaya Employee <i>Nurazlina Dol dan Elistina Abu Bakar</i>	56
Tahap Pengetahuan, Sikap dan Amalan Penggunaan Produk Makanan Organik Dalam Kalangan Pengguna di Kuala Krai, Kelantan <i>Wan Rohaya Wan Mohammed dan Zuroni Md Jusoh</i>	77
Pembelanjaan Awal Musim Persekolahan: Perbandingan Mengikut Kumpulan Etnik di Malaysia <i>Syuhaily Osman, Naimah Mohd Salleh, Mumtazah Othman dan Nurmaziah Zulkifli</i>	94
Perlindungan Pengguna Terhadap Keselamatan Mainan Kanak-Kanak di Malaysia <i>Nur 'Afn Hashim, Afida Mastura Muhammad Arif dan Aini Mat Said</i>	109
Food Consumption Patterns of Lower-Income Households in Rural Areas of Peninsular Malaysia <i>Shamsul Azahari Zainal Badari, Jayashree Arcot and Norhasmah Sulaiman</i>	122

LITERASI, SOSIALISASI, TINGKAH LAKU DAN KOMPETENSI KEWANGAN DALAM KALANGAN KANAK-KANAK

Nurul ‘Alyaa Adillah Mokhtar

Mohamad Fazli Sabri

Ahmad Hariza Hashim

Husniyah Abd Rahim

Mohd Amim Othman

Jabatan Pengurusan Sumber dan Pengajian Pengguna

Fakulti Ekologi Manusia

Universiti Putra Malaysia

Pengenalan

Salah satu kemahiran penting dalam kehidupan seseorang ialah kemahiran pengurusan kewangan yang dipelajari sejak kecil (Abramovitch, Freedman & Pliner, 1991; Clercq, 2009). Tidak pernah terlalu awal bagi ibu bapa untuk mengajar anak-anak tentang asas menguruskan kewangan kerana wang adalah salah satu keperluan yang penting bagi setiap individu dalam memenuhi kebanyakan matlamat yang ingin dicapai. Akan tetapi, wang juga merupakan salah satu punca kepada kebanyakan masalah yang berlaku. Bagi sesetengah individu, bebanan masalah kewangan yang tidak pernah berkesudahan boleh menjejaskan kesejahteraan hidup. Ramai yang terhimpit dengan beban kewangan, termasuklah golongan remajakerana masalah kewangan yang dihadapi oleh keluarga mereka boleh mengganggu kehidupan remaja tersebut, terutama dari segi pembelajaran.

Menurut Jabatan Insolvensi Negara, sebanyak 19,575 orang rakyat Malaysia telah diisytiharkan muflis pada tahun 2012 dan statistik tertinggi menunjukkan golongan belia yang berumur 35 hingga 44 merupakan golongan muflis yang paling tinggi iaitu seramai 7,164 orang. Hal ini sangat membimbangkan kerana golongan muda merupakan aset penting dalam membangunkan negara. Walaubagaimanapun, hal ini mampu diatasi jika seseorang individu mempunyai kemahiran pengurusan kewangan yang baik. Kebanyakan punca masalah kewangan yang berlaku sebenarnya bermula daripada amalan serta tingkah laku individu itu sendiri dalam mengendalikan kewangan, seperti berbelanja melebihi pendapatan, penggunaan kredit yang berlebihan, banyak membeli mengikut kehendak daripada keperluan dan tidak mempunyai simpanan untuk masa kecemasan.

Golongan kanak-kanak juga tidak terkecuali daripada bertanggungjawab menguruskan kewangan mereka sendiri. Walaupun sumber kewangan mereka sangat terhad kerana kebanyakan sumber wang mereka diberi oleh ibu bapa, namun kemahiran mereka menguruskan wang yang ada perlu diberi perhatian. Kanak-kanak perlu bijak menguruskan perbelanjaan wang saku yang diterima kerana cara mereka berbelanja boleh mempengaruhi pengurusan kewangan mereka apabila dewasa kelak. Jika seseorang kanak-kanak itu terbiasa dengan sikap boros dan tidak belajar menabung atau menyimpan, maka tidak mustahil kanak-kanak tersebut menghadapi masalah kewangan apabila dewasa kelak. Kajian lepas menunjukkan bahawa pengalaman menguruskan kewangan pada zaman kanak-kanak mempunyai perkaitan positif dengan amalan kewangan yang baik apabila dewasa (Kim & Chatterjee, 2013).

Tabiat dan amalan mengenai perbelanjaan, simpanan dan pengetahuan kewangan yang diterapkan sejak kecil mampu membentuk seseorang kanak-kanak menjadi pengurus kewangan yang baik apabila dewasa (Holden, Kalish, Scheinholtz, Dietrich & Novak, 2009). Dapatan ini selari dengan kajian Garman dan Forge (2005) iaitu kanak-kanak yang dididik dengan pengurusan kewangan yang baik sejak kecil, didapati tidak mempunyai masalah dalam menguruskan kewangan mereka pada masa hadapan. Namun begitu, tidak banyak kajian yang mengkaji kemampuan pengurusan kewangan dalam kalangan kanak-kanak di Malaysia. Oleh itu, kajian ini dijalankan bagi mengenalpasti tahap literasi kewangan, sosialisasi kewangan, tingkah laku kewangan dan kompetensi kewangan dalam kalangan pelajar sekolah rendah.

Tinjauan literatur

Literasi kewangan

Literasi kewangan ialah pengetahuan dan kemahiran yang diperlukan untuk mengendalikan cabaran kewangan serta membuat keputusan mengenai kewangan dalam kehidupan seharian (Sohn, Joo, Grable, Lee & Kim, 2012). Menurut kajian yang lepas, tahap pengetahuan mengenai kewangan merupakan isu yang penting dalam tingkah laku pengurusan kewangan. Hal ini kerana kekurangan pengetahuan mengenai kewangan boleh menjurus kearah bebanan hutang (Norvilitis, Merwin, Osberg, Roehling, Young & Kamas, 2006). Tambahan, kekurangan ilmu tentang kewangan boleh mempengaruhi keupayaan pelajar dalam membuat keputusan yang positif mengenai kewangan disepanjang kehidupan mereka (Jorgensen & Savla, 2010).

Sosialisasi kewangan

Ibu bapa merupakan faktor utama yang mempengaruhi pembuatan keputusan kanak-kanak mengenai kewangan (Koh & Lee, 2010). Kemahiran menguruskan wang yang telah diterapkan oleh ibu bapa sejak seawal usia boleh mempengaruhi corak tingkah laku pengurusan kewangan apabila mereka dewasa kelak (*National Financial Educators Council*, 2011). Webley dan Nyhus (2006) yang mengkaji sama ada tingkah laku ibu bapa mempengaruhi tingkah laku ekonomi anak-anak mendapati bahawa tingkah laku ibu bapa mempunyai pengaruh yang lemah, namun masih memberi impak terhadap tingkah laku ekonomi kanak-kanak. Di samping itu, kaedah pengajaran yang menarik juga mampu membuat kanak-kanak lebih bersemangat untuk belajar mengenai konsep ekonomi dan kewangan (Sherraden, Johnson, Guo & Elliot, 2011).

Tingkah laku kewangan

Simpanan

Kajian lepas mendapati bahawa amalan menyimpan ibu bapa mempengaruhi amalan menyimpan kanak-kanak (Friedline, 2012; Pritchard, Myers & Cassidy, 1989). Di samping itu, kanak-kanak yang mempunyai amalan menyimpan yang disertai dengan persepsi yang positif tentang kebaikan menyimpan mampu meningkatkan amalan menyimpan dalam diri kanak-kanak (Elliot, 2012). Kajian Kim dan Chatterjee (2013) juga membuktikan bahawa individu yang mempunyai akaun simpanan sejak kecil mempunyai amalan kewangan yang baik apabila meningkat dewasa.

Pola perbelanjaan

Menurut kajian Oyewole, Peng dan Choudhury (2010), kanak-kanak merupakan pengaruh yang penting dalam proses pembelian pada masa kini. Kanak-kanak juga boleh mempengaruhi keputusan pembelian keluarga mereka sama ada secara langsung atau tidak langsung (Ali, Batra, Ravichandran, Zuhaib & Rehman, 2012). Kajian Dotson dan Hyatt (2005) menyatakan bahawa peningkatan besar dalam perbelanjaan oleh kanak-kanak merupakan salah satu ciri negara maju seperti Amerika Syarikat. Sejak tiga dekad yang lalu, kanak-kanak di negara luar mempunyai kuasa membeli dan telah menggunakan wang perbelanjaan mereka sendiri dan keadaan ini semakin meningkat apabila memasuki tahun 1990-an.

Kompetensi kewangan

Kemahiran yang diperoleh pada zaman kanak-kanak dan tabiat yang diterapkan oleh ibu bapa sangat penting dalam menentukan corak atau tingkah laku kewangan anak-anak pada masa hadapan (Holden *et al.*, 2009). Hal ini kerana kehidupan sekarang yang serba maju dan moden memaksa orang muda sekarang untuk sentiasa membuat keputusan mengenai kewangan yang semakin kompleks bagi mengelakkan masalah kewangan membelenggu kehidupan (Hunter, 2004). Seseorang yang mempunyai kemahiran menguruskan kewangan yang baik bukan sahaja memberi kebaikan secara terus kepada mereka, bahkan mereka memberi pengaruh yang kuat kepada pasaran kerana mereka cekap dalam mengendalikan segala-gala senario yang berlaku dalam pasaran (Meza, Irlenbusch & Reyniers, 2008).

Metodologi

Persampelan

Seramai 400 responden telah dipilih daripada kalangan pelajar Tahun Empat dan Tahun Lima menggunakan kaedah persampelan rawak berperingkat (*multistage sampling*) yang melibatkan empat buah negeri yang dipilih mengikut zon iaitu zon utara (Kedah), zon timur (Kelantan), zon barat (Selangor) dan zon selatan (Negeri Sembilan). Sebanyak dua buah sekolah rendah yang berada dalam daerah di setiap ibu negeri yang dipilih terlibat. Data dikumpul menggunakan borang soal selidik dengan bantuan guru. Data dianalisis secara deskriptif dengan menggunakan program SPSS (*Statistical Package for the Social Sciences*) versi 16.

Instrumen kajian

Borang soal selidik terdiri daripada lima bahagian iaitu latar belakang responden, literasi kewangan, sosialisasi kewangan, tingkah laku kewangan dan kompetensi kewangan. Bagi bahagian pertama iaitu latar belakang responden, bahagian ini mengandungi soalan-soalan yang berkaitan dengan demografi responden seperti umur, jantina, etnik, tahap pendidikan bapa dan tahap pendidikan ibu. Bahagian kedua, iaitu bahagian literasi kewangan mempunyai 10 soalan berkenaan pengetahuan am mengenai kewangan dengan respon “salah” atau “betul”, manakala bahagian ketiga berkenaan sosialisasi kewangan pula terdiri daripada 11 soalan berkenaan sosialisasi kewangan dengan respon “tidak pernah”, “kadang-kadang” atau “selalu”. Bagi bahagian keempat pula iaitu tingkah laku kewangan, terdiri daripada dua bahagian iaitu amalan simpanan dan pola perbelanjaan. Amalan

simpanan diukur dengan bertanyakan satu soalan sahaja kepada responden iaitu “Adakah anda mempunyai simpanan?” dengan respon “Ya” atau “Tidak”. Bagi pemboleh ubah pola perbelanjaan, juga diukur dengan satu soalan sahaja iaitu soalan berkenaan dengan “Apakah yang anda belanja daripada wang saku yang diterima?” dan responden diberi pilihan jawapan seperti tambang bas, makanan, minuman, alat tulis, barang mainan, buku/majalah dan lain-lain. Bahagian terakhir adalah berkenaan kompetensi kewangan yang mempunyai lapan pernyataan bagi bahagian kompetensi kewangan yang ditanya kepada responden dengan skala “Ya” atau “Tidak”.

Hasil kajian dan perbincangan

Latar belakang responden

Maklumat latar belakang responden ditunjukkan dalam Jadual 1. Sebanyak 50.2% responden terdiri daripada pelajar lelaki dan 49.8% responden pula adalah perempuanan.

Jadual 1: Latar Belakang Responden

Latar Belakang Responden	Frekuensi (n=400)	Peratus (%)
Umur		
10 tahun	156	39.0
11 tahun	244	61.0
Jantina		
Lelaki	201	50.2
Perempuan	199	49.8
Etnik		
Melayu	326	81.5
Cina	25	6.2
India	39	9.8
Lain-lain	10	2.4
Tahap pendidikan bapa		
Tidak pernah bersekolah	1	0.2
Sekolah Rendah	11	2.8
Sekolah Menengah	178	44.5
Kolej/Universiti	300	52.5
Tahap pendidikan ibu		
Tidak pernah bersekolah	2	0.5
Sekolah Rendah	16	4.0
Sekolah Menengah	176	44.0
Kolej/ Universiti	206	51.6

Lebih separuh daripada jumlah responden terdiri daripada pelajar yang berumur 11 tahun (61.0%) dan 39.0% responden terdiri daripada pelajar

berumur 10 tahun. Majoriti responden terdiri daripada etnik Melayu (81.5%), diikuti dengan 6.2% etnik Cina, 9.8% merupakan etnik India dan selebihnya terdiri etnik lain-lain (2.4%). Hasil analisis juga menunjukkan lebih daripada satu perdua ibu bapa responden mempunyai pendidikan di peringkat universiti. Hal ini menunjukkan kebanyakan ibu bapa responden mempunyai tahap pendidikan yang tinggi.

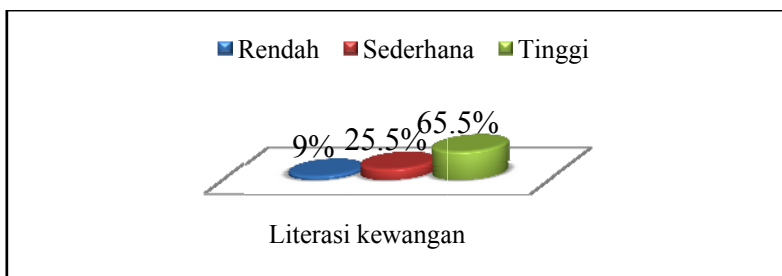
Literasi kewangan kanak-kanak

Taburan respon bagi soalan yang berkaitan dengan literasi kewangan ditunjukkan dalam Jadual 2. Hasil kajian menunjukkan bahawa 88.5% daripada jumlah responden menjawab dengan betul bagi pernyataan yang salah “Kita boleh beli apa sahaja dengan wang ringgit termasuklah kasih sayang.” Hal ini menunjukkan responden tahu bahawa tidak semua perkara boleh dibeli dengan wang ringgit. Responden juga tahu bahawa wang tidak diperoleh secara percuma dan kita harus bekerja untuk mendapatkan wang (97.0%). Kebanyakan responden juga tahu bahawa membeli buku cerita bukan merupakan matlamat jangka panjang (73.8%). Namun begitu, kurang daripada separuh jumlah responden tahu bahawa rakan sebaya bukan merupakan sumber rujukan terbaik untuk membantu pembelian yang bijak dan berhemah (41.0%).

Jadual 2: Taburan Literasi Responden Mengenai Kewangan (n=400)

Bil.	Pernyataan	Betul (%)
Pernyataan betul		
1.	Mata wang yang digunakan di Malaysia dikenali sebagai Ringgit Malaysia.	98.5
2.	Wang tidak diperoleh secara percuma. Kita harus bekerja untuk mendapatkan wang.	97.0
3.	Membuat perbandingan semasa membeli barang boleh membantu kita mendapat harga yang berpatutan dengan wang yang kita ada.	90.5
Pernyataan salah		
4.	Kita boleh beli apa sahaja dengan wang ringgit termasuklah kasih sayang.	88.5
5.	Membeli buku cerita merupakan matlamat simpanan jangka panjang.	73.8
6.	Apabila seseorang meminjam wang, dia tidak perlu membayar balik wang.	93.5
7.	Anda tidak perlu menyimpan untuk membeli sesuatu yang anda idam-idamkan.	86.2
8.	iPad merupakan salah satu keperluan.	81.2
9.	Seseorang boleh berbelanja lebih daripada apa yang diperoleh.	81.0
10.	Rakan sebaya merupakan sumber rujukan terbaik untuk membantu pembelian yang bijak dan berhemah.	41.0

Berdasarkan Rajah 1, tahap literasi kewangan dikategorikan kepada tiga tahap skor iaitu tahap tinggi, sederhana dan rendah. Skor pengetahuan yang salah telah direkodkan semula. Setiap soalan yang dijawab dengan betul menyumbangkan 1 markah, manakala 0 markah diberikan jika jawapannya salah. Kebanyakan responden didapati berada pada tahap literasi yang tinggi (65.5%), hanya 25.5 peratus berada pada tahap sederhana dan sebanyak 9 peratus berada pada tahap yang rendah. Oleh itu, secara keseluruhannya tahap literasi kewangan dalam kalangan kanak-kanak berada pada tahap yang tinggi. Hal ini menunjukkan kanak-kanak pada masa sekarang peka akan hal-hal kewangan. Walau bagaimanapun, kanak-kanak masih perlu meningkatkan pengetahuan mereka mengenai sumber rujukan kewangan mereka yang utama, iaitu ibu bapa. Hal ini bagi memastikan kanak-kanak tahu bahawa ibu bapa ialah sumber rujukan yang terbaik untuk mereka rujuk mengenai kewangan kerana ibu bapa merupakan orang yang paling terdekat dalam hidup mereka.

Rajah 1: Tahap Literasi Kewangan Kanak-Kanak

Sosialisasi kewangan kanak-kanak

Bahagian ini membincangkan tentang sosialisasi kewangan responden. Responden diminta untuk menanda pada respon yang sesuai dengan aktiviti kewangan yang mereka lakukan. Bahagian ini merangkumi 11 item seperti yang ditunjukkan dalam Jadual 3. Hasil kajian menunjukkan bahawa 70.8% menyatakan bahawa ibu bapa selalu memberitahu apa yang boleh dan tidak boleh dibeli, manakala 60.0% daripada jumlah responden menyatakan bahawa mereka selalu mendapat nasihat daripada ibu bapa sebelum membeli. Hanya sebilangan kecil daripada responden selalu meminta ibu bapa mereka membeli barang yang diiklankan (9.2%).

Jadual 3: Taburan Sosialisasi Kewangan (n=400)

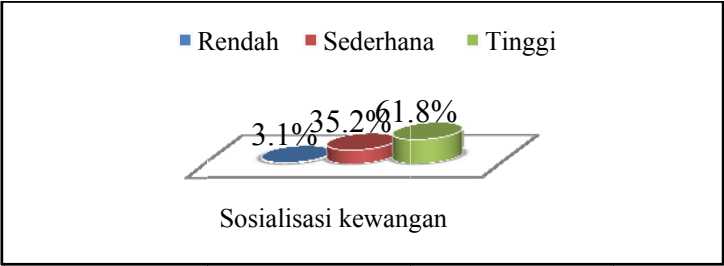
Bil.	Pernyataan	TP(%)	KK(%)	S(%)
1.	Saya membeli barang di kedai bersama-sama ibu bapa.	2.0	50.8	47.2
2.	Saya membantu ibu bapa mendapatkan maklumat mengenai barangan yang dibeli.	17.2	48.8	34.0
3.	Ibu bapa meminta saya ke kedai untuk membeli barang keperluan keluarga.	35.0	39.8	25.2
4.	Ibu bapa menggalakkan saya supaya menentukan sendiri bagaimana membelanjakan wang.	25.0	44.0	31.0
5.	Ibu bapa memberitahu saya apa yang boleh dan tidak boleh beli.	7.0	22.2	70.8
6.	Ibu bapa bertanya bagaimana saya membelanjakan wang saya.	14.2	41.2	44.5
7.	Saya mesti melakukan tugas tertentu untuk mendapatkan upah.	34.8	42.5	22.8
8.	Saya dibawa ibu bapa apabila keluar membeli barang keperluan.	4.2	44.8	51.0
9.	Saya mendapat nasihat daripada ibu bapa sebelum membeli.	8.8	31.2	60.0
10.	Saya berbincang dengan ibu bapa mengenai pembelian.	18.2	40.0	41.8
11.	Saya meminta ibu bapa membeli barangan yang diiklankan.	52.2	38.5	9.2

Petunjuk: TP=Tidak Pernah; KK=Kadang-kadang; S=Selalu

Kurang daripada separuh jumlah responden menyatakan bahawa mereka kadang-kadang membantu ibu bapa mendapatkan maklumat mengenai barangan yang dibeli (48.8%), manakala lebih daripada satu perdua responden menyatakan bahawa mereka kadang-kadang membeli barang di kedai bersama-sama ibu bapa (50.8%). Hanya segelintir daripada responden menyatakan bahawa ibu bapa kadang-kadang memberitahu mereka apa yang boleh dan tidak boleh dibeli (22.2%). Seterusnya, 34.8% responden menjawab tidak pernah bagi pernyataan “Saya mesti melakukan tugas tertentu untuk mendapatkan upah.”, manakala 25.0% daripada jumlah responden menyatakan ibu bapa mereka tidak pernah menggalakkan mereka supaya menentukan sendiri bagaimana membelanjakan wang.

Berdasarkan Rajah 2, tahap sosialisasi kewangan dikategorikan kepada tiga tahap skor iaitu tahap tinggi, sederhana dan rendah. Skor bagi skala “tidak pernah” dan “kadang-kadang” telah direkodkan semula. Skor bagi skala “selalu” diberikan 1 markah manakala skor bagi skala “tidak pernah” dan “kadang-kadang” diberikan 0 markah. Dapatan kajian mendapati tahap sosialisasi kewangan kanak-kanak berada pada tahap yang

memberangsangkan kerana mempunyai tahap sosialisasi kewangan yang tinggi (61.8%). Hanya 35.2% sahaja yang mempunyai tahap sosialisasi kewangan yang sederhana dan 3.1% daripada jumlah responden berada pada tahap yang rendah. Hal ini menunjukkan bahawa ibu bapa sangat memainkan peranan yang penting dalam mendidik anak-anak mengenai kewangan. Penglibatan anak-anak bersama-sama ibu bapa secara terus akan membantu kanak-kanak melalui proses sosialisasi kewangan dalam diri kanak-kanak tersebut.

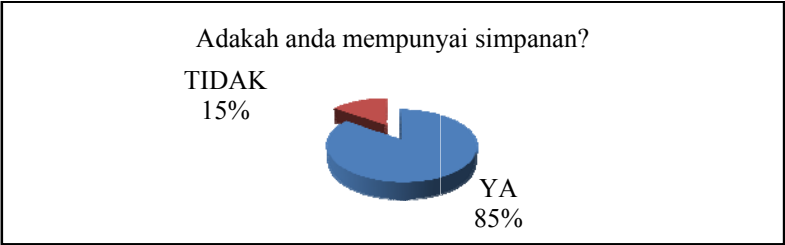

Rajah 2: Tahap Sosialisasi Kewangan Kanak-Kanak

Tingkah laku kewangan

Amalan menyimpan dalam kalangan kanak-kanak

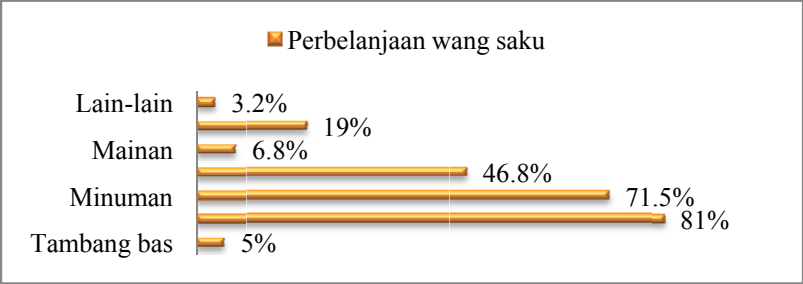
Rajah 3 menunjukkan amalan menyimpan dalam kalangan kanak-kanak. Dapatan kajian menunjukkan bahawa majoriti kanak-kanak mempunyai simpanan (85.0%) sama ada menyimpan dalam tabung, bank atau menyimpan dengan ibu bapa. Hal ini menunjukkan amalan menyimpan telah dititikberatkan dalam diri kanak-kanak seawal usia lagi. Namun begitu, ada segelintir kanak-kanak (15.0%) yang masih tidak mempunyai sebarang simpanan. Hal ini mungkin disebabkan kurangnya pendedahan mengenai kepentingan menyimpan kepada kanak-kanak tersebut.

Rajah 3: Amalan Menyimpan Kanak-kanak

Pola perbelanjaan dalam kalangan kanak-kanak

Rajah 4 menunjukkan pola perbelanjaan yang dilakukan kanak-kanak menggunakan wang saku yang mereka terima. Majoriti kanak-kanak membelanjakan wang saku mereka untuk membeli makanan (81.0%), minuman (71.5%) dan alat tulis (46.8%). Akan tetapi, terdapat sebilangan kecil yang membelanjakan wang saku mereka untuk membeli barang mainan (6.8%).

Rajah 4: Pola Perbelanjaan Wang Saku Kanak-Kanak

Kompetensi kewangan kanak-kanak

Bahagian ini membincangkan tentang kompetensi kewangan dalam kalangan kanak-kanak. Bahagian ini merangkumi lapan item seperti yang ditunjukkan dalam Jadual 4. Kebanyakan responden tahu cara menguruskan wang sekarang boleh mempengaruhi cara menguruskan wang pada masa hadapan (74.8%), manakala 82.0% responden tahu jumlah lima keping RM10 bersamaan dengan sekeping RM50. Seterusnya, majoriti responden memeriksa kualiti barang yang hendak dibeli (96.8%) dan 94.5% responden yakin dalam setiap kali mereka membuat keputusan apabila membeli barang. Hanya 57.0% daripada jumlah responden tahu jumlah minggu yang diperlukan untuk membeli kasut yang berharga RM10 adalah selama lima minggu jika menyimpan sebanyak RM2 seminggu.

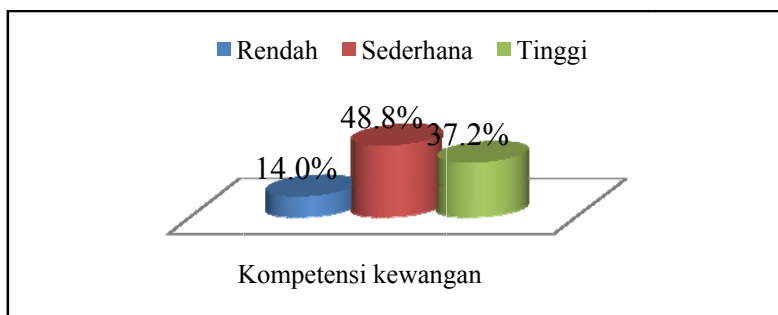
Jadual 4: Taburan Kompetensi Kewangan (n=400)

Bil.	Pernyataan	Ya (%)
1.	Adakah cara menguruskan wang sekarang boleh mempengaruhi cara menguruskan wang masa hadapan?	74.8
2.	Jika anda menyimpan RM2 seminggu, berapakah jumlah minggu yang diperlukan untuk membeli kasut yang berharga RM10? (Jawapan=5minggu)	57.0

Jadual 4 (sambungan)

Bil.	Pernyataan	Ya (%)
3.	Saya mengetahui jumlah wang simpanan saya dalam buku akaun?	66.5
4.	Adakah sama jumlah 5 keping RM10 dengan sekeping wang RM50?	82.0
5.	Sekiranya barang milik anda hilang, apakah yang anda rasa? (Jawapan=sedih)	93.0
6.	Adakah anda memeriksa kualiti barang yang hendak dibeli?	96.8
7.	Biasanya pensil yang berharga RM0.50 lebih berkualiti berbanding dengan pensil yang berharga RM0.30.	22.5
8.	Adakah anda yakin setiap kali membuat keputusan untuk membeli sesuatu barang?	94.5

Rajah 5 menunjukkan tahap kompetensi kewangan dalam diri kanak-kanak. Hasil kajian mendapati bahawa tahap kompetensi kewangan kanak-kanak berada pada tahap sederhana sahaja (48.8%). Hanya 37.2% responden mempunyai tahap kompetensi kewangan yang tinggi manakala sebilangan kecil mempunyai tahap kompetensi kewangan yang rendah (14.0%). Hal ini menunjukkan tahap kompetensi kewangan kanak-kanak masih perlu diberi perhatian yang khusus. Kajian lepas mendapati tabiat dan amalan perbelanjaan, simpanan serta pengetahuan kewangan yang diterapkan sejak kecil mampu membentuk kanak-kanak menjadi pengurus kewangan yang baik apabila dewasa kelak (Holden *et al.*, 2009).

Rajah 5: Tahap Kompetensi Kewangan Kanak-Kanak

Kesimpulan dan cadangan

Secara keseluruhan, kajian mendapati walaupun sebahagian besar responden mempunyai simpanan, tahap literasi kewangan dan tahap sosialisasi kewangan yang tinggi, namun penekanan dari segi kemahiran menguruskan

kewangan masih perlu diberi perhatian kerana tahap kompetensi kewangan mereka masih lagi pada tahap yang sederhana. Pengetahuan kanak-kanak masih perlu ditingkatkan, terutama yang berkaitan dengan peranan ibu bapa sebagai sumber rujukan kewangan utama kanak-kanak. Hal ini kerana pada usia muda, kanak-kanak masih sukar untuk membezakan antara keperluan dengan kehendak. Oleh itu, kajian ini penting dalam mengetahui kemampuan kanak-kanak menguruskan kewangan dalam menangani masalah kewangan yang dihadapi pengguna pada masa hadapan. Ibu bapa sangat memainkan peranan dalam mendidik anak-anak menjadi pengguna yang bijak bermula seawal usia lagi.

Hasil kajian ini dapat membantu beberapa pihak bagi meningkatkan kemahiran pengurusan kewangan. Kajian ini mempunyai potensi yang penting dalam membantu kanak-kanak mempelajari tentang konsep kewangan. Antara cara yang boleh dilaksanakan adalah melalui penglibatan kanak-kanak secara terus dalam perkhidmatan kewangan yang disediakan di mana-mana bank. Sebagai contoh, pihak sekolah boleh membuka satu akaun simpanan khas bagi setiap murid dan didedahkan dan merasai sendiri bagaimana untuk menyimpan duit di bank. Hal ini secara tidak langsung dapat memupuk amalan menyimpan dalam diri kanak-kanak dan perkara ini mendatangkan kebaikan apabila mereka dewasa kelak. Kanak-kanak akan lebih bermotivasi untuk belajar menyimpan kerana mereka mempunyai pengalaman menyimpan wang sendiri di bank dan berasa seronok apabila melihat wang mereka dalam akaun semakin bertambah. Hasil kajian lepas mendapati kompetensi kewangan kanak-kanak meningkat apabila mereka mendapat pendidikan kewangan yang disertai dengan penglibatan secara terus dalam perkhidmatan kewangan (Sherraden *et al.*, 2011). Langkah ini mungkin penting bagi kanak-kanak yang kurang pendedahan mengenai kewangan.

Di samping itu, hasil kajian ini juga dapat membantu usaha kerajaan dan juga Kementerian Pelajaran Tinggi dalam membantu meningkatkan kemahiran pengurusan kewangan dalam kalangan rakyat Malaysia. Antara langkah yang boleh dilaksanakan adalah dengan mewujudkan sistem pendidikan kewangan yang formal disetiap sekolah. Hal ini kerana sekolah ialah landasan yang terbaik kerana kebanyakan kanak-kanak pergi ke sekolah. Pendidikan kewangan ini mungkin boleh dimasukkan dalam mata pelajaran yang sesuai seperti Matematik atau mengambil guru yang pakar dalam bidang kewangan. Menurut NFCE (2011), kanak-kanak sememangnya mempunyai sedikit pengalaman menguruskan kewangan, tetapi dengan adanya pendidikan pengurusan kewangan, ia akan menguatkan dan menambahkan lagi pengetahuan kewangan yang sedia ada.

Walau bagaimanapun, kajian ini mempunyai beberapa limitasi, terutama dari segi bilangan sampel yang tidak besar dan hanya memfokuskan kepada negeri-negeri di Semenanjung Malaysia sahaja. Bagi kajian yang akan datang, bilangan saiz sampel di Semenanjung Malaysia mungkin boleh ditambah dan dikembangkan ke Sabah dan Sarawak untuk mendapatkan data yang lebih kukuh bagi mengenalpasti tahap kompetensi kewangan kanak-kanak di Malaysia.

Kesimpulannya, usia tidak pernah menjadi penghalang bagi kanak-kanak untuk belajar dan melatih diri menguruskan kewangan. Hal ini lebih baik berbanding dengan menjadi seorang penghutang pada usia yang muda apabila dewasa kelak. Melalui kemahiran pengurusan kewangan dan pendidikan kewangan, tidak mustahil bagi kanak-kanak sekarang membesar sebagai individu yang mahir menguruskan kewangannya dan masalah seperti kebankrapan mungkin dapat dibendung.

Rujukan

Abramovitch, R., Freedman, J.L., & Pliner, P. (1991). Children and money: Getting an allowance, credit versus cash, and knowledge of pricing. *Journal of Economic Psychology*, 12, 27-45.

Ali, A., Batra, D. K., Ravichandran, N., Zuhaib, M., & Rehman, S. U. (2012). Consumer socialization of children: A conceptual framework. *International Journal of Scientific and Research Publication*, 2(1).

Clercq, B. D. (2009). Do our children know anything about money? An exploratory study. *Meditari Accountancy Research*, 17(1), 1-13.

Dotson, M. J. & Hyatt, E. M. (2005). Major influence factors in children's consumer socialization. *Journal of Consumer Marketing*, 22(1), 35-42.

Elliot III, W. (2012). Ideas for refining children's savings account proposal. *New America Foundation and Center For Social Development*, 1-11.

Friedline, T. (2012). Predicting children's savings: The role of parents' savings for transferring financial advantage and opportunities for financial inclusion. *Children and Youth Services Review* 34, 144-154

Garman, E. T. & Forgue, R. E. 1995. *Personal Finance*. Fifth edition. New York: Houghton Mifflin Co.

Holden, K., Kalish, C., Scheinholtz, L., Dietrich, D., & Novak, B. (2009). Financial literacy programs targeted on pre-school children: Development and evaluation. *Credit Union National Association*, 2-46.

Hunter, P. (2004). Financial capability: Consumers' views on developing their financial capabilities through schools and workplaces. *Consumer Research* (17), 1-14.

Jabatan Insolvensi Negara (2013). *Statistik Bankrap*. Retrieved from http://www.insolvensi.gov.my/images/documents/Statistics/Bankruptcy/Statistik_Bankrap.pdf on 28 august 2013.

Jorgensen, B. L., & Savla, J. (2010). Financial literacy of young adults: The importance of parental socialization. *Family Relations*, 59, 465–478. doi:10.1111/j.1741-3729.2010.00616.x

Kim, J. & Chatterjee, S. (2013). Childhood financial socialization and young adults' financial management. *Financial Counseling and Planning Education*, 24(1), 61-79.

Koh, N. K. & Lee, C. B. (2010). "Because my parents say so"- Children's monetary decision making. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 9, 48-52

Meza, D. D., Irlenbusch, B., & Reyniers, D. (2008). Financial capability: A behavioural economics perspective. *Consumer Research*, 69, 1-108.

National Financial Educators Council (NFEC), (2011). Financial literacy programs and education for young children.

Norvilitis, J. M., Merwin, M. M., Osberg, T. M., Roehling, P. V., Young, P., & Kamas, M. M. (2006). Personality factors, money attitudes, financial knowledge and credit card debt in college students. *Journal of Applied Social Psychology*, 36, 1395–1413.

Oyewole, P., Peng, K. C. & Choudhury, P. K. (2010). Children's influence on parental purchase decisions in Malaysia. *Innovative Marketing*, 6(4), 8-16.

Pritchard, M. E., Myers, B. K., & Cassidy, D. (1989). Factors associated with adolescent saving and spending patterns. *Adolescence*, 24(95), 711–723.

Sherraden, M. S., Johnson, L., Guo, B., & Elliott, W. (2011). Financial capability in children: Effects of participation in a school-based financial

education and savings program. *Journal of Family and Economic Issues*, 32(3), 385-399.

Sohn, S. H., Joo, S. H., Grable, J. E., Lee, S., & Kim, M. (2012). Adolescents' financial literacy: The role of financial socialization agents, financial experiences, and money attitudes in shaping financial literacy among South Korean youth. *Journal of Adolescence*, 35, 969–980.

Webley, P. & Nyhus, E. K. (2006). Parents influence on childrens future orientation and saving. *Journal of Economic Psychology* 27, 140–164.

PENGURUSAN KEWANGAN DALAM KALANGAN PEKERJA MUDA

Nuraini Abdullah
Mohamad Fazli Sabri
Husniyah Abdul Rahim
Mohd. Amim Othman
Afida Mastura Muhammad Arif
Nurul Farhana Zakaria
Jabatan Pengurusan Sumber dan Pengajian Pengguna
Fakulti Ekologi Manusia
Universiti Putra Malaysia

Pengenalan

Peningkatan kos sara hidup dan pendapatan isi rumah yang tidak stabil dilihat sebagai faktor utama yang menyumbang kepada peningkatan bebanan hutang, terutamanya dalam kalangan pekerja muda yang akhirnya mendorong kepada masalah muflis. Senario muflis dalam kalangan pekerja muda bukan hanya berlaku di Malaysia, malahan menjadi topik yang hangat dibincangkan di serata dunia. Mengikut statistik yang dikeluarkan oleh Jabatan Insolvensi Malaysia pada tahun 2012, seramai 19,575 ribu penduduk Malaysia telah diisytiharkan muflis dengan 11,264 ribu terdiri daripada pekerja muda dibawah umur 40 tahun. Di Jerman, misalnya pada tahun 2011 mempunyai kepadatan penduduk seramai 6.4 milion dan hampir 243,000 ribu pekerja muda berada dalam keadaan hutang yang tinggi (Zimmermann, 2011). Hal yang sama turut berlaku di United Kingdom (UK) dan Amerika Syarikat, iaitu peningkatan hutang pekerja muda bertambah hampir 100% di UK dan 52% di Amerika Syarikat pada tahun 2004. Peningkatan hutang yang berpanjangan sejak kebelakangan ini telah menyebabkan berlakunya Krisis Kewangan Global (GFC), (Stutchbury, 2010).

Berdasarkan statistik daripada Jabatan Perangkaan Malaysia dan juga sebagaimana yang dilaporkan dalam Rancangan Malaysia Ke-9 (2005-2010), satu perdua daripada jumlah penduduk Malaysia terdiri daripada golongan belia yang jumlahnya mencecah seramai 11.65 juta orang. Hal ini bermakna golongan pekerja muda merupakan komposisi terbesar penduduk di Malaysia dan menjadi pemangkin utama negara bagi mewarisi pencapaian negara pada masa hadapan. Sehubungan itu, kajian berkaitan pengurusan kewangan dalam kalangan pekerja muda merupakan satu kajian yang relevan untuk diketengahkan di Malaysia seiring dengan kemewahan yang dibawa oleh

pertumbuhan dan pembangunan ekonomi Malaysia. Mengikut kajian yang dilakukan oleh Pusat Penyelidikan dan Sumber Pengguna (CRRC), 41 orang pekerja muda muflis setiap hari, yang berpunca daripada kegagalan menguruskan hutang seperti kegagalan membayar pinjaman sewa beli kenderaan, penggunaan kad kredit yang berlebihan dan pinjaman peribadi.

Statistik yang dikeluarkan oleh Jabatan Insolvensi Malaysia (Jun 2012) menunjukkan bahawa sewa beli kereta menyumbang sebanyak 25% kepada kes muflis di Malaysia, diikuti pinjaman peribadi dan pinjaman perumahan sebanyak 13%. Kurangnya pengetahuan, sikap materialistik, gaya hidup mewah dan pengaruh persekitaran dikatakan antara faktor yang turut menyumbang kepada amalan pengurusan kewangan yang tidak bijak dan tidak berhemah ini. Suasana ekonomi semasa dan faktor yang dinyatakan di atas menyebabkan generasi muda menjadikan hutang sebagai jalan penyelesaian utama untuk memperoleh apa yang diidam-idamkan. Kajian yang dilakukan oleh Fazli, MacDonald, Hira dan Jariah (2010) dalam kalangan mahasiswa di institusi pengajian tinggi mendapati bahawa mereka mempunyai tahap literasi kewangan yang rendah. Ekoran kurangnya pengetahuan kewangan sejak peringkat awal, ia cenderung memberi kesan sehingga ke peringkat dewasa sekiranya tiada inisiatif yang diambil oleh individu untuk meningkatkan pengetahuan kewangannya. Kajian yang dijalankan oleh CRRC mendapati bahawa 43% pekerja muda dilihat mempunyai literasi kewangan yang rendah.

Selain faktor literasi kewangan dan amalan pengurusan kewangan yang mendorong kepada keberhutangan pekerja muda, tindakan individu yang terlalu mengikutkan tuntutan kehendaknya yang tidak terhad mendorong kepada masalah dalam perancangan kewangan. Oleh itu, perancangan mengenai pemerolehan dan penggunaan sumber-sumber adalah perlu untuk memastikan kesejahteraan kewangan (Husniyah, Syuhaily, Fazli, Amim dan Ahmad, 2005). Hutang seringkali dilihat sebagai perkara yang membebankan, namun jika hutang yang dimiliki dapat diuruskan dengan baik maka senario muflis seperti yang dilihat pada masa ini dapat dihindari. Dengan itu, kajian ini bertujuan untuk mengenalpasti pengurusan kewangan dalam kalangan pekerja muda, terutamanya daripada aspek literasi kewangan, amalan pengurusan kewangan, masalah kewangan dan pengurusan hutang dalam kalangan pekerja muda.

Kajian literatur

Literasi kewangan amat penting supaya pekerja muda berupaya mengawal perbelanjaan dan mengurangkan risiko krisis kewangan apabila menghadapi persaraan dan juga kecemasan. Kajian yang dilakukan oleh FINRA Investor Education Foundation (FINRA Foundation) pada tahun 2012 menunjukkan

bahawa skor literasi kewangan dalam kalangan pekerja muda menurun daripada 3.0 pada 2009 bagi jawapan betul kepada 2.88 pada tahun 2012. Mengikut kajian lepas yang telah dilakukan oleh Bell dan Lerman (2005), didapati individu yang berpengetahuan mengenai kewangan akan membuat keputusan yang bijak sebelum membuat pilihan pembelian. Kajian yang dilakukan oleh Lusardi dan Tufano (2009) menyatakan bahawa kurangnya pengetahuan individu mempengaruhi keinginan mereka untuk mengambil pinjaman peribadi dan kad kredit tanpa menyedari akibat yang akan ditanggung kemudian.

Kurangnya pengetahuan mengenai aspek kewangan peribadi dan amalan pengurusan kewangan yang tidak bijak dan berhemah akan menyumbang kepada pengurusan hutang yang lemah. Amalan pengurusan kewangan merangkumi aspek hutang, pelaburan, insurans, persaraan dan perancangan estetik (Jodi & Phyllis, 1998). Menurut Dowling, Corney dan Hoiles (2009), berdasarkan kajian yang dilakukan dalam kalangan pekerja muda di Australia, dinyatakan bahawa tahap masalah kewangan yang dihadapi oleh individu boleh ditentukan dengan amalan pengurusan kewangan individu tersebut. Kajian lepas turut menunjukkan bahawa amalan pengurusan kewangan mempunyai perkaitan positif yang signifikan dengan kesejahteraan kewangan (Zaimah, 2010).

Pengurusan hutang yang lemah berpunca daripada masalah kewangan yang tidak ditadbir dengan baik. Perkaitan pengurusan hutang dan masalah kewangan dibuktikan dengan kajian yang dilakukan oleh Williams, Haldeman dan Cramer (1996) yang menunjukkan bahawa individu yang mempunyai banyak masalah kewangan cenderung berhadapan dengan masalah pengurusan hutang yang serius. Hasil kajian daripada Roberts dan Jones, (2001) mendapati bahawa pekerja muda mencatatkan statistik tertinggi dalam masalah kewangan dan ketidakpuasan hati mengenai kewangan. Didapati 60% daripada generasi muda di Amerika Syarikat yang berumur antara 18-39 tahun menghadapi bebanan hutang pendidikan yang tinggi sehingga tidak mampu membayarnya (Whitsett, 2012). Menurut Thums, Newman dan Xiao (2008), generasi muda yang berumur dalam lingkungan 20-24 tahun mempunyai masalah kewangan dan mempunyai kurang keyakinan mengenai pengurusan hutang. Kesimpulannya, kajian berkaitan pengurusan hutang amat diperlukan. Hal ini kerana peningkatan bebanan hutang, terutamanya oleh golongan muda yang mempunyai pendapatan dan tahap pendidikan yang rendah menyebabkan mereka tidak dapat memastikan kestabilan jangka masa panjang bagi diri mereka dan keluarga (Fazli dan Mumtazah, 2010).

Metodologi kajian

Persampelan

Responden yang terlibat dalam kajian ini berumur 40 tahun ke bawah. Seramai 480 orang responden yang terdiri daripada kakitangan kerajaan dan swasta telah dipilih secara kaedah persampelan rawak berlapis di zon tengah iaitu Putrajaya, Selangor, Kuala Lumpur dan Perak melalui ketua jabatan atau ketua bahagian masing-masing. Kajian ini menggunakan borang soal selidik yang diisi sendiri oleh responden. Setiap responden diberi masa selama 30 minit untuk menjawab soal selidik yang diberikan. Borang soal selidik yang diedar mengandungi enam bahagian yang merangkumi soalan berkaitan dengan demografi, status kewangan, literasi kewangan, amalan pengurusan kewangan, masalah kewangan dan pengurusan hutang.

Instrumen

Latar belakang responden meliputi soalan berkaitan dengan demografi dan sosioekonomi, status kewangan, peratus simpanan bulanan, pemilikan aset dan bebanan hutang yang ditanggung. Literasi kewangan diukur berdasarkan 20 item mengenai aspek matlamat kewangan, simpanan, pelaburan, kadar faedah, pinjaman dan perbankan Islam menggunakan skala “Betul=2” Salah=0” dan “Tidak Tahu=1”. Amalan pengurusan kewangan mempunyai 10 item. Bahagian ini menggunakan skala “Tidak Pernah”, “Kadang-kadang”, dan “Selalu”. Bahagian ini mengandungi pernyataan positif dan negatif dan ditelah “*recode*”. Bahagian masalah kewangan mempunyai 21 item dan menggunakan tiga skala iaitu “Tak Pernah”, “Kadang-kadang” dan “Selalu”. Skala Likert digunakan di bahagian pengurusan hutang dengan 17 item (Sangat Tidak Setuju=1 sehingga Sangat Setuju=5).

Hasil kajian

Sosio demografi responden

Maklumat sosiodemografi responden ditunjukkan dalam Jadual 1. Sebahagian besar responden yang terlibat dalam kajian ini adalah perempuan dengan peratusan sebanyak (64.2%) dan selebihnya adalah lelaki (35.8%). Analisis kategori umur menunjukkan kebanyakan responden berada dalam lingkungan umur 25-29 (34.2%) dan diikuti dengan responden berumur 30-34 (33.8%). Dari segi kumpulan etnik, peratusan responden Melayu (92.3%) melebihi etnik India (3.3%) dan Cina (3.1%). Lebih dua pertiga responden telah berkahwin manakala hanya satu perempat (30.6%) masih bujang. Sebanyak 33.8% responden mempunyai pendidikan tertinggi di peringkat

sijil atau diploma dan lebih daripada satu per empat mempunyai pendidikan di peringkat ijazah sarjana muda. Sebilangan besar responden (41.7%) mempunyai pendapatan bulanan antara RM1001-RM2000, manakala hanya 5% responden mempunyai pendapatan melebihi RM5001 sebulan.

Jadual 1: Latar Belakang Responden

Profil Responden	Frekuensi(N=480)	Peratus(%)
Sektor pekerjaan		
Awam	290	60.4
Swasta	190	39.6
Jantina		
Lelaki	172	35.8
Perempuan	308	64.2
Umur (tahun)		
20-24	27	5.6
25-29	164	34.2
30-34	162	33.8
35-39	86	17.9
40	41	8.5
Min 31.25		
Etnik		
Melayu	443	92.3
India	16	3.3
Cina	15	3.1
Lain-lain	6	1.2
Tahap pendidikan		
Sek. Men.(SPM/STPM)	161	33.5
Sijil/Diploma	162	33.8
Ijazah Sarjana Muda	135	28.1
Ijazah Sarjana/Doktor Falsafah	20	4.2
Status perkahwinan		
Berkahwin	320	66.7
Bercerai/Berpisah	8	1.7
Balu/Duda	5	1.0
Bujang	147	30.6
Pendapatan bulanan		
<RM1000	31	6.5
RM1001-RM2000	200	41.7
RM2001-RM3000	110	22.9
RM3001-RM4000	54	11.2
RM4001-RM5000	28	5.8
>RM5001	24	5.0

Jadual 2, menunjukkan status kewangan responden. Majoriti responden dilihat mula mengumpul aset dan 40% daripada mereka memiliki rumah sendiri, manakala lebih satu perdua responden mempunyai simpanan bulanan

kurang daripada 10%. Menurut Agensi Kaunseling dan Pengurusan Kredit (2012), individu sekurang-kurangnya perlu menyimpan 10% daripada gaji untuk kegunaan pada masa hadapan. Dapatan kajian juga menunjukkan bahawa lebih daripada dua pertiga responden mempunyai nilai harta sama atau kurang daripada nilai hutang. Lebih daripada satu pertiga responden menyatakan bebanan hutang adalah sangat membebankan dan membebankan.

Jadual 2: Status Kewangan

Angkubah	n	(%)
Status milikan rumah		
Milik sendiri	192	40
Milik ahli keluarga	88	18.3
Tanah/Rumah pusaka	5	1.0
Sewa	124	25.8
Milik saudara/Rakan	2	0.4
Milik majikan (kuarters)	63	13.1
Menumpang	3	0.6
Lain-lain	3	0.6
Peratus simpanan bulanan(tidak termasuk KWSP)		
0%	33	6.9
1%-<10%	258	53.8
10%-<20%	151	31.5
>20%	38	7.9
Status kewangan		
Nilai harta kurang daripada nilai hutang	155	32.3
Nilai harta sama dengan nilai hutang	159	33.1
Nilai harta melebihi nilai hutang	166	34.6
Kecukupan pendapatan		
Tidak mencukupi	43	9.0
Cukup untuk keperluan asas sahaja	256	53.3
Cukup untuk kebanyakan benda	122	25.4
Cukup untuk membeli kesemua benda yang dihajati dan dapat menyimpan wang	59	12.3
Bebanan hutang		
Sangat membebankan	13	2.7
Membebankan	142	29.6
Tidak pasti	133	27.7
Tidak Membebankan	179	37.3
Sangat tidak membebankan	13	2.7

Literasi kewangan

Analisis kajian mendapati bahawa responden kurang berpengetahuan mengenai aspek yang berkaitan dengan kredit. Hal ini jelas ditunjukkan apabila lebih daripada satu perempat daripada jumlah responden memberikan

jawapan “tidak tahu” bagi item satu hingga empat. Terdapat lebih daripada satu perdua daripada jumlah responden tidak mengetahui akan syarat untuk permohonan mendapatkan kad kredit. Seterusnya, analisis mendapati separuh daripada jumlah responden tidak tahu peranan sistem informasi rujukan kredit (CCRIS) dan sebanyak 58.1% daripada responden tidak tahu syarat yang membolehkan individu diisytiharkan muflis. Sementara itu, hampir separuh daripada jumlah responden tidak tahu mengenai konsep pelaburan perbankan Islam dan 59.2% tidak tahu bahawa kontrak takaful adalah berdasarkan prinsip penuh percaya mutlak (amanah). Secara keseluruhannya, responden didapati kurang berpengetahuan dalam beberapa aspek pengurusan kewangan, terutamanya yang berkaitan dengan kredit, takaful dan perbankan Islam.

Jadual 3: Literasi Kewangan

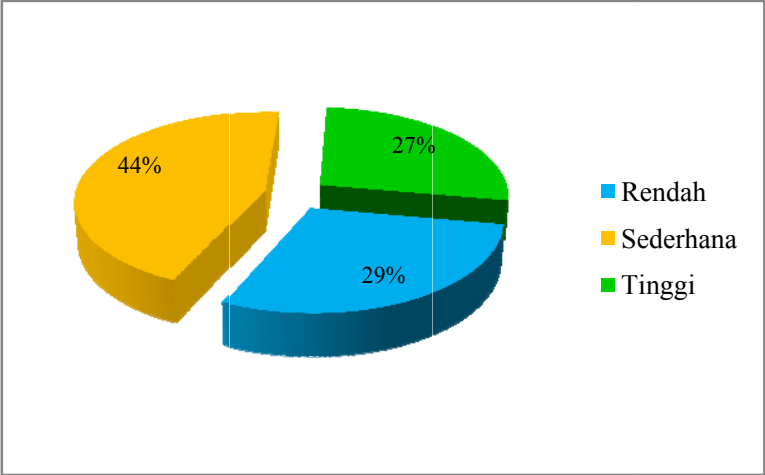
No.	Literasi kewangan	Betul (%)	Salah (%)	Tidak tahu (%)
1.	Pengeluaran wang tunai menggunakan kad kredit adalah sumber kewangan yang berkos rendah. (Jawapan: Salah)	49 (10.2)	303 (63.1)	128 (26.7)
2.	Membeli secara kredit akan mengurangkan kuasa beli pada masa hadapan. (Jawapan: Betul)	157 (32.7)	199 (41.5)	124 (25.8)
3.	Tiada caj dikenakan bagi pengeluaran tunai melalui kad kredit. (Jawapan: Salah)	30 (6.2)	330 (68.8)	120 (25)
4.	Semakin panjang tempoh bayaran balik pinjaman semakin rendah kos keseluruhan pinjaman tersebut. (Jawapan: Salah)	80 (16.7)	345 (71.9)	55 (11.5)
5.	Pemohon kad kredit perlu mempunyai sekurang-kurangnya RM24,000 pendapatan setahun. (Jawapan: Betul)	163 (34)	63 (13.1)	254 (52.9)
6.	Kenaikan harga barang mengurangkan kuasa beli. (Jawapan: Betul)	360 (75)	75 (15.6)	45 (9.4)
7.	Penyata aliran tunai (pendapatan) menunjukkan pendapatan dan perbelanjaan keluarga pada satu tarikh tertentu. (Jawapan: Betul)	335 (69.8)	29 (6)	116 (24.2)
8.	Sistem informasi rujukan kredit (CCRIS) merupakan biro kredit yang mengumpul, proses, menyimpan dan mewujudkan informasi kredit. (Jawapan: Betul)	213 (44.4)	20 (4.2)	247 (51.1)
9.	Seseorang penjamin bagi sesuatu pinjaman turut boleh diisytiharkan muflis. (Jawapan: Betul)	352 (73.3)	36 (7.5)	92 (19.2)

Jadual 3 (sambungan)

No.	Literasi kewangan	Betul (%)	Salah (%)	Tidak tahu (%)
10.	Individu yang telah diisytiharkan muflis tidak dibenarkan memohon pinjaman melebihi RM1000. (Jawapan: Betul)	131 (27.3)	58 (12.1)	291 (60.6)
11.	Seseorang boleh diisytiharkan muflis jika gagal membayar hutang sejumlah RM30,000. (Jawapan: Betul)	152 (31.7)	49 (10.2)	279 (58.1)
12.	Kadar faedah akaun simpanan biasa (<i>Saving Account</i>) lebih tinggi daripada kadar faedah akaun simpanan tetap (<i>Fixed Deposit</i>). (Jawapan: Salah)	77 (16)	201 (41.9)	202 (42.1)
13.	Semua bentuk pelaburan sentiasa memberi keuntungan. (Jawapan: Salah)	143 (29.8)	258 (53.8)	79 (16.5)
14.	Keluarga disarankan mempunyai simpanan kecemasan sekurang-kurangnya 3 bulan pendapatan. (Jawapan: Betul)	381 (79.4)	23 (4.8)	76 (15.8)
15.	Konsep pelaburan perbankan Islam boleh melabur dengan anda mengikut kaedah perkongsian keuntungan (mudharabah) sahaja. (Jawapan: Betul)	153 (31.9)	75 (15.6)	252 (52.5)
16.	Takaful menggunakan gabungan kontrak <i>Tabarru'</i> (derma) sesama peserta takaful, mudharabah (berkongsi keuntungan) dan wakalah antara pengendali dan pihak yang diinsuranskan. (Jawapan: Betul)	189 (39.4)	19 (4)	272 (56.7)
17.	Wang takaful hanya boleh dilaburkan dalam instrumen yang memenuhi syariah (Jawapan: Betul)	235 (49)	16 (3.3)	229 (47.7)
18.	Pelan perlindungan takaful terbahagi kepada dua iaitu takaful am dan takaful keluarga. (Jawapan: Betul)	233 (48.5)	27 (5.6)	220 (45.8)
19.	Kontrak takaful adalah berdasarkan prinsip penuh percaya mutlak (amanah) yang memerlukan anda mendedahkan maklumat yang berkaitan. (Jawapan: Betul)	139 (29)	57 (11.9)	284 (59.2)
20.	Kaedah faedah bagi pinjaman tidak bercagar seperti pinjaman peribadi biasanya rendah berbanding kadar faedah pinjaman bercagar seperti pinjaman perumahan. (Jawapan: Betul)	135 (28.1)	100 (20.8)	245 (51)

Tahap literasi kewangan

Analisis terhadap keseluruhan komponen literasi kewangan mendapati bahawa kebanyakan responden mempunyai tahap literasi kewangan yang sederhana (44%), diikuti dengan tahap literasi kewangan yang rendah sebanyak 29% dan hanya 27% responden mempunyai tahap literasi kewangan yang tinggi.

Rajah 1: Tahap Literasi Kewangan

Amalan pengurusan kewangan

Jadual 4 menunjukkan amalan pengurusan kewangan yang sering diamalkan oleh responden. Amalan pengurusan kewangan menjadi komponen penting dalam pengurusan hutang kerana jika pengurusan kewangan diamalkan secara bijak dan berhemah ia dapat mengelak seseorang daripada berhadapan dengan masalah kewangan, sekaligus dapat meningkatkan simpanan dan pelaburan mereka. Kajian mendapati 18.1% daripada jumlah responden tidak pernah dan 43.1% kadang-kadang membuat pelaburan pada setiap bulan dalam saham amanah. Menurut Agensi Kaunseling dan Pengurusan Kredit (2012), adalah dicadangkan agar seseorang individu untuk memperuntukkan sekurang-kurangnya 10% daripada pendapatan bulanan mereka bagi tujuan simpanan. Responden juga dilihat gemar meminjam wang daripada keluarga, teman, saudara-mara atau majikan apabila didapati hampir separuh daripada jumlah responden kadang-kadang/selalu meminjam wang daripada golongan tersebut. Kecenderungan meminjam wang membawa kepada risiko yang lebih serius apabila hampir 9% responden mengaku kadang-kadang/selalu

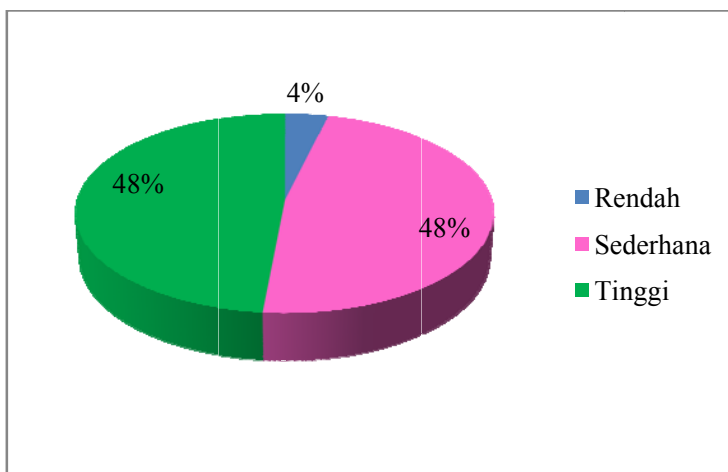
meminjam wang daripada ceti haram atau along. Walaupun begitu, tidak semua responden mempunyai amalan pengurusan kewangan yang lemah apabila didapati 67.5% daripada jumlah responden membuat pembayaran pinjaman mengikut jadual.

Jadual 4: Amalan Pengurusan Kewangan

No.	Amalan Pengurusan Kewangan	Tidak Pernah (%)	Kadang-kadang (%)	Selalu (%)
1.	Menyimpan rekod perbelanjaan	52 (10.8%)	302 (62.9%)	126 (26.2%)
2.	Rancang perbelanjaan atau bajet	20 (4.2%)	225 (46.9%)	235 (49%)
3.	Membuat pelaburan setiap bulan (saham amanah seperti ASB/ASN)	87 (18.1%)	207 (43.1%)	186 (38.8%)
4.	Pajak barang untuk dapat wang tunai	378 (78.8%)	87 (18.1%)	15 (3.1%)
5.	Pembayaran pinjaman/kredit dibuat mengikut jadual	51(10.6%)	105(21.9%)	324 (67.5%)
6.	Membayar semua bil dalam tempohnya (bil utiliti seperti air dan elektrik)	17 (3.5%)	94 (19.6%)	369 (76.9%)
7.	Meminjam wang dari keluarga, teman, saudara-mara atau majikan	300 (62.5%)	163 (34%)	17 (3.5%)
8.	Cuba untuk melangsaikan pinjaman/hutang lebih awal	23 (4.8%)	195 (40.6%)	262 (54.6%)
9.	Meminjam wang daripada ceti haram/along	439 (91.5%)	31 (6.5%)	10 (2.1%)
10.	Membuat pembayaran zakat	111 (23.1%)	120 (25%)	249 (51.9%)

Tahap amalan pengurusan kewangan

Rajah 2 menunjukkan tahap amalan pengurusan kewangan responden kajian, iaitu terdapat peratusan yang seimbang antara tahap amalan sederhana dengan tahap amalan tinggi. Amalan pengurusan kewangan yang baik dapat mendorong individu melatih diri menguruskan bebanan hutang dengan lebih baik.

Rajah 2: Tahap Amalan Pengurusan Kewangan

Masalah kewangan

Analisis deskriptif daripada Jadual 5 menunjukkan masalah kewangan yang dihadapi oleh responden dalam kajian ini. Satu pertiga daripada responden mengaku kadang-kadang mereka tidak mempunyai wang yang cukup untuk rawatan perubatan, manakala, hampir 30% daripada jumlah responden tidak mampu membayar bil-bil utiliti seperti bil air, elektrik dan telefon. Hakikatnya, kedua-dua perkara iaitu perubatan dan perkara asas seperti air dan elektrik merupakan keperluan asas yang diperlukan oleh manusia. Jika kedua-dua perkara asas ini dipandang remeh, mereka akan berhadapan dengan masalah yang akan menjejaskan kehidupan pekerja muda pada masa hadapan, terutamanya ketika persaraan kelak. Masalah kewangan berterusan apabila hasil analisis mendapati hampir satu perdua responden kadang-kadang membayar sebahagian bil dan hutang selepas tamat tempoh atau selepas tarikh yang ditetapkan. Selain itu, majoriti responden didapati menggunakan simpanan untuk keperluan harian, 48.3% kadang-kadang tidak tahu bagaimana wang dibelanjakan dan separuh daripada responden kadang-kadang berbelanja lebih daripada pendapatan. Masalah kewangan yang tidak dibendung dan tidak diuruskan dengan bijak akan mendorong kepada bebanan hutang yang tinggi.

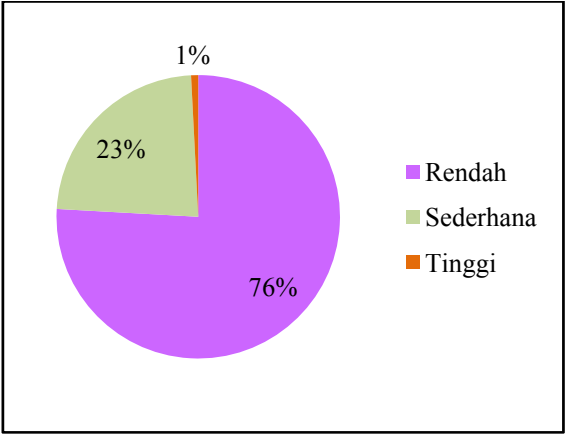
Jadual 5: Masalah Kewangan

No.	Masalah Kewangan	Tidak Pernah (%)	Kadang-kadang (%)	Selalu (%)
1.	Tidak mampu untuk membeli insuran.	252 (52.5%)	183 (38.1%)	45 (9.4%)
2.	Tidak mempunyai cukup wang untuk rawatan perubatan.	304 (63.3%)	156 (32.5%)	20 (4.2%)
3.	Tidak mampu untuk membayar bil-bil utiliti (air, elektrik, telefon).	370 (77.1%)	100 (20.8%)	10 (2.1%)
4.	Tidak berupaya untuk membayar ansuran hutang.	340 (70.8%)	128 (26.7%)	12 (2.5%)
5.	Menerima "notis lewat" daripada pemiutang.	324 (67.5%)	144 (30%)	12 (2.5%)
6.	Membayar sebahagian bil selepas tamat tempoh.	243 (50.6%)	220 (45.8%)	17 (3.5%)
7.	Membayar hutang selepas tarikh ditetapkan.	241 (50.2%)	214 (44.6%)	25 (5.2%)
8.	Guna simpanan untuk keperluan harian.	133 (27.7%)	296 (61.7%)	51(10.6%)
9.	Menerima notis tunggakan bil.	241 (50.2%)	227 (47.3%)	12 (2.5%)
10.	Pinjam untuk beli barang keperluan.	351 (73.1%)	115 (24%)	14 (2.9%)
11.	Tidak mempunyai wang tunai untuk kecemasan.	226 (55.4%)	192 (40%)	22 (4.6%)
12.	Ambil hutang baru untuk tampung hutang lama.	305 (63.5%)	159 (33.1%)	16 (3.3%)
13.	Menyimpan kurang 10% daripada jumlah pendapatan bulanan anda.	121 (25.2%)	251 (52.3%)	108(22.5%)
14.	Tidak tahu bagaimana wang dibelanjakan.	204 (42.5%)	232 (48.3%)	44 (9.2%)
15.	Belanja melebihi pendapatan.	197 (41%)	240 (50%)	43 (9%)
16.	Berhutang sebelum dapat gaji.	291 (60.6%)	171 (35.6%)	18 (3.8%)
17.	Berselisih faham dengan pasangan berkaitan hal kewangan.	259 (54%)	190 (39.6%)	31 (6.5%)
18.	Tidak dapat tumpu perhatian kepada kerja kerana masalah kewangan.	334 (69.6%)	127 (26.5%)	19 (4%)
19.	Gagal mendapat pinjaman kerana laporan kredit tidak memuaskan.	381 (79.4%)	81 (16.9%)	18 (3.8%)
20.	Meminjam wang daripada keluarga atau kawan untuk membayar hutang.	347 (72.3%)	118 (24.6%)	15 (3.1%)
21.	Bergantung kepada kerja sampingan, kerja lebih masa, komisen/bonus untuk membiayai sara hidup.	289 (60.2%)	168 (35%)	23 (4.8%)

Tahap masalah kewangan

Rajah 3 yang berikut menunjukkan peratus keseluruhan masalah kewangan responden kajian. Walaupun analisis deskriptif menunjukkan hampir separuh daripada jumlah responden mempunyai masalah kewangan, namun peratus keseluruhan masalah kewangan berada pada tahap yang rendah, iaitu dengan

nilai peratusan sebanyak 76%. Hal ini menunjukkan mereka tidak mempunyai masalah kewangan yang serius. Walau bagaimanapun, responden dilihat lemah dalam aspek yang berkaitan dengan pengurusan hutang. Contohnya, hampir 40% daripada jumlah responden akan berhutang sebelum mendapat gaji.

Rajah 3: Tahap Masalah Kewangan

Pengurusan hutang

Dapatan kajian menunjukkan bahawa lebih daripada satu pertiga responden (31.7%) setuju berjimat apabila kehabisan wang, manakala separuh daripada jumlah responden tidak bersetuju hanya akan berjimat apabila kehabisan wang. Hasil kajian juga mendapati bahawa sebanyak 60% daripada jumlah responden menyatakan mereka perlu berhutang untuk membayar kos-kos yang berkaitan dengan pemilikan perumahan seperti cukai tanah, kos pembaikan, penyelenggaraan dan sebagainya. Sementara itu, lebih daripada satu perdua responden setuju perlu berhutang untuk membayar kos perubatan manakala separuh daripada jumlah responden, iaitu sebanyak 57.1% tidak pasti jumlah sebenar pinjaman atau hutang yang ada. Sebaliknya, 69.8% daripada jumlah responden tidak mempunyai masalah pembayaran balik pinjaman atau hutang dalam 12 bulan kebelakangan ini. Dapatan juga menunjukkan 77.6% daripada jumlah responden dilihat setuju sanggup menjual barangan kemas atau saham pelaburan untuk membayar hutang. Hal ini jelas menunjukkan responden berusaha untuk menguruskan hutang sebaik-baik mungkin walaupun masih terdapat sesetengah responden yang masih lemah dalam menguruskan hutang. Contohnya, hampir satu perempat responden mempunyai bayaran bulanan kereta yang tertunggak walaupun

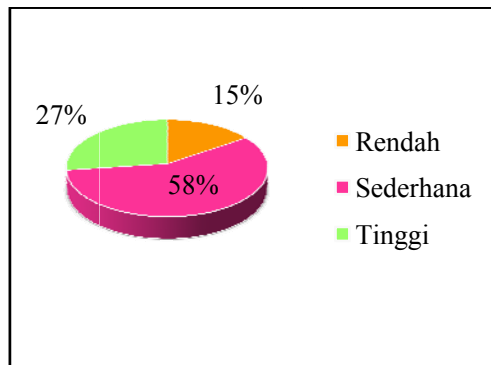
77.7% daripada jumlah responden mampu membayar bulanan kereta pada setiap bulan.

Jadual 6: Pengurusan Hutang

No.	Pengurusan Hutang	Tidak Setuju (%)	Tak Pasti (%)	Setuju (%)
1.	Sebelum membuat pinjaman saya akan pastikan kadar faedah pinjaman tersebut adalah rendah.	8 (1.6)	55 (11.5)	417 (86.9)
2.	Saya berfikir tentang kemampuan pembayaran balik sebelum melakukan pinjaman.	4 (0.8)	33 (6.9)	443 (92.3)
3.	Saya membuat perbandingan institusi-institusi kewangan sebelum memohon pinjaman perumahan.	9 (1.8)	66 (13.8)	405 (84.4)
4.	Saya hanya akan berjimat apabila kehabisan wang.	220 (45.9)	111 (23.1)	149 (31.1)
5.	Saya tidak dapat membayangkan kehidupan tanpa kad kredit.	317 (66)	100 (20.8)	63 (13.1)
6.	Saya tidak akan mengubah corak perbelanjaan walaupun terpaksa berhutang.	319 (66.5)	107 (22.3)	54 (11.2)
7.	Saya sanggup berhabisan wang untuk menambah aksesori kereta berbanding dengan membayar hutang/pinjaman.	391 (81.5)	54 (11.2)	35 (7.3)
8.	Saya mampu memiliki banyak barangan dengan cara berhutang.	340 (70.8)	80 (16.7)	60 (12.5)
9.	Saya perlu berhutang untuk membayar kos-kos berkaitan dengan pemilikan perumahan seperti cukai tanah, kos pembaikan,penyelenggaraan dan sebagainya.	81 (16.9)	111 (23.1)	288 (60)
10.	Saya mempunyai masalah pembayaran balik pinjaman/hutang dalam 12 bulan kebelakangan ini.	335 (69.8)	92 (19.2)	53 (11.1)
11.	Saya perlu berhutang untuk membayar kos perubatan.	24 (5)	86 (17.9)	370 (77.1)
12.	Saya terpaksa membuat pinjaman supaya keluarga dapat berbelanja lebih.	379 (79)	69 (14.4)	32 (6.6)
13.	Saya tidak kisah berhutang untuk percutian.	386 (80.6)	55 (11.5)	39 (8.1)
14.	Saya sanggup berhutang setiap bulan asalkan dapat memiliki apa yang diidamkan.	387 (80.5)	59 (12.3)	34 (7)
15.	Saya tidak pasti jumlah sebenar pinjaman/hutang yang saya ada.	75 (15.6)	131 (27.3)	274 (57.1)
16.	Saya menjual barang kemas/saham pelaburan untuk membayar hutang.	372 (77.6)	78 (16.2)	30 (6.2)
17.	Pembayaran bulanan kereta saya tertunggak.	373 (77.7)	68 (14.2)	39 (8.1)

Tahap pengurusan hutang

Analisis diskriptif yang ditunjukkan dalam Rajah 4 dilakukan bagi mengkaji tahap pengurusan hutang dalam kalangan pekerja muda. Keseluruhan daripada analisis ini mendapati bahawa tahap pengurusan hutang dalam kalangan pekerja muda turut berada pada tahap sederhana (58%). Walau bagaimanapun, berbanding dengan tahap pengetahuan, lebih daripada satu perlima daripada responden mempunyai tahap pengurusan hutang yang tinggi dan hanya 15% daripada jumlah responden yang mempunyai tahap pengurusan hutang yang rendah. Responden dilihat masih tidak tahu membezakan antara aspek keperluan dengan kehendak. Contohnya, hampir 30% daripada jumlah responden sanggup menambah aksesori kereta berbanding dengan membayar hutang/pinjaman yang lain, manakala hampir 20% daripada jumlah responden sanggup berhutang hanya untuk bercuti.

Rajah 4: Tahap Pengurusan Hutang

Kesimpulan dan implikasi

Keseluruhannya, kajian ini melihat secara deskriptif literasi kewangan, amalan pengurusan kewangan, masalah kewangan dan pengurusan hutang dalam kalangan pekerja muda. Kajian mendapati bahawa literasi kewangan yang berkaitan dengan kad kredit, caj kad kredit, tempoh pembayaran balik pinjaman dan sebagainya masih belum dikuasai sepenuhnya oleh pekerja muda. Hal ini jelas ditunjukkan apabila tahap literasi pekerja muda hanya berada pada tahap sederhana. Contohnya, hanya 68.8% daripada jumlah responden mengetahui caj kewangan kad kredit yang memberikan impak pada kos penggunaannya. Walau bagaimanapun, keseluruhan masalah kewangan pekerja muda adalah pada tahap yang rendah, iaitu menunjukkan bahawa pekerja muda tidak dibebani oleh masalah kewangan yang serius sehingga menjejaskan kehidupan mereka. Kebanyakan responden tidak perlu

meminjam untuk membeli barangan keperluan dan mempunyai wang tunai yang mencukupi untuk masa kecemasan. Walaupun begitu, secara umumnya peratusan tahap pengurusan hutang juga berada pada tahap sederhana dan hasil kajian mendapati bahawa kebanyakan responden mempunyai masalah dalam mengenal pasti hutang yang ada dan dalam membuat perbandingan institusi kewangan sehinggakan perlu berhutang untuk rawatan perubatan. Tahap sederhana ini masih perlu ditingkatkan agar pekerja muda mahir dalam menguruskan bebanan hutang. Hal ini penting bagi menjamin kecukupan kewangan dalam jangka masa panjang.

Pengurusan hutang dalam kalangan pekerja muda penting agar statistik muflis generasi muda dapat dikurangkan. Program-program kesedaran, kursus atau seminar yang dianjurkan oleh pihak kerajaan dan institusi kewangan swasta yang lain tidak memberi impak yang positif terhadap perubahan pengurusan hutang dalam kalangan generasi muda. Pekerja muda menganggap mereka memahami pengetahuan asas mengenai kewangan, walhal mereka masih lemah dalam menguruskan kewangan dan tidak tahu mengaplikasikan pengetahuan yang difahami dengan amalan yang dilakukan seharian sehingga akhirnya membawa kepada bebanan hutang.

Kajian ini turut memberikan implikasi terhadap beberapa pihak. Antara pihak yang terbabit ialah golongan muda itu sendiri. Kajian ini diharapkan dapat memberikan pandangan yang berbeza mengenai pentingnya literasi dan amalan pengurusan kewangan kerana ia akan membantu individu dalam menghadapi masalah kewangan dengan menguruskan bebanan hutang dengan bijak. Bagi menangani masalah ini, generasi muda sendiri perlu mempunyai inisiatif tersendiri. Mengurangkan perbelanjaan yang dianggap bukan keperluan harus diteliti kembali agar wang tidak disalurkan kepada barangan yang tidak bermanfaat. Peningkatan produk-produk kewangan yang kompleks menyebabkan pekerja muda mudah terpedaya sehingga membawa kepada bebanan hutang. Isu ini perlu dipandang serius oleh pihak berwajib dalam memberi pendedahan kepada golongan ini. Pengetahuan kewangan yang kurang dalam kalangan pekerja muda menjadikan mereka golongan sasaran oleh institusi kewangan bagi memperoleh keuntungan. Hal ini jelas ditunjukkan dalam hasil analisis kajian yang mendapati pekerja muda tidak mempunyai pengetahuan dalam penggunaan kad kredit.

Selain itu, generasi muda juga disarankan untuk meminta pandangan daripada agensi profesional dalam menguruskan kewangan dengan lebih baik, contohnya AKPK. Walau bagaimanapun, AKPK masih perlu meluaskan lagi peranan mereka apabila masih terdapat segelintir pekerja muda yang menyalah anggap peranan AKPK sebagai agensi meminjam wang.

Pihak kerajaan turut memainkan peranan penting dalam memupuk kesedaran terhadap pengurusan hutang. Pendedahan mengenai kewangan wajar diberikan kepada golongan muda yang baru memasuki alam pekerjaan. Kaunseling di tempat kerja juga dilihat dapat memberikan maklumbalas yang positif terhadap kemahiran menguruskan hutang. Di samping itu, pendidikan kewangan dari akar umbi amat diperlukan. Modul-modul kemahiran kewangan perlu diterapkan terutamanya di peringkat sekolah, universiti, kolej dan institusi pendidikan yang lain. Kesimpulannya, kajian berhubung pengurusan hutang ini dilihat sebagai satu kajian yang dapat memberi manfaat terutamanya kepada pekerja muda. Pekerja muda sering menganggap hutang sebagai perkara yang membebankan, namun jika hutang yang dimiliki mereka dapat diuruskan dengan baik maka senario muflis seperti yang dilihat pada masa ini dapat dihindari.

Rujukan

Agensi Kaunseling dan Pengurusan Kredit (AKPK). (2012). Ingat Cuma 10%! Dimuat turut di <http://www.akpk.org.my/learning/articles-and-tips/id/482/ingat-cuma-10-peratus> pada 23 Jun 2013

Bell, E., & Lerman, R. I. (2005). Can financial literacy enhance asset building? Opportunity and ownership project. *The Urban Institute*, 9(6), 1-7.

Dowling, N.A., Corney, T., & Hoiles, L. (2009). Financial management practices and money attitudes as determinants of financial problems and dissatisfaction in young male Australian workers. *Journal of Financial Counseling and Planning*, 20(2), 5-13.

Fazli, M.S., MacDonald, M., Hira, T.K., & Jariah, M. (2010). Childhood consumer experience and the financial literacy of college students in Malaysia. *Family and Consumer Sciences Research Journal*, 38(4), 455-467.

Fazli, M.S. & Mumtazah, O. (2010). Financial literacy: Research, education and policy implication. *Family and Consumer Sciences Research Journal*, 14, 53-71.

FINRA releases 2012 National Financial Capability Study. Dimuat turun pada 26 Jun 2013 daripada <http://missouri.councilforeconed.org/2013/16/17/finra-releases-2012-national-financial-capability-study/#sthash.hYcJNaBQ.dpuf>

Husniyah, A. R., Syuhaily, O., M. Fazli, S., M. Amim, O., & Ahmad Hariza, H. (2005). Gelagat perancangan kewangan keluarga di Malaysia. *Journal of Consumer and Family Economics*, 8, 27-39.

Jabatan Perangkaan Malaysia (2011). Dimuat turun pada 1 Julai 2013 daripada <http://www.statistics.gov.my>

Jabatan Insolvensi Negara (2005-Jun2012). Statistik Muflis. Dimuat turun pada 1 Julai 2013 daripada <http://www.insolvensi.gov.my/ms/>

Jodi, L.P. & Phyliss, J. J. (1998). The impact of financial attitudes and knowledge on financial management and satisfaction of recently married individuals. *Financial Counseling and Planning*, 9, 2, 59-75.

Joo, S. & Grable, J. E. (2004). An exploratory framework of the determinants of financial satisfaction. *Journal of Family and Economic Issues*, 25, 25-50.

Kementerian Kewangan Malaysia, Keluaran dalam Negara Kasar Tahunan (2005-2012). Dimuat turun pada 26 Jun 2013 daripada <http://www.statistics.gov.my/portal/downloadAkaun/files/annualgdp/2012/Penerbitan KDNK Tahunan 2005-2012.pdf>

Lusardi, A. & Tufano, Peter. (2009). Debt literacy, financial experiences, and overindebtedness. *The National Bureau of Economic Research*.

Pusat Penyelidikan dan Sumber Pengguna (CRRC). (2012). Dimuat turun daripada https://www.insuranceinfo.com.my/help_and_advice/announcement_article.php?intPrefLangID=2&intArticleID=88 pada Jun 30.

Roberts, J. A. & Jones, E. (2001). Money attitudes, credit card use, and compulsive buying among American college students. *Journal of Consumer Affairs*, 35, 213-240.

Stutchbury, M. (2010). Crisis puts nails back in Keynesian. *Economics Editors: The Australian*.

Thums, S.L., Newman, B.M., & Xiao, J.J.(2008). Credit card debt reduction and development stages of the lifespan. *Journal of Personal Finance*, 6, 86-107.

Williams, F.L., Haldeman, V., & Cramer, S.(1996). Financial concerns and productivity. *Financial Counseling and Planning Education*, 7.

Whitsett, C.H., (2012). High debt, low information: A survey of student loan borrowers. *NERA Economic Consulting on Behalf of Young Invincibles*.

Zaimah, R. (2010). Pengaruh pengetahuan, tingkah laku dan pembuatan keputusan kewangan ke atas kesejahteraan kewangan pekerja sektor awam yang berkahwin. *Tesis Doktor Falsafah, Universiti Putra Malaysia*.

Zimmermann, E. (2011). Germany: Young People Caught in Debt Trap. Dimuat turun pada 1 Julai 2013 daripada <http://intsse.com/wswspdf/en/articles/2011/11/germ-n09.pdf>

AMALAN PENGGUNAAN LESTARI “4R” DALAM KALANGAN MAHASISWA INSTITUSI PENGAJIAN TINGGI (IPT) DI MALAYSIA

Mumtazah Othman
Naimah Mohd Salleh
Putri Musrifah Megat Johari
Farhan Mat Arisah
Jabatan Pengurusan Sumber dan Pengajian Pengguna
Fakulti Ekologi Manusia
Universiti Putra Malaysia

Pengenalan

Malaysia merupakan sebuah negara yang sedang pesat membangun menjelang tahun 2020. Namun demikian, di sebalik kerancangan proses urbanisasinya Malaysia menghadapi krisis penjanaan sampah atau sisa pepejal yang dihasilkan oleh penduduknya. Laporan Rancangan Malaysia Kesembilan menyatakan jumlah sisa pepejal yang dijana di Semenanjung Malaysia meningkat daripada 16,200 tan metrik sehari pada tahun 2001 kepada 19,100 tan metrik sehari pada tahun 2005 atau secara puratanya 0.8 kilogram per kapita sehari. Sisa pepejal di Malaysia secara puratanya terdiri daripada 45.0% sisa makanan, 24.0% plastik, 7.0% kertas, 6.0% besi, 3.0% kaca dan bahan lain. Hal ini secara langsung dapat memberi gambaran negatif tentang apa yang bakal berlaku kepada persekitaran kita untuk diwariskan kepada generasi yang akan datang. Usaha untuk mengatasi masalah pengurusan sisa pepejal telah dijalankan oleh pihak kerajaan, contohnya melalui Kementerian Perumahan dan Kerajaan Tempatan (KPKT) melalui pelancaran program kitar semula pada tahun 1993 bagi mengatasi masalah tersebut (<http://www.kitarsemula.com.my>).

Sistem penyelenggaraan alam sekitar tidak mampu diseimbangkan dalam matlamat ekonomi, ekologi dan sosial akibat ketidakseimbangan penggunaan tenaga komersial pada jangka masa yang panjang. Walaupun 1992 *Earth Summit* berjaya menekankan kepentingan penggunaan lestari dalam mencapai pembangunan yang lestari, namun corak penggunaan didapati masih tidak menjurus ke arah kelestarian. Majoriti negara membangun menggunakan 85% tenaga komersial berasaskan bahan bakar. Penggunaan secara berlebihan terus meningkat dengan penambahan peningkatan 50%

tenaga yang digunakan untuk pengangkutan pada tahun 1993 hingga 2010 (http://www.jie.or.jp/biomass/AsiaBiomassHandbook/Malay/Part-7_M.pdf).

Akibat peningkatan penggunaan tenaga, Jabatan Alam Sekitar (2005) telah menerima aduan mengenai pencemaran dan aduan pencemaran yang paling tinggi adalah yang berkaitan dengan pencemaran udara, iaitu sebanyak 3,513 kes, 452 kes berkaitan dengan pencemaran air, 128 kes berkaitan dengan pencemaran bunyi, 90 kes berkaitan dengan pelupusan haram buangan berjadual dan 445 kes lain-lain aduan. Peningkatan ini menyebabkan berlakunya masalah alam sekitar, termasuklah pemanasan global yang menyebabkan banjir, tanah runtuh dan sebagainya yang merupakan ancaman akibat daripada perbuatan manusia sendiri. Oleh itu, Program Kitar Semula telah dijalankan bagi memupuk tabiat kitar semula bagi mencapai sasaran dalam peningkatan kitar semula sisa pepejal.

Di Malaysia, masih terdapat masyarakat yang tidak mempunyai ilmu pengetahuan tentang lestari (Naimah, Nurizan, Mumtazah, Siti Balkis & Nurul Fardini, 2012). Tahap pengetahuan yang rendah dalam kalangan masyarakat terhadap isu alam sekitar secara langsung memberi kesan kepada amalan dan persepsi yang samar-samar terhadap gaya hidup lestari. Walaupun banyak kempen dan usaha kerajaan dalam menangani isu lestari, namun masih gagal mencapai matlamat seperti yang digariskan dalam Dasar Pengguna Negara (DPN). Kempen yang bersifat kelestarian seperti pertandingan amalan “3R” (*Reduce*-mengurangkan; *Recycle*-kitar semula dan *Reuse* – guna semula) dapat membantu menyebarkan maklumat tentang pentingnya amalan lestari untuk menjaga kualiti alam sekitar demi mendapatkan kehidupan yang lebih sejahtera. Justeru, peranan pengguna adalah sangat penting bagi memastikan kelestarian alam sekitar dan setiap unit kehidupan dimuka bumi ini mendapat hak untuk berada dalam keadaan yang sihat dan selamat.

Setiap lapisan pengguna perlu mengambil peranan dan berkerjasama ke arah mewujudkan keharmonian alam sekitar. Salah satu kelompok pengguna yang perlu diberi tumpuan ialah golongan muda, khususnya pelajar universiti. Golongan mahasiswa yang juga merupakan golongan pengguna sepatutnya mempunyai kesedaran yang tinggi dan amalan yang baik terhadap penjagaan sumber alam sekitar. Sepatutnya, mereka boleh menjadi golongan yang boleh dicontohi oleh masyarakat luar dalam setiap langkah dan amalan yang dilakukan. Sekiranya amalan ini dapat diterapkan dalam kehidupan masa kini, pastinya mereka akan menunjukkan gaya hidup yang lestari dalam kehidupan pada masa hadapan.

Persoalannya, apakah golongan ini telah memainkan peranannya untuk menyokong amalan penggunaan yang lestari demi menjaga kualiti alam

sekitar? Sejauh manakah mahasiswa IPT mengamalkan gaya hidup lestari? Justeru, kajian ini dijalankan untuk meneliti amalan lestari 4R iaitu (*Recycle* – Kitar semula, *Reuse*- Guna semula, *Reduce*- Mengurang dan *React-Respon/Bertindak*) yang dipraktikkan oleh mahasiswa dalam kehidupan seharian. Maklumat kajian ini dapat menambahkan maklumat sedia ada mengenai amalan penggunaan lestari dalam kalangan masyarakat pengguna di Malaysia. Maklumat ini juga dijangka dapat diguna pakai oleh pihak tertentu untuk mengenalpasti amalan-amalan lestari yang masih kurang dilaksanakan oleh golongan pengguna demi menjaga kesejahteraan alam sekitar.

Objektif kajian

Kajian ini bertujuan untuk mengenalpasti amalan penggunaan lestari dalam kalangan mahasiswa institusi pengajian tinggi khususnya amalan 4R, iaitu: *Recycle*-Kitar semula, *Reuse*-Guna semula, *Reduce*-Mengurang dan *React-Respon/Bertindak*. Analisis kajian juga dilakukan untuk meneliti perbandingan amalan mengikut gender dan mengikut program pengajian.

Tinjauan literatur

Penggunaan adalah salah satu daripada cara pengguna memenuhi keperluan material dan aspirasi budaya mereka, dan penggunaan sering dijadikan pengukur kualiti hidup individu dan masyarakat (Nurizan, Laily, Sharifah, Norhasmah, Aini & Naimah, 2004). Lestari atau mampan dirujuk sebagai berterusan atau tanpa henti. Penggunaan lestari pula dirujuk sebagai penggunaan barangan dan perkhidmatan bagi memenuhi keperluan asas dan meningkatkan kualiti hidup manusia dan meminimumkan penggunaan sumber asli, bahan-bahan toksik dan penghasilan bahan buangan dan pencemaran (Nurizan *et al.*, 2004). Definisi penggunaan lestari adalah berasaskan konsep keperluan asas. Apabila individu tersebut menggunakan sumber melebihi keperluannya, mereka dianggap sebagai tidak rasional, tamak, tidak bermoral dan disifatkan sebagai memanipulasikan sumber (Dolan, 2002). Justeru, penggunaan sumber yang melebihi keperluan boleh dianggap sebagai membazir.

Dalam kajian ini, konsep penggunaan lestari dikaitkan dengan konsep kitar semula (*recycle*), mengguna semula (*reuse*), mengurang (*reduce*) dan respon (*react*). Kitar semula merujuk kepada proses membuang objek supaya boleh digunakan semula sebagai barangan yang sama ataupun sebagai barangan yang lain. Penggunaan semula pula dirujuk sebagai menggunakan semula barangan yang telah dibeli bagi mengurangkan penghasilan sisa pepejal. Misalnya penggunaan semula pakaian lama sebagai alas kaki, penggunaan

bekas kaca atau plastik terpakai untuk menyimpan pelbagai barangan dan sebagainya.

Sementara itu, pengurangan dapat difahami dengan kurang menggunakan sesuatu, kurang membeli, kurang berbelanja, kurang penghasilan sampah dan sebagainya, yang dapat difahami sebagai amalan berjimat cermat dalam menggunakan sesuatu seperti penjimatan tenaga elektrik, air dan mengelakkan pembelian barangan yang tidak perlu atau dalam keadaan yang tidak perlu. Respon pula merujuk kepada tindak balas atau tindakan yang dilakukan oleh individu. Dalam konteks ini, ia dapat difahami apabila tindakan individu itu positif atau berorientasikan persekitaran maka risiko kemusnahan kepada alam sekitar juga dapat dikurangkan.

Kajian mengenai amalan penggunaan lestari telah banyak dijalankan di peringkat tempatan dan antarabangsa. Amalan penggunaan lestari dapat dinilai berdasarkan empat prinsip utama dalam pengurusan sumber, iaitu fikir dulu, pengurangan, guna semula dan kitar semula. Norhasmah, Aini, Laily, Sharifah, Nurizan dan Naimah (2004) mendapati responden dalam kajian mereka lebih gemar untuk guna semula, diikuti dengan melakukan pengurangan, seterusnya kitar semula dan akhir sekali fikir dahulu.

Namun begitu, amalan penggunaan lestari dalam kalangan masyarakat Malaysia masih berada pada tahap yang rendah. Contohnya, penglibatan individu dalam program kitar semula. Kajian yang dijalankan oleh Norhasmah *et al.* (2004) di Daerah Kuala Langat dan Klang di Negeri Selangor mendapati bahawa tahap kesedaran keprihatinan persekitaran, amalan lestari dan penglibatan dalam aktiviti-aktiviti alam sekitar dalam kalangan responden masih berada pada tahap sederhana. Responden juga turut menyatakan mereka lebih mengamalkan guna semula jika dibandingkan dengan pengurangan sumber, kitar semula dan fikir dahulu terhadap barangan yang digunakan.

Menurut Junquera, Del Brio dan Muniz (2001) pula yang menjalankan kajian di Gijon, Sepanyol mendapati bahawa golongan suri rumah lebih melibatkan diri dalam aktiviti kitar semula kerana mereka mempunyai masa yang lebih banyak berbanding dengan golongan yang berkerja. Selain itu, mereka juga mengamalkan dan menekankan aspek pemuliharaan persekitaran yang menjurus ke arah penggunaan lestari. Dapatan kajian ini jelas menunjukkan bahawa faktor kekangan masa turut mempengaruhi kesediaan responden untuk melakukan amalan lestari.

Kajian yang dijalankan oleh Burgess (2003) mendapati pengguna di United Kingdom menyatakan bahawa masalah dalam mengenal pasti amalan penggunaan lestari adalah disebabkan oleh pengurusan sistem persekitaran

yang rumit dan tidak teratur. Perbezaan kumpulan sosial turut mempengaruhi pembuatan keputusan dan amalan penggunaan lestari seseorang pengguna. Selain itu, kempen melalui media dan inovasi teknologi yang canggih masih belum memadai untuk mengubah amalan lestari mereka.

Sementara itu, dalam kajian yang telah dijalankan di Australia pada tahun 2003 terhadap kalangan remaja yang berumur 12-25 tahun, didapati golongan ini lebih peka mengenai persekitaran berbanding dengan isu lain, seperti penyalahgunaan dadah dan arak, pendidikan dan kesihatan (Hobson, 2003). Kajian juga mendapati golongan yang lebih muda (berumur di bawah 20 tahun) tidak cenderung untuk mengubah pola penggunaan sebagai kunci untuk melindungi alam sekitar. Golongan ini menyatakan kerisauan mereka terhadap apa yang berlaku di sekeliling mereka tetapi tidak pasti sejauhmana penggunaan mereka memberi kesan kepada masyarakat dan persekitaran.

Abdul Muhaimin (2007) menyatakan bahawa perspektif masa lalu secara tidak langsung memberi impak positif terhadap psikologi penerimaan pengguna terhadap tingkah laku secara lestari. Sebagai contoh, individu yang pernah melakukan kitar semula atau menggunakan produk mesra alam dan diteguhkan oleh pengalaman lepas yang baik, seperti penerimaan ganjaran akan terus atau cenderung untuk melakukan aktiviti yang berfaedah ini. Walau bagaimanapun, tahap komitmen pengguna terhadap produk-produk yang mesra alam ini adalah berbeza-beza pada setiap pengguna (Autio, 2005). Didapati 57% rakyat Amerika Syarikat membeli produk dan pembalut produk yang diperbuat daripada bahan yang dikitar semula (Coddington, 1992). Ottman (1992) pula melaporkan bahawa 54% rakyat Amerika Syarikat membaca sesuatu label produk untuk memastikan produk itu selamat untuk alam sekitar dan 43% menyatakan mereka telah memboikot produk atau syarikat yang mempunyai reputasi tidak baik terhadap pemuliharaan alam sekitar.

Pengetahuan menjadi aspek terpenting yang mempengaruhi fasa-fasa dalam proses pembuatan keputusan. Kajian lepas mendapati pengetahuan memainkan peranan yang penting dalam pembentukan tingkah laku pengguna (Roubanis, 2008; Tanner dan Kast, 2003; Schahn dan Holzer, 1990; Antil, 1984 dan Henion, 1972), termasuk semasa pembelian produk dan pelupusan sisa pepejal. Apabila individu itu mempunyai pengetahuan mengenai sesuatu isu, maka pengetahuan akan mempengaruhi tindakan mereka. Namun, terdapat juga situasi apabila individu itu mempunyai pengetahuan yang baik mengenai sesuatu perkara tetapi tidak bertindak seperti yang diharapkan.

Menurut Mumtazah, Nurizan dan Naimah (2009) yang menjalankan kajian dalam kalangan pelajar sekolah menengah, mendapati gender adalah antara

angkubah yang menyumbang secara signifikan ($p \leq 0.001$) untuk menerangkan variasi dalam gaya hidup penggunaan lestari. Dapatan kajian ini juga adalah selari dengan kajian yang dijalankan oleh Domina dan Koch (2002) yang mendapati gender amat mempengaruhi amalan individu untuk kitar semula. Tambahan, Eisler *et al.* (2003) menyatakan peranan gender merupakan peramal yang signifikan bagi persepsi terhadap persekitaran, masalah alam sekitar, tingkah laku alam sekitar dan faktor risiko. Kajian yang telah dijalankan ke atas pelajar universiti pula mendapati pelajar perempuan lebih cenderung untuk melakukan kitar semula berbanding dengan pelajar lelaki. Berdasarkan kajian lepas, golongan perempuan didapati lebih cenderung untuk mempraktikkan amalan yang mesra alam (Holbert *et al.*, 2003) disebabkan oleh kadar sosialisasi yang tinggi, yang menjadikan golongan ini lebih sensitif terhadap isu persekitaran (Zelezny *et al.*, 2000).

Metodologi

Kajian ini telah dijalankan di Universiti Putra Malaysia (UPM) sempena Kempen Pembudayaan Gaya Hidup Lestari Pelajar Institusi Pengajian Tinggi. Sampel kajian terdiri daripada 874 orang pelajar IPT yang melibatkan diri semasa Kempen Pembudayaan Gaya Hidup Lestari yang telah dilancarkan di UPM.

Instrumen kajian ialah borang soal selidik yang merangkumi tiga bahagian, iaitu latar belakang responden, pengetahuan terhadap isu alam sekitar dan amalan 4R. Amalan responden diukur dengan menggunakan 3 *Likert typed scale* iaitu dari 1- tidak pernah, 2-kadang-kadang dan 3- selalu. Sebanyak empat pernyataan dikemukakan bagi amalan kitar semua (*Recycle*), empat pernyataan bagi amalan respon/bertindak (*React*), tiga pernyataan bagi amalan guna semula (*Reuse*) dan enam pernyataan bagi amalan mengurangkan (*Reduce*). Data dikumpul dengan cara mengedat borang soal selidik dan diisi sendiri oleh responden. Pengumpulan data dilakukan pada tahun 2010. Data dianalisis menggunakan program SPSS dan dibincangkan dalam bentuk diskriptif, dan diguna untuk meneliti perbezaan amalan penggunaan lestari mengikut gender dan bidang pengajian responden.

Hasil kajian

Bahagian ini membincangkan mengenai latar belakang demografi responden dan amalan penggunaan lestari 4R. Perbincangan mengenai perbezaan amalan responden berdasarkan jantina dan berdasarkan program pengajian turut dibentangkan.

Maklumat latar belakang demografi responden

Jadual 1 menunjukkan ringkasan mengenai latar belakang demografi responden. Dari segi jantina, daripada 842 responden, 74.5% adalah perempuan dan selebihnya adalah lelaki. Majoriti responden berumur dalam lingkungan 18-20 tahun (86.3%). Dari segi etnik, bangsa Melayu adalah yang paling ramai (63.9%), diikuti Cina (30.0%), India (3.2%) dan lain-lain etnik (2.9%). Dari segi bidang pengajian, 73.2% adalah terdiri daripada responden daripada bidang sains dan selebihnya adalah daripada bidang sastera. Majoriti (98.2%) responden menetap di kolej kediaman.

Jadual 1: Maklumat Latar Belakang Responden

Pemboleh Ubah	Peratus (%)
Jantina	
Lelaki	25.5
Perempuan	74.5
Umur (tahun)	
18 – 20	86.3
21- 23	12.2
>24	1.5
Etnik	
Melayu	63.9
Cina	30
India	3.2
Lain-lain	2.9
Bidang Pengajian	
Sains	73.2
Sastera	26.8
Tempat kediaman sekarang	
Kampus	98.2
Luar kampus	1.8

Pengetahuan tentang penggunaan lestari

Responden telah ditanya sama ada mereka pernah mendengar atau tidak istilah penggunaan lestari. Hasil kajian mendapati sebanyak 66.3% sahaja responden menyatakan pernah mendengar istilah penggunaan lestari dan selebihnya 33.7% menyatakan tidak pernah mendengar istilah tersebut (Jadual 2). Sumber yang diperoleh juga adalah pelbagai. Sumber utama yang banyak memberi maklumat dan pengetahuan tentang penggunaan lestari kepada responden ialah pendidikan – kelas (52.6%), diikuti oleh ceramah/seminar/pameran (52.4%), dan buku/majalah/suratkhabar/risalah (45.2%). Situasi ini jelas menunjukkan bahawa walaupun berada di menara gading, didapati tidak semua responden pernah mendengar istilah penggunaan lestari.

Jadual 2: Sumber Maklumat Mengenai Penggunaan Lestari

	Ya (%)	Tidak (%)
Pernakah anda mendengar istilah penggunaan lestari.	66.3	33.7
Sumber utama yang banyak memberi maklumat/pengetahuan tentang penggunaan lestari.	Ya	Tidak
Pendidikan/kelas	52.6	47.4
Ceramah/seminar/pameran	52.4	47.6
Buku/majalah/surat khabar/risalah	45.2	54.8
Televisyen/radio	32.8	67.2
Internet	31.4	68.6

Seterusnya, Jadual 3 menunjukkan taburan bilangan dan peratusan tahap pengetahuan responden terhadap isu alam sekitar dan penggunaan lestari. Terdapat 19 pernyataan yang telah dikemukakan mengenai pengetahuan, isu semasa, keprihatinan alam sekitar, penjimatan tenaga, kitar semula dan penggunaan lestari. Secara keseluruhannya, didapati responden mempunyai pengetahuan yang baik bagi semua pernyataan.

Berpandukan Jadual 3, 14 daripada 19 pernyataan yang dikemukakan mendapat jawapan yang betul sehingga mencecah 90% ke atas. Sebanyak 96.5% responden memberikan jawapan yang betul kepada pernyataan “Amalan untuk mengasingkan bahan-bahan buangan mengikut tiga kumpulan (kertas, plastik, kaca) adalah amalan penggunaan lestari.” Situasi ini menunjukkan bahawa responden mempunyai tahap pengetahuan yang baik mengenai amalan pengasingan sampah mengikut jenis-jenisnya.

Responden juga menyedari bahawa racun dan bahan toksik yang meresap ke dalam tanah boleh memberi kesan terhadap tumbuhan dan haiwan (96.4%). Responden juga didapati bersetuju dengan pernyataan “Pembukaan tanah tanpa kawalan boleh mengganggu habitat haiwan di hutan.” (95.8%). Hal ini jelas menunjukkan bahawa responden tahu akan kesan pencemaran mereka terhadap flora dan fauna serta hidupan ekologi yang lain.

Daripada aspek penggunaan lestari, 96.4% responden bersetuju bahawa penggunaan lestari menekankan amalan mengurangkan, mengguna semula, mengitar semula, bertanggungjawab dan bertindak. Penggunaan lestari juga melibatkan penggunaan barangan dan perkhidmatan secara minimum untuk mencapai kesejahteraan hidup tanpa menjejaskan keperluan generasi akan datang (96.2%) dan amalan mengitar semula kertas dapat mengurangkan penebangan pokok (95.7%).

Seterusnya, majoriti responden (96.0%) berpendapat bahawa pembakaran hutan menyumbang kepada pemanasan global. Responden bersetuju bahawa pemanasan global merupakan faktor yang menyumbang kepada perubahan cuaca dunia (95.8%). Sebanyak 94.8% responden memberikan jawapan yang betul bagi pernyataan “Penebangan pokok boleh menyebabkan hakisan tanah berlaku.” (94.8%). Dapatan kajian di atas jelas menunjukkan bahawa responden mengetahui akan kesan tindakan mereka terhadap kesejahteraan persekitaran. Keputusan kajian ini menunjukkan satu senario yang positif memandangkan responden kajian ini terdiri daripada golongan terpelajar yang dianggap berpengetahuan tinggi. Selaras dengan pengetahuan yang dimiliki, amalan tersebut seharusnya dijadikan sebagai rutin dalam kehidupan seharian.

Jadual 3: Tahap Pengetahuan Isu Alam Sekitar

Bil.	Pernyataan	Ya (%)	Tidak (%)
1.	Penggunaan lestari adalah penggunaan barangan dan perkhidmatan secara minimum untuk mencapai kesejahteraan hidup tanpa menjejaskan keperluan generasi akan datang.	96.2	3.8
2.	Perubahan cuaca dunia adalah disebabkan oleh pemanasan global.	95.8	4.2
3.	Penipisan lapisan ozon tidak merbahaya kerana bumi ini dipelihara oleh lapisan-lapisan atmosfera yang lain.	12.8	87.2
4.	Biasanya plastik mudah reput.	11.0	89.0
5.	Karbon monoksida dihasilkan oleh asap kenderaan.	94.8	5.2
6.	Racun dan bahan toksik yang meresap ke dalam tanah boleh memberi kesan terhadap tumbuhan dan haiwan.	96.4	3.6

Jadual 3 (sambungan)

Bil.	Pernyataan	Ya (%)	Tidak (%)
7.	Menggunakan sapu tangan lebih baik daripada menggunakan kertas tisu.	91.4	8.6
8.	Semua jenis sabun adalah selamat dan tidak mendatangkan kemudaratan kepada alam sekitar	14.5	85.5
9.	Penggunaan lestari menekankan amalan mengurangkan, mengguna semula, mengitar semula, bertanggungjawab dan bertindak.	96.4	3.6
10.	Penebangan pokok boleh menyebabkan hakisan tanah berlaku.	94.8	5.2
11.	Sumber dan bahan semulajadi seperti petroleum dan minyak boleh digunakan sebanyak mungkin kerana bekalan bahan ini tidak akan habis.	13.1	86.9
12.	Menggunakan tadahan air hujan untuk membasuh kereta dan menyiram pokok bunga dapat mengurangkan penggunaan air paip di rumah.	90.9	9.1
13.	Saki baki makanan dan air basuhan beras dapat diguna semula untuk dijadikan baja kompos untuk tanaman seperti sayur dan pokok bunga.	91.7	8.3
14.	Amalan untuk mengasingkan bahan-bahan buangan mengikut 3 kumpulan (kertas, plastik, kaca) adalah amalan penggunaan lestari.	96.5	3.5
15.	Menggunakan tenaga elektrik dengan cermat mampu menjimatkan penggunaan tenaga tersebut	96.2	3.8
16.	Mengitar semula kertas dapat mengurangkan penebangan pokok.	95.7	4.3
17.	Pembukaan tanah tanpa kawalan boleh mengganggu habitat haiwan di hutan.	95.8	4.2
18.	Pembakaran hutan menyumbang kepada pemanasan global.	96.0	4.0
19.	Pemanasan global tidak akan menjejaskan Malaysia kerana terletak di kawasan tropika.	10.8	89.2

Amalan Penggunaan Lestari

Perbezaan amalan antara gender

Hasil analisis menunjukkan terdapat perbezaan yang ketara antara responden lelaki dengan responden perempuan dari segi amalan kitar semula (*recycle*), guna semula (*reuse*), mengurang (*reduce*) dan respon (*react*).

(i) Amalan Kitar Semula (*R1- Recycle*):

Jadual 4 menunjukkan perbandingan amalan kitar semula yang dilakukan oleh pelajar lelaki dan perempuan. Responden perempuan mempunyai peratusan yang lebih tinggi dalam setiap amalan kitar semula berbanding dengan responden lelaki. Lebih daripada 50% responden perempuan didapati secara kadang-kadang melakukan amalan kitar mengumpul dan menjual kertas terpakai, mengumpul dan menjual botol terpakai, mengumpul dan menjual tin minuman terpakai dan mengasingkan botol dan tin terpakai. Amalan kitar semula bagi responden lelaki yang melebihi 50% bagi kekerapan kadang-kadang hanya dari segi mengumpul dan menjual botol terpakai (50.2%). Hanya sebilangan kecil responden lelaki didapati tidak pernah mengumpul dan menjual kertas dan tin minuman terpakai dan mengasingkan botol dan tin terpakai untuk dikitar semula. Penemuan hasil kajian ini adalah bersamaan dengan kajian lepas yang mendapati golongan perempuan sememangnya secara konsisten menekankan kepentingan kualiti alam sekitar dan mempunyai sikap bertanggungjawab yang lebih tinggi serta lebih peka dengan kesan kemerosotan alam sekitar berbanding dengan responden lelaki (Eisler, Eisler &Yoshida, 2003).

Jadual 4: Perbandingan Amalan Kitar Semula Mengikut Jantina

Kenyataan	Lelaki			Perempuan		
	S	KK	TP	S	KK	TP
<i>Recycle</i> (Kitar semula)						
Kumpul dan jual kertas terpakai	34.0%	49.3%	16.7%	35.7%.	51.8%	12.4%
Kumpul dan jual botol terpakai	29.8%	50.2%	20.0%	26.3%	56.6%	17.7%
Kumpul dan jual tin minuman terpakai	32.6%	48.4%	19.1%	27.1%	56.3%	16.6%
Asingkan botol dan tin terpakai untuk kitar semula	34.0%	45.6%	20.5%	28.7%	58.1%	13.2%

*Petunjuk: S = Selalu

KK = Kadang-kadang

TP = Tidak pernah

(ii) Amalan Guna Semula (*R2 –Reuse*):

Dalam amalan guna semula juga menunjukkan responden perempuan mempunyai peratusan yang lebih tinggi berbanding dengan responden lelaki bagi kesemua pernyataan yang dikemukakan. Jadual 5 menunjukkan lebih 50% responden perempuan selalu melakukan amalan mengguna semula beg plastik terpakai untuk mengisi barangan, mengguna semula bekas kaca terpakai untuk menyimpan pelbagai barang dan mengguna semula bekas

*Petunjuk: S = Selalu KK = Kadang-kadang TP = Tidak pernah

TP = Tidak pernah

Jadual 6: Perbandingan Amalan Mengurangkan Mengikut Jantina

Kenyataan	Lelaki			Perempuan		
	S	KK	TP	S	KK	TP
<i>Reduce (Mengurangkan)</i>						
Mengguna kipas apabila perlu sahaja.	54.0%	40.5%	5.6%	60.9%	35.9%	3.2%
Lampu digunakan apabila perlu sahaja.	62.3%	34.4%	3.3%	70.5%	27.6%	1.9%
Menggunakan kertas tisu untuk mengelap tangan/mulut.	42.8%	59.8%	7.4%	50.2%	46.3%	3.5%
Tutup suis elektrik setelah digunakan.	67.0%	30.2%	2.8%	82.6%	17.4%	0%
Menggunakan kedua-dua belah muka surat kertas.	64.2%	33.5%	2.3%	74.0%	25.4%	0.6%
Menggunakan pen berdakwat dan pensil mekanikal.	67.0%	31.2%	1.9%	78.1%	21.2%	0.6%

*Petunjuk: S = Selalu

KK = Kadang-kadang

TP = Tidak pernah

(iv) Amalan Respon (*R4- React*):

Apabila diteliti amalan respon atau bertindak, hasil kajian mendapati taburan bagi responden lelaki dan perempuan adalah seimbang. Jadual 7 menunjukkan kebanyakan responden lelaki dan perempuan selalu membuang sampah di tempat yang sepatutnya dan menutup paip air dengan sempurna selepas digunakan. Lebih daripada 50% responden lelaki dan perempuan kadang-kadang membeli barangan buatan tempatan. Situasi ini jelas menunjukkan bahawa kempen-kempen mengenai barangan buatan tempatan dilihat kurang berkesan untuk mempengaruhi golongan mahasiswa kerana golongan ini didapati hanya melakukan amalan tersebut secara kadang-kadang sahaja. Justeru, kempen-kempen yang telah dijalankan sebelum ini perlu diperhalusi dan dinilai keberkesanannya.

Sementara itu, sebanyak 54.9% responden lelaki dan 51.8% responden perempuan kadang-kadang cenderung menyimpan barangan yang sepatutnya dibuang serta sebanyak 56.7% responden lelaki dan 62.2% responden perempuan kadang-kadang memastikan beg plastik akan digunakan walaupun kuantiti barangan yang dibeli adalah sedikit/kecil. Situasi ini jelas menunjukkan bahawa penggunaan beg plastik tetap menjadi pilihan dalam kalangan responden disebabkan oleh ciri-ciri yang terdapat pada plastik itu sendiri seperti serba guna, selamat untuk pembungkusan makanan, tahan

lama, mempunyai daya tahan terhadap bahan kimia dan air, murah dan mesra pengguna (Siddique, Khatib, & Kaur, 2008).

Jadual 7: Perbandingan Amalan Respon/Bertindak Mengikut Jantina

	Lelaki			Perempuan		
Kenyataan	S	KK	TP	S	KK	TP
<i>React</i>						
Membuang sampah ditempat yang sepatutnya.	70.2%	26.5%	3.3%	84.1%	14.5%	1.4%
Menutup paip air dengan sempurna selepas digunakan.	71.2%	25.5%	2.3%	86.3%	13.6%	0.2%
Membeli barangan buatan tempatan Malaysia.	33.5%	62.3%	4.2%	36.2%	62.4%	1.4%
Cenderung untuk menyimpan barang yang sepatutnya saya buang.	36.7%	54.9%	23.7%	38.9%	51.8%	9.3%
Akan memastikan setiap kali saya membeli barang di kedai, ianya akan dimasukkan di dalam beg plastik walaupun barang tersebut sedikit/kecil.	24.7%	56.7%	18.6%	18.3%	62.2%	19.5%

*Petunjuk: S = Selalu

KK = Kadang-kadang

TP = Tidak pernah

Perbezaan amalam mengikut bidang pengajian

Kajian ini juga meneliti perbezaan amalan lestari 4R mengikut aliran bidang pengajian. Hasil analisis mendapati tiada perbezaan yang ketara antara responden dari segi amalan kitar semula (*recycle*), guna semula (*reuse*), mengurangkan (*reduce*) dan respon (*react*) antara bidang pengajian sains dengan sastera.

(i) Amalan Kitar Semula (*RI-Recycle*):

Jadual 8 menunjukkan perbandingan amalan kitar semula mengikut bidang pengajian sains dan sosial. Lebih daripada 50% responden daripada bidang sains dan sastera “kadang-kadang” sahaja mengumpul dan menjual botol dan tin terpakai serta mengasingkan botol dan tin terpakai untuk dikitar semula. Apa yang memeranjatkan ialah masih terdapat sebilangan kecil responden didapati “tidak pernah” mengumpul dan menjual kertas terpakai. Justeru, amalan ini perlu diterapkan dalam kalangan responden supaya mereka lebih

kerap melakukan amalan tersebut memandangkan amalan kitar semula telah lama diperkenalkan di Malaysia.

Jadual 8: Perbandingan Amalan Kitar Semula terhadap Gaya Hidup Lestari mengikut Bidang Pengajian

Kenyataan	Sains			Sastera		
	S	KK	TP	S	KK	TP
Recycle (Kitar semula)						
Kumpul dan jual kertas terpakai.	25.7%	52.7%	12.0%	34.1%	48.2%	17.7%
Kumpul dan jual botol terpakai.	26.3%	55.5%	18.2%	29.6%	53.5%	16.9%
Kumpul dan jual tin minuman terpakai.	27.6%	53.9%	18.5%	31.0%	55.3%	13.7%
Asingkan botol dan tin terpakai untuk kitar semula.	28.6%	56.2%	15.3%	34.1%	51.3%	14.6%

*Petunjuk: S = Selalu

KK = Kadang-kadang

TP = Tidak pernah

(ii) Amalan Guna Semula (*R2-Reuse*):

Dari segi amalan guna semula, Jadual 9 menunjukkan lebih 50% responden daripada bidang pengajian sains dan sastera “selalu” mengguna semula beg plastik terpakai untuk mengisi barangan dan mengguna semula bekas plastik terpakai untuk menyimpan pelbagai barangan. Penggunaan semula plastik khususnya, wajar dilakukan kerana plastik merupakan bahan yang tidak terbiodegradasi dan memakan masa yang lama untuk diuraikan (Siddique *et al.*, 2008). Sementara itu, bagi amalan mengguna semula bekas kaca terpakai untuk menyimpan pelbagai barang, didapati peratusan kekerapan penggunaan hampir seimbang antara responden bidang pengajian sains dengan bidang pengajian sastera baik dari segi kekerapan “selalu” dan “kadang-kadang”.

Jadual 9: Perbandingan Amalan Guna Semula terhadap Gaya Hidup Lestari mengikut Bidang Pengajian

Kenyataan	Sains			Sastera		
	S	KK	TP	S	KK	TP
Reuse (Guna semula)						
Menggunakan semula beg plastik terpakai untuk mengisi barangan.	68.2%	28.4%	3.4%	68.6%	28.3%	3.1%

Jadual 9. (sambungan)

Kenyataan	Sains			Sastera		
	S	KK	TP	S	KK	TP
<i>Reuse (Guna semula)</i>						
Mengguna semula bekas kaca terpakai untuk menyimpan pelbagai barang.	46.1%	43.3%	10.6%	49.1%	44.2%	9.5%
Mengguna semula bekas plastik terpakai untuk menyimpan pelbagai barang.	57.6%	37.2%	5.2%	59.7%	37.2%	3.1%

*Petunjuk: S = Selalu

KK = Kadang-kadang

TP = Tidak pernah

(iii) Amalan Mengurang (*R3-Reduce*):

Amalan mengurangkan penggunaan menunjukkan lebih 50% responden daripada bidang pengajian sains dan sastera “selalu” mengamalkan lima daripada enam amalan mengurangkan penggunaan (Jadual 10), seperti menggunakan kipas dan lampu apabila perlu sahaja, menutup suis elektrik setelah digunakan, menggunakan kertas dengan kedua-dua belah muka surat dan menggunakan pen berdakwat dan pensil mekanikal. Situasi ini menunjukkan bahawa amalan mengurangkan sememangnya diamalkan oleh responden bagi kedua-dua bidang pengajian.

Jadual 10: Perbandingan Amalan Mengurangkan terhadap Gaya Hidup Lestari mengikut Bidang Pengajian

Kenyataan	Sains			Sastera		
	S	KK	TP	S	KK	TP
<i>Reduce (Mengurang)</i>						
Mengguna kipas apabila perlu sahaja.	58.0%	37.7%	4.4%	62.4%	35.4%	2.2%
Lampu digunakan apabila perlu sahaja.	68.0%	21.6%	2.4%	69.5%	28.8%	1.8%
Menggunakan kertas tisu untuk mengelap tangan/mulut.	49.2%	46.3%	4.5%	46.0%	49.6%	4.4%
Tutup suis elektrik setelah digunakan.	77.9%	21.4%	0.6%	80.5%	18.6%	0.9%
Menggunakan kedua-dua belah muka surat kertas.	72.8%	27.1%	1.1%	70.8%	28.3%	0.9%
Menggunakan pen berdakwat dan pensil mekanikal.	75.5%	23.4%	1.1%	74.8%	25.8%	0.4%

*Petunjuk: S = Selalu

KK = Kadang-kadang

TP = Tidak pernah

(iv) Amalan Respon/Bertindak (*R4- React*):

Jadual 11 menunjukkan kebanyakan responden daripada bidang pengajian sains dan sastera memberi respon “selalu”terhadap amalan penggunaan lestari, seperti membuang sampah di tempat yang sepatutnya dan menutup paip air dengan sempurna selepas digunakan. Hal ini menunjukkan bahawa masih terdapat sebilangan kecil responden yang membuang sampah bukan di tempat yang sepatutnya. Sebagai seorang yang terpelajar, responden seharusnya mencatatkan peratusan yang lebih tinggi bagi amalan ini.

Jadual 11: Perbandingan Amalan Tindakan terhadap Gaya Hidup Lestari mengikut Bidang Pengajian

Kenyataan	Sains			Sastera		
	S	KK	TP	S	KK	TP
React (Bertindak)						
Membuang sampah ditempat yang sepatutnya.	80.5%	17.7%	2.2%	80.5%	17.3%	1.8%
Menutup paip air dengan sempurna selepas digunakan	82.5%	16.9%	0.6%	82.3%	16.8%	0.9%
Membeli barangan buatan tempatan Malaysia.	33.6%	64.1%	2.3%	40.7%	57.5%	1.8%
Cenderung untuk menyimpan barang yang sepatutnya saya buang.	38.5%	52.9%	8.6%	38.1%	51.8%	10.2%
Akan memastikan setiap kali saya membeli barang di kedai, ia akan dimasukkan kedalam beg plastik walaupun barang tersebut sedikit/kecil.	20.1%	60.6%	19.3%	19.5%	61.5%	19.0%

*Petunjuk: S = Selalu

KK = Kadang-kadang

TP = Tidak pernah

Sementara itu, lebih daripada 50% responden daripada kedua-dua bidang pengajian ini didapati secara “kadang-kadang” membeli barangan buatan tempatan dan juga “kadang-kadang” cenderung untuk menyimpan barang yang sepatutnya dibuang. Situasi ini menunjukkan bahawa kempen mengutamakan barangan tempatan yang telah dijalankan oleh pihak kerajaan sebelum ini nyata kurang mendapat sambutan dalam kalangan responden.

Justeru, kesedaran dan kepentingan membeli barangan buatan tempatan dalam kalangan responden perlu dipertingkatkan lagi memandangkan peranan dan fungsi responden begitu besar dalam mewujudkan alam sekitar yang harmoni dan selamat.

Hasil kajian juga menunjukkan sebanyak 60.6% responden daripada bidang pengajian sains dan 61.5% responden daripada bidang pengajian sastera secara “kadang-kadang” memastikan setiap kali membeli barang di kedai, barang tersebut akan dimasukkan ke dalam beg plastik walaupun barang tersebut sedikit atau kecil. Situasi ini menunjukkan kadar kebergantungan responden terhadap beg plastik masih tinggi walaupun barangan yang dibeli sebenarnya tidak memerlukan penggunaan beg plastik. Situasi seperti ini sepatutnya tidak berlaku memandangkan program kesedaran alam sekitar seperti “Hari Sabtu Tanpa Beg Plastik” telah dilancarkan bagi mengurangkan penggunaan beg plastik.

Kesimpulan

Hasil kajian mendapati mahasiswa yang dikaji mempunyai tahap pengetahuan yang tinggi mengenai isu alam sekitar dan telah mula menerapkan amalan lestari dalam kehidupan masa kini. Ramai daripada kalangan mahasiswa “selalu” mempraktikkan amalan seharian seperti mengguna semula beg plastik terpakai, mengguna kipas apabila perlu sahaja, membuang sampah ditempat yang sepatutnya, menutup paip air dengan sempurna, menutup suis elektrik setelah digunakan, mengguna kedua-dua belah muka surat kertas dan menggunakan pen berdakwat dan pensil mekanikal. Hasil kajian mendapati wujudnya perbezaan dalam amalan mengikut jantina. Responden perempuan dilihat lebih melibatkan diri dalam aktiviti yang membantu keseimbangan alam sekitar, seperti melibatkan diri dalam setiap amalan yang mengguna semula (*reuse*) dan mengurangkan penggunaan (*reduced*) sesuai dengan pencapaian matlamat penggunaan lestari. Bagi amalan kitar semula (*recycle*) dan respon (*react*) pula didapati tiada gender yang dominan memandangkan perbezaan peratusan bagi kekerapan adalah hampir seimbang.

Sementara itu, daripada aspek bidang pengajian pula dapatan kajian menunjukkan tidak terdapat perbezaan bagi keempat-empat amalan dengan bidang pengajian responden. Situasi ini jelas menunjukkan bahawa walaupun responden terdiri daripada latar belakang pengajian yang berbeza, namun amalan mereka adalah hampir seimbang dan menyamai antara satu sama lain.

Oleh yang demikian, pengguna perlu sentiasa berusaha untuk menambah ilmu pengetahuan yang berkaitan dengan isu semasa alam sekitar bagi meningkatkan kesedaran tentang perlunya amalan lestari diterapkan dalam

kehidupan seharian. Amalan ini secara langsung dapat membantu ke arah penjagaan kualiti sumber alam sekitar dan memupuk sikap lebih berhemah dalam menggunakan sumber alam yang terhad. Hal ini juga dapat memupuk semangat untuk berkongsi sumber yang ada demi kebaikan kehidupan masa kini dan generasi masa hadapan.

Selain itu, setiap program yang menekankan aspek kelastarian alam sekitar perlu melibatkan semua golongan pengguna tanpa mengira faktor latarbelakang mereka seperti gender dan bidang pengajian. Walaupun hasil kajian menunjukkan responden perempuan mempunyai amalan yang lebih baik berbanding dengan responden lelaki, namun amalan responden perempuan wajar dipertingkatkan dan diberi penekanan. Oleh itu, penerapan nilai bersederhana dalam kehidupan seharian secara berterusan dapat menjamin kesejahteraan hidup pada masa hadapan. Usaha yang berterusan juga perlu dilakukan bagi memastikan setiap golongan pengguna, terutama golongan lelaki agar lebih perihatin terhadap kepentingan amalan penggunaan lestari supaya matlamat Dasar Pengguna Negara dalam aspek penggunaan lestari dapat dipenuhi.

Rujukan

Abdul Muhaimin, A. G. (2007). Explaining consumers' willingness to be environmentally friendly. *International Journal of Consumer Studies*, 31, 237-247.

Antil, J. H. (1984). Socially responsible consumers: Profile and implications for public policy. *Journal of Macromarketing*, 42(2), 18-39.

Autio, M. (2005). The morality of spending in Finnish youth consumer culture. *International Journal of Consumer Studies*, 29, 332-341.

Burgess, J. (2003). Sustainable consumption: Is it really achievable? *Consumer Policy Review*, 13(3), 78-84.

Coddington, W. (1992). *Environmental marketing: Positive Strategies for researching the green consumer*. New York: McGraw-Hill.

Eisler, A. D., Eisler, H., & Yoshida, M. (2003). Perception of human ecology: Crosscultural and gender comparisons. *Journal of Environmental Psychology*, 23, 89-101.

Henion, K. E. (1972). The effect of ecologically relevant information on detergentsales. *Journal of Marketing Research*, 9, 10-14.

Hobson, K. (2003). Consumption, environmental sustainability and human geography in Australia: A missing research agenda? *Australian Geographical Studies*, 41(2), 148-155.

Holbert, R. L., Kwak, N., & Shah, D. V. (2003). Environmental concern, patterns of television viewing, and pro-environmental behaviors: integrating models of media consumption and effects. *Journal of Broadcasting and Electronic Media*, 47(2), 177-197.

[Http://www.jie.or.jp/biomass/AsiaBiomassHandbook/Malay/Part-7_M.pdf](http://www.jie.or.jp/biomass/AsiaBiomassHandbook/Malay/Part-7_M.pdf)

Jabatan Alam Sekitar (2005). *Profil, Kementerian Sains, Teknologi dan Alam Sekitar Malaysia*. Kuala Lumpur: Jabatan Alam Sekitar.

Junquera, B., Del Brio, J., & Muniz, M. (2001). Citizens attitude to reuse of municipal solid waste: A practical application. *Journal of Resources, Conservation and Recycling*, 33, 51-60.

Kementerian Perdagangan Dalam Negeri Koperasi dan Kepenggunaan. Dasar Pengguna Negara. (2000). Kuala Lumpur: KPDNKK.

Kementerian Perumahan dan Kerajaan Tempatan 2004. *Kitar Semula*. <http://www.kitarsemula.com.my>

Kerajaan Malaysia. 2008. *Laporan Rancangan Malaysia Kesembilan*. Kuala Lumpur.

Mumtazah, O. (2005). Tenaga untuk Pembangunan. Dalam *Buku Pengguna dalam Pembangunan*. Serdang: UPM

Naimah, S., Nurizan, Y., Mumtazah, O., Siti Balki, B., & Nurul Fardini, Z. (2012). Tahap pengetahuan penggunaan lestari dalam kalangan remaja di Selangor. *Jurnal Pengguna Malaysia*, 18, 1-15.

Norhasmah, S., Aini, M.S., Laily, P., Sharifah Azizah, H., Nurizan, Y., & Naimah, S., (2004). Sikap dan amalan terhadap keprihatinan persekitaran. *Malaysian Journal of Consumer and Family Economics*, 7, 54-65.

Ottman, J. (1992). *Green Marketing*. Lincolnwood, Illinois: NTC Business Books.

Roubanis, J. L. (2008). Comparison of environmentally responsible consumerism and voluntary simplicity lifestyle between U.S. and Japanese

female college students. *Family and Consumer Sciences Research Journal*, 37(2), 210-218.

Schahn, J. & Hölzer, E. (1990). Studies of individual environmental concern: The role of knowledge, gender, and background variables. *Environment and Behavior*, 22(6), 767-786.

Siddique, R., Khatib, J., & Kaur, I. (2008). Use of recycled plastic in concrete: A review. *Waste Management*, 28, 1835-1852.

Tanner, C. & Kast, S. W. (2003). Promoting sustainable consumption: Determinants of green purchases by Swiss consumers. *Psychology and Marketing*, 20(10), 883-902.

Zelezny, L. C., Chua, P., & Idrich, C. (2000). Elaborating on gender differences in environment. *Journal of Social Issues*, 56(3), 443-457.

CONSUMERS' ETHICAL BEHAVIOUR, CONSUMERS' KNOWLEDGE AND MORAL IDEOLOGY AMONG MINISTRY OF DOMESTIC TRADE, CO-OPERATIVES AND CONSUMERISM, PUTRAJAYA EMPLOYEES

Nurazlina Dol

Elistina Abu Bakar

Department of Resources Management and Consumer Studies,
Faculty of Human Ecology,
Universiti Putra Malaysia

Introduction

Consumers are major participants in the business process and Rao and Al-Wugayan (2005) pointed out that there is a growing interest in researching consumer ethics. Despite this, there seems to be a dearth of consumer ethics studies in the context of Malaysia. Taylor (1975) defines ethics as the “inquiry into the nature and grounds of morality where the term morality is taken to mean moral judgments, standards and rules of conduct”. Ethical issues involving consumers are as important as ethical issues concerning major corporations as consumers are a major partaker in market interaction. Dodge *et al.* (1996) define consumer ethics as the “rightness as opposed to the wrongness of certain actions on the part of the buyer or potential buyer in consumer situations.” Consumers are able to involve in unethical and illegal consumer behaviour in market place such as shoplifting, buying counterfeit product, changing price-tag on merchandise in store. (Mosclis and Powell, 1986; Albers-Miller, 1999).

Consumers' ethical behaviour could be influenced by several factors which are among others are moral ideology. Forsyth (1992) identified two distinct dimensions of moral ideology which are idealism and relativism. Many researchers have found that idealism and relativism are important ideologies in explaining ethical discrepancies between individuals. Vitell *et al.* (1991) found that ethical ideology is a significant overall determinant of consumers' ethical behaviour.

The issues associated with the consumers are under the purview of the Ministry of Domestic Trade, Co-Operatives and Consumerism (MDTCC). Among the functions of the ministry are to formulate policies, strategies and

review matters related to the development of domestic trade and consumerism. In the area of consumerism, the task of the ministry is to organise education programs, to strengthen consumer awareness and consumer protection, and to encourage the movement of consumerism. Consumerism department under MDTCC has five divisions which are Consumerism Movement Division, Consumer Research and Policy Division, Enforcement Division, Consumer Standards Division, and Tribunal for Consumer Claims Malaysia. Besides managing consumer-related matters, MDTCC employees are also part of the consumers. Therefore, this study is interested in exploring the ethical behaviour of the employees of the MDTCC since they may be the role models for other consumers.

Significance of research

This research gives knowledge about how ethical behaviour is influenced by several factors such as their legal literacy and moral ideology. This study can help consumers to assess themselves and help them to become civilized consumers in revenue use and disposal.

In addition, this study will assist the government in changing consumer unethical attitudes in the market through the important role of the MDTCC in raising awareness and responsibility among consumers. It also ensures that the relationship between businesses and consumers are in good condition. This effort is made possible through the ministry duties and responsibilities in educating consumers towards the direction of a more responsible consumer, knowledgeable, knowing the rights as a consumer, thus creating an ethical consumer. For example, Consumer Movement Division has conducted consumerism programs to consumers like campaign, seminars and competitions.

Furthermore, this study may also explain the ethical behaviour of MDTCC employees in purchasing and consuming goods in the market, so that they can achieve a better quality of consumer's behaviour and they will educate other consumers about consumerism. The choosing of the MDTCC employees as the samples for the research is based on the assumption that they can be the role models for other consumers. Thus, it is important to determine the factors that can lead to good consumer ethics. The findings can also help the ministry to strategise the educational programs or courses to improve their employees to become the role models for other consumers.

Research objective

The objectives of this paper are to explore the factors that lead to consumers' ethical behaviour, to determine the level of consumers' knowledge relating to their rights, responsibilities and redress mechanism as well as to identify the moral ideology of MTDC employees.

Literature review

Consumer ethics

Muncy and Vitell (1992) define consumer ethics as 'the moral principles and standards that guide behaviour of individuals or groups as they obtain, use and dispose of goods and services.' Consumer ethics have also been described as the 'rightness as opposed to the wrongness of certain actions on the part of the buyer or potential buyer in consumer situations' (Bartels, 1967). Therefore, in this case, consumer ethics refers to the role of consumers in decision making, including the market misconduct (e.g. change price tags, eat or drink in the store without paying for them, buy fake goods and download pirated digital products).

Muncy and Vitell (1992) and Vitell and Muncy (1992) had developed a consumer ethics scale that is able to identify the extent to which consumers believe that certain questionable behaviour are either ethical or unethical. The original consumer ethics scale by Muncy and Vitell consists of four different dimensions: (1) actively benefiting from illegal activities, (2) passively benefiting, (3) actively benefiting from deceptive but legal practices and (4) no harm activities. The research adopts the Muncy and Vitell four dimensions of consumers' ethical behaviours.

The first dimension focus on the behaviour in which the consumers actively taking advantage of a situation at the expense of the seller. For example, a consumer gives the wrong price information to cashier when the price tag has been torn away. The second dimension involved the situation where consumers eventually benefiting themselves due to the seller's mistake. For instance, a customer gets too much of change and does not inform the cashier in charge. The third dimension occurred in the actions of which consumers actively involved in unethical practice but it is not quite illegal. For example, a customer keeps quiet when a waitress serves him first instead of the other customer which ordered or came earlier. The final dimension refers to the harmless of consumers' behaviour. For instance, when a consumer is spending a long time trying different shoes with no intention to purchase even one of it.

Knowledge on consumer rights

According to the Consumer Protection Act, 1999, consumer refers to a person who acquires or uses goods or services of a kind ordinarily acquired for personal use or for purposes of personal, domestic or household. This definition means that the consumer of goods or services is not for commercial purposes but for their own use. As a consumer, we have a right in a business transaction in acquiring goods and services in accordance with the quality and the price paid (Muhammad Hamdan, 2012).

Therefore, the Declaration of the rights of consumers was declared which comprises of the right to safety, the right to information, the right of choice and the right of expression, right to basic needs, rights to get compensated, rights of consumer education and the right to healthy and safe environment. Finally, the principle of 'sovereignty of consumers' and the slogan 'consumer are the king of market' now is not a pillar of strength in the face of giant consumer's market traders. Consumers have always been considered weak who need protection and support at all times. However, the high level of consumer's knowledge on consumer rights is important and should be put into practice in their lives (Jariah *et al.*, 2013). Therefore, the persecution of the consumers can be reduced. Consumers should be made aware of their rights, traders should be monitored when dealing with consumers and the government is the backbone of both parties to ensure that the policies and consumers regulations preserved and well-maintained (*Buletin Pengguna*, 2005). Questions related to consumer rights, knowledge and awareness of these rights will need to be inculcated and more particularly among consumers as a whole so that they are more concerned about their rights as a consumer and become a more ethical consumer.

Consumer responsibilities

Additionally, consumers have the rights recognized throughout the world, but at the same time they should perform the responsibilities of being a consumer in order to create balanced and responsible consumers and behave ethically in the marketplace (Azimon *et al.*, 2012). There are five responsibilities listed by the Consumer International which are critical awareness, commitment and action, social responsibility, environmental responsibility and unity.

(i) Awareness to criticize

Consumers should have the awareness to criticize the suppliers if the quality or the price of a goods and services are not satisfactory. Responsible

consumers should not remain silent, but speak out to get the perfect goods and services and match the price.

(ii) Commitment and action

Consumers have to engage in activities that represented the interests of consumers and act to get a fair contract purchase. Consumers are also responsible for reporting on the defective and dangerous goods as well as irregularities in the market to government agencies concerned so that appropriate action is taken.

(iii) Social responsibility

Consumers should be aware and vigilant about the impact of the use of other consumers. Consumers are responsible for playing the role of consumer so that their actions do not affect those who are less fortunate.

(iv) Responsibility for the environment

Consumers have a role to protect the environment from being polluted. Responsible consumers should practice sustainable consumption by buying environmentally friendly goods and dispose of these items in the right way. Consumers should also report any activity that pollutes the environment to the authorities.

(v) Unity

The most effective action to deal with the problem is to unite. This will increase the strength and influence of the consumer's voice. Consumers also should be fair to all parties and act in accordance with the legal provisions available to protect the welfare and interests of consumers.

Consumer redress mechanisms

The Tribunal is a body that was established under Section 85, Part XII of the Consumer Protection Act 1999 which came into force on 15 November 1999. The Tribunal is an independent body to hear and handle consumer claims made under the Act and subject to the provisions of the Consumer Protection Act 1999. Before the establishment of this tribunal, all disputes between a consumer and a supplier or manufacturer had to be brought before a civil court where it involves complicated procedures, high costs and take a long time to resolve. These were some of the reasons why consumers are not interested in making a claim in court against the supplier or manufacturer especially if the amount claimed is small, even at this time there is the Small

Claims Courts in each state to hear the demands of not exceeding RM5,000.00.

The Tribunal has jurisdiction to hear the claim in respect of any matter which has jurisdiction as provided under the Act and the total amount claimed does not exceed RM25,000.00. Therefore, the types of claims that can be submitted to the tribunal is as misleading or deceptive conduct, false representations and unfair practices, safety of goods and services, the rights against the supplier in respect of the implied guarantee in connection with the supply of goods, the rights against the supplier in respect of implicit guarantees associated with the service provider, the rights against a manufacturer with real guarantees relating to the supply of goods and the rights against a manufacturer of implied guarantee in connection with the supply of goods.

In conclusion, the establishment of the Tribunal for Consumer Claims Malaysia is intended to provide an alternative channel other than the Court for consumers to get proper redress from a supplier or a manufacturer. Therefore, the consumers should use the Tribunal fully to protect their rights and interests as consumers.

Moral ideology

Forsyth (1980, 1992) identified two distinct dimensions of moral ideology: realism and idealism. Moral idealism refers to the extent to which a person focuses on the inherent rightness or wrongness of an action regardless of the consequences of that action. For example, stealing food or drinks at the store is the wrong behaviour and should be avoided by every consumer. Those who are less idealistic believe that harm is sometimes necessary to their behaviour and produce well. They are inclined to take a utilitarian perspective, perceiving that an act is right if it produces the greatest benefits for the greatest number of people affected by the action, even though it may be harmful to certain group of people (Forsyth, 1992).

Moral relativism is the belief that all moral standards are relative to the culture in which they take place (Schlenker and Forsyth, 1977). Relativism is the degree to which an individual rejects universal moral rules when making ethical judgments. For example, consumers are willing to be dishonest after breaking bottles in a shop by accident. For a relativist, moral rules cannot be derived from universal principles, but exist as a function of time, place and culture. Relativists weigh the circumstances when evaluating others rather than the ethical principles that were violated. As a result, no set of rules can be formulated to determine what is right and what is wrong for all people.

This moral judgment can differ from person to person and from one situation to another (McGee, 1992).

Most research suggested that idealism is associated with greater ethicality and relativism with lower ethicality. Kenhove *et al.* (2001) reported that individuals with higher scores on idealism tend to have higher ethical behavior. Singhapakdi *et al.* (1995) concluded that idealism positively influences marketers' perceptions on the importance of ethics and social responsibility while relativism had the opposite effect.

In conclusion, the moral ideology is one important measure for determining the behaviour of consumers as well as the level of knowledge and socio-demographics such as gender and education. Consumers who often put the law as a benchmark to an action possess more moral value than those who acts according to the situation, time and culture. Therefore, the consumers should strive towards more moral act to become more ethical consumers.

Methodology

Study location, population and sampling

The research was conducted in Ministry of Domestic Trade, Co-Operatives and Consumerism, Putrajaya. For this research, Consumerism Division has been chosen because of employees in this section is particularly responsible to consumer issues. There are five sections under the Consumer Division which are Consumer Operations Division, Research and Consumer Policy, Enforcement, Consumer Standards Division, and the Tribunal for Consumer Claims Malaysia. Survey research is chosen to be the method to be used. This method enables the study to be done on large population by surveying a sample of it. The main advantage of survey design is that researcher will be able to examine the quality of the framework made and the fitness of the hypothesis in order to relate independent and dependent variables. Through the development of questionnaire, it has enable information that relates with this study to be collected. 150 respondents are selected from 460 employees in the selected divisions to ensure the result gain has less margin of error and to reduce the amount of variability in the population. With over than 2 000 employees in 26 different division in MDTCC, Putrajaya, this large number is enough to fulfill the requirement of sample size in order to answer the questionnaire for this research. As this research requires a mixture of gender and education, the employees of MDTCC can fulfill these requirements. For this research, Consumerism Division has been chosen because of employees in this section are particularly responsible to consumer issues. There are five sections under the Consumer Division which are Consumer Operations

Division, Research and Consumer Policy, Enforcement, Consumer Standards Division, and the Tribunal for Consumer Claims Malaysia. Number of respondents for each subdivision has been taken from the list of names under Consumerism Division employees.

For this study, systematic random sampling is used to collect 150 respondents. Systematic random sampling is chosen by selecting a random starting point and then picking every *n*th element in succession from the sampling frame. Systematic samples tend to be easier to draw and execute. The researcher does not have to jump backward and forward through the sampling frame to draw the members to be sampled. A systematic sample may spread the members selected for measurement more evenly across the entire population than simple random sampling. Therefore, in some cases, systematic sampling can be more representative of the population and more precise.

Instrumentation

Through the literature review, researcher has assembled the questionnaire through adoption and adaptation of questions. First section is to measure consumers' knowledge (consumer rights, consumer's responsibilities and redress mechanisms) was collected using self-administered items. Second section is to measure consumer ethics, Muncy-Vitell Questionnaire (MVQ) presented the participants with a set of situations that entailed ethical content. This "consumer ethics" scale was developed by Muncy and Vitell (1989; 1992) and validated by Vitell *et al.* (1991). The last is to measure the moral ideologies (idealism vs. relativism) using Ethical Position Questionnaire (EPQ) developed by Forsyth (1980).

Results and discussion

Socio demography

The total number of respondents participated in this study are 150. Based on table 4.1, it was found that the numbers of male and female respondents are not so much in different that is 52.7% of male and 47.3% of females. It also shows that most of the respondents were Malays (94.0%) who served as support officers who have attained educational level of Diploma / Certificate / STPM (38.0%) and have between 5-10 years working experience in Ministry (40.7%) and has a monthly income of between RM1001-RM2000 (42.7%).

Table 1: Background of Respondents

Demographic Characteristics	Frequency	Percentage (%)
Gender		
Male	79	52.7
Female	71	47.3
Ethnicity		
Malay	141	94.0
Chinese	3	2.0
Indian	2	1.3
Others	4	2.7
Occupational category		
Professional	30	20.0
Support Official	120	80.0
Education level		
PMR	8	5.3
SPM	45	30.0
Diploma/Sijil/STPM	57	38.0
Degree	36	24.0
PhD	4	2.7
Work experience at KPDNKK		
<5	40	26.7
5-10	61	40.7
11-15	27	18.0
16-20	15	10.0
>20	7	4.7
Monthly income		
<RM1000	13	8.7
RM1001-RM2000	64	42.7
RM2001-RM3000	46	30.7
RM3001-RM4000	23	15.3
>RM5000	4	2.7

Profile of sample (n = 150)

Knowledge of consumer rights, responsibility and redress mechanisms

According to Table 4.2, the right to choose shows the highest score with 94.0% of the respondents answered the question correctly. The second highest score is the right for a healthy environment which is 93.2%. The third highest score answer correctly by respondents is the right to basic needs and compensation with the total of 92.7%.

Next are the consumers’ responsibilities that show the highest score is the item 'consumer should always be aware of the consumer goods and services', with total of 98.0%. Second highest score is the item 'consumer is responsible for environmental sustainability', which at 88.7% followed by the item ‘consumers have to make a reasonable and fair claims’ of 84.0%.

Finally, the dimension of redress mechanism consists of 13 items i.e. nine items (items number 20, 22, 24, 25, 26, 27, 28 and 30) shows true statements about consumer redress mechanism and the remaining four items (items number 21, 23, 29, 31 and 32) show false statements about consumer redress mechanism.

Table 2: Knowledge on Consumers’ Rights, Responsibilities and Redress Mechanism

Section	No.	Variables	True n(%)	False n(%)
A Consumers Right	1.	Right to basic needs.	139 (92.7)	11 (7.3)
	2.	Right to privacy.	63 (42.0)	87 (58.0)
	3.	Right to safety.	134 (89.3)	16 (10.7)
	4.	Right to credit.	83 (55.3)	67 (44.7)
	5.	Right to be informed.	132 (88.0)	18 (12.0)
	6.	Right to free supply of water and electricity.	104 (69.2)	46 (30.8)
	7.	Right to choose.	141 (94.0)	9 (6.0)
	8.	Right to be heard.	105 (70.0)	45 (30.0)
	9.	Right to redress.	139 (92.7)	11 (7.3)
	10.	Right to consumer education.	133 (88.7)	17 (11.3)
	11.	Right to a healthy and safe environment.	140 (93.2)	10 (6.8)
	12.	Right to annual allowance.	92 (61.3)	58 (38.7)
Total mean score 0.78				
B Consumers Responsibility	13.	Consumers must be alert about the good and services they use.	147 (98.0)	3 (2.0)
	14.	Consumers must act on what they know to be fair and just demands.	126 (84.0)	24 (16.0)
	15.	Consumers must participate in charitable activities to help disadvantages groups.	65 (43.3)	85 (56.7)

Table 2 (continued)

Section	No.	Variables	True n(%)	False n(%)
	16.	Consumers must be concerned about the impact of their consumption behaviour on other citizens.	120 (80.0)	30 (20.0)
	17.	Consumers are responsible for the environmental sustainability.	133 (88.7)	17 (11.3)
	18.	Consumers must act together through the formation of consumer groups.	96 (64.0)	54 (36.0)
	19.	Consumers must always improve their knowledge on consumerism.	18 (12.0)	132 (88.0)
Total mean score 0.67				
C	20.	Consumers' claim is time consuming, expensive and procedurally complex.	71 (47.3)	79 (52.7)
Redress Mechanism	21.	The Tribunal for Consumer Claims which was established to deal with consumers' complaints is a non-governmental body.	126 (84.0)	24 (16.0)
	22.	The Tribunal for Consumer Claims can hear cases relating to online shopping.	107 (71.3)	43 (28.7)
	23.	The maximum claims that can be filed in the Tribunal for Consumer Claims are RM 10,000.	87 (58.0)	63 (42.0)
	24.	Registration of a case in the Tribunal for Consumer Claims can be done via on-line and SMS.	96 (64.0)	54 (36.0)
	25.	Failure to comply with the Tribunal's order is an offence punishable with fine or imprisonment.	123 (82.0)	27 (18.0)
	26.	Consumers' claims on housing matters should be failed at the Tribunal for Homebuyers Claims.	115 (76.8)	35 (23.2)
	27.	The Financial Mediation Bureau (FMB) is an independent body set up to settle disputes between consumers and financial service providers.	98 (65.3)	52 (34.7)
	28.	Consumers can also file a complaint to the National Consumer Complaints Centre (NCCC).	129 (86.0)	21 (14.0)
	29.	A consumer who can't afford legal fees may get legal aid from the Legal Aid Department.	121 (80.7)	29 (19.3)
	30.	Consumers in Malaysia can file a claim by group action.	47 (31.3)	103 (68.7)
	31.	There is no public complaints bureau in Malaysia to settle consumers' complaint relating to public services.	110 (73.3)	40 (26.7)
	32.	Communications Forum and Multimedia (CFM) is a body that receive any complaints in the communications and multimedia industry.	109 (72.7)	41 (27.3)
Total mean score 0.68				

Means (M) and standard deviations (SD) of knowledge variables (n = 150)

Based on the data obtained, the highest score is for the item number 28 which is at 86.0%, the second highest score was respondents answered correctly on items number 21 (84.0%) and the third highest score for the correct response was the item number 25 of as much as 82.0%. The results also show that the highest total score is for consumers’ rights (M=0.78) and the lowest total mean score is for the responsibilities section (M=0.67). Therefore, the findings indicate that the respondents are more knowledgeable on their rights compared to their responsibilities.

Score level of consumers’ knowledge

Based on Table 4.3, the largest number of the respondents which was 88 respondents (58.70%) had a moderate level of literacy, 32 respondents (21.30%) had a low literacy level and 30 respondents (20.00%) had a high level of literacy.

With total respondents of 88 (58.70%) who are in moderate level of knowledge, they should be given more exposure in the field of consumer knowledge in order to achieve high literacy on consumerism in the future. It is because researchers have found that high knowledge tending to make more ethical decisions (Goolsby and Hunt, 1992).

Table 3: Score Level of Consumers’ Knowledge

No	Score	Frequency	Per cent
1.	Low (0-20)	32	21.30
2.	Moderate (21-26)	88	58.70
3.	High (26-30)	30	20.00

Mean = 22.99
Standard Division = 3.32

Minimum = 14.00
Maximum = 30.00

Consumer ethical behaviour

Based on Table 4.4, the findings of the study showed a very high score items which is the mean for the statement of ‘not eating or drinking in the supermarket without paying’ (M = 4.56). This value indicates that many respondents strongly agree that this action is not done by them when they are in the supermarket and it shows that not many respondents who commits in dimension ‘actively benefiting from illegal activities’ (ILLEGAL) act of committing the offense openly. Second highest mean value is for the fact that they strongly agree that when they get more money than they should be obtained from the cashier, they will refund the excess money (M = 4.45), the third highest of respondents who did not lie about the age of children to get a lower price, is (M = 4.44). These findings indicate that not many people do

unethical actions in ‘passively benefiting’ (PASV) category where they get advantage over the offense committed from the weakness of others such as cashiers, vendors and others.

Finally, the dimensions ‘no harm/no foul’ (NO HARM), items obtained a very low mean value is the statement ‘willing to spend time for hours to try a variety of shirts and ended up buying the dress’, (M = 3.64). So, it shows that most of the respondent strongly unethical behaviour for items in dimensions NOHARM.

Table 4: Consumer Ethical Behaviour

No.	Variable	Strongly Disagree n(%)	Disagree n(%)	Neutral n(%)	Agree n(%)	Strongly Agree n(%)	M
A	ILLEGAL						
1.	Not changing price-tags on merchandise in a store.	2 (1.3)	6 (4.0)	18 (12.0)	33 (22.0)	91 (60.7)	4.36
2.	Not giving misleading price information to a clerk for unprired item.	2 (1.3)	6 (4.0)	11 (7.3)	37 (24.7)	94 (62.7)	4.43
3.	Not eating or drinking in a supermarket without paying for it.	2 (1.3)	6 (2.0)	7 (4.7)	34 (22.7)	104 (69.3)	4.56
B	PASSIVELY BENEFITING						
4.	Not lying about a child's age to get a lower price.	2 (1.3)	6 (4.0)	10 (6.7)	37 (24.7)	95 (63.3)	4.44
5.	Getting too much change and saying something.	5 (3.3)	2 (1.3)	9 (6.0)	38 (25.4)	96 (64.0)	4.45
6.	Saying something when the waitress miscalculates the bill in your favour.	2 (1.3)	3 (2.0)	13 (8.7)	43 (28.7)	89 (59.3)	4.42
C	ACTIVE						
7.	When getting a free coupon, not use it even after the expiry date.	3 (2.0)	1 (0.7)	17 (11.3)	36 (24.0)	93 (62.0)	4.43
8.	Breaking the sauce bottle inadvertently and act accordingly.	3 (2.0)	5 (3.3)	14 (9.3)	37 (24.6)	91 (60.8)	4.38

Table 4 (continued)

No.	Variable	Strongly Disagree n(%)	Disagree n(%)	Neutral n(%)	Agree n(%)	Strongly Agree n(%)	M
D	NOHARM						
9.	Not using computer software or games did not license.	5 (3.3)	7 (4.7)	21 (14.0)	41 (27.3)	76 (50.7)	4.17
10.	Not downloading film from internet.	6 (4.0)	7 (4.7)	64 (42.6)	25 (16.7)	48 (32.0)	3.68
11.	Tasting grapes in a supermarket and buying any.	5 (3.3)	4 (2.7)	46 (30.7)	35 (23.3)	60 (40.0)	3.94
12.	Not taking something or other "souvenir" from a hotel or restaurant.	5 (3.3)	4 (2.7)	53 (35.3)	29 (19.3)	59 (39.4)	3.88
13.	Not spending over an hour trying on different dresses without purchasing any.	6 (4.0)	9 (6.0)	66 (44.0)	21 (14.0)	48 (32.0)	3.64

Means (M) and standard deviations (SD) of ethical behaviour variables (n = 150)

Note: The higher the mean indicates that the respondents believe the act are more unethical

Score for consumer ethics behaviour

Table 4.5 shows the scores of consumer ethics. The scores were classified into negative and positive ethical behaviour. Scores for negative behaviour is 0 to 49 and positive behaviour is 50 to 100. It was found that only 60 respondents (40%) had a negative behaviour. A total of 90 respondents (60%) had a positive behaviour in which they do not change the price tag on stuff and do not eat or drink in the supermarket without paying for them. It can be concluded that the majority of the respondents who practise ethical behaviour but there are still a number of respondents who do not practice proper etiquette as consumers such as buying clothes in a supermarket without buying and downloading movies from the internet.

Table 5: Score for Consumer Ethical Behaviour

No.	Score	Frequency	Per cent
1.	Negative (0-49)	60	40
2.	Positive (50-100)	90	60

Mean = 50.58

Standard Deviation = 9.16

Minimum = 16.00

Maximum = 100.00

Moral ideology

Based on Table 4.6, the result of this study found that the highest mean value of the item is the fifth item which was ‘one should not do anything that interferes with the welfare of others’, (M = 4.04), the second highest belong to fourth and sixth items which were ‘one should not do anything which may harm others, whether psychological or physical harm’ and ‘if a matter of innocent people, it should not be done’, (M = 4.02), respectively, and the third highest is the first item which was ‘a person should ensure that their actions will not harm even the slightest to others’. The results of the study also shows that the total mean value for idealism is higher (M=3.79) compared to total mean for relativism (M=3.34). Thus, it shows that the respondents are more idealism compared to relativism. This is a good moral ideology since it shows that the respondents are more tendencies to follow the laws compared to taking the ethical issues in their own hand. This finding is similar to findings of Vitell (1991) in which the moral ideology of Austrian consumers is higher on a scale of idealism and low on relativism scale.

Table 6: Moral Ideology

No.	Variable	Strongly Disagree n(%)	Disagree n(%)	Neutral n(%)	Agree n(%)	Strongly Agree n(%)	M
A	Idealism						
1.	A person should make certain that their actions never intentionally harm another even to a small degree.	2 (1.3)	17 (11.3)	17 (11.3)	55 (36.7)	59 (39.4)	4.01
2.	Risks to another should never be tolerated, irrespective of how small the risks might be.	5 (3.3)	25 (16.7)	46 (30.7)	32 (21.3)	42 (28.0)	3.54
3.	The existence of potential harm to others is always wrong, irrespective of the benefits to be gained.	3 (2.0)	21 (14.0)	52 (34.7)	33 (22.0)	41 (27.3)	3.58
4.	One should never psychologically or physically harm another person.	4 (2.7)	10 (6.7)	25 (16.7)	51 (34.0)	60 (40.0)	4.02

Table 6 (continued)

No.	Variable	Strongly Disagree n(%)	Disagree n(%)	Neutral n(%)	Agree n(%)	Strongly Agree n(%)	M
5.	One should not perform an action which might in any way threaten the dignity and welfare of another individual.	4 (2.7)	10 (6.7)	21 (14.0)	56 (37.3)	59 (39.3)	4.04
6.	If an action could harm an innocent person, it should not be done.	4 (2.7)	8 (5.3)	28 (18.7)	50 (33.3)	60 (40.0)	4.02
7.	Deciding whether or not to perform an act by balancing the positive consequences against the negative consequences is immoral.	6 (4.0)	21 (14.0)	47 (31.3)	30 (20.0)	46 (30.7)	3.58
8.	The dignity and welfare of people should be the most important concern in any society.	5 (3.3)	10 (6.7)	38 (25.3)	55 (36.7)	42 (28.0)	3.79
9.	Strict ethical system can control behaviour in the community.	5 (3.3)	16 (10.7)	43 (28.7)	59 (39.3)	27 (18.0)	3.58
Total Mean idealism 3.79							
B	Relativism						
10.	It is never necessary to sacrifice the welfare of others.	10 (6.7)	36 (24.0)	36 (24.0)	33 (22.0)	35 (23.3)	3.31
11.	What was considered to be done differently from one community to another community.	6 (4.0)	35 (23.3)	43 (28.7)	42 (28.0)	24 (16.0)	3.29
12.	There are no ethical principles so important that they should be a part of an ethical code.	5 (3.3)	42 (28.0)	53 (35.4)	29 (19.3)	21 (14.0)	3.13
13.	What is ethical varies from one situation to another.	6 (4.0)	21 (14.0)	35 (23.3)	59 (39.4)	29 (19.3)	3.56

Table 6 (continued)

No.	Variable	Strongly Disagree n(%)	Disagree n(%)	Neutral n(%)	Agree n(%)	Strongly Agree n(%)	M
14.	Moral standards are individualistic; what one person considers being moral may seem immoral to another.	7 (4.7)	34 (22.7)	39 (26.0)	43 (28.7)	27 (18.0)	3.33
15.	Different types of moralities cannot be compared as to the "rightness."	10 (6.6)	32 (21.3)	39 (26.0)	42 (28.0)	27 (18.0)	3.29
16.	What is ethical for everyone can never be resolved since what is moral or immoral is up to the individual.	6 (4.0)	26 (17.2)	40 (26.6)	47 (31.6)	31 (20.6)	3.47
17.	Moral standards are simply personal rules which indicate how a person should behave, and are not to be applied in making judgments of others.	6 (4.0)	37 (24.7)	38 (25.3)	42 (28.0)	27 (18.0)	3.31
18.	Ethical considerations in interpersonal relations are so complex that individuals should be allowed to formulate their own individual codes.	7 (4.7)	30 (20.0)	39 (26.0)	45 (30.0)	29 (19.3)	3.39
19.	No rule concerning lying can be formulated; whether a lie is permissible or not totally depends upon the situation.	11 (7.3)	24 (16.0)	37 (24.7)	49 (32.7)	29 (19.3)	3.41
20.	Whether a lie is judged to be moral or immoral depends upon the circumstances surrounding the action.	12 (8.0)	32 (21.3)	42 (28.1)	32 (21.3)	32 (21.3)	3.27
Total Mean relativism							3.34

Means (M) and standard deviations (SD) of moral ideology variables (n = 150)

Conclusions and recommendations

This study was conducted among MDTCC employees, Putrajaya. There are five selected parts of MDTCC, Putrajaya. The general aim of the study is to explore consumer ethical behaviour, consumer knowledge and moral ideology among MDTCC employees. It is expected that the respondents are to be ethical consumers in market as well as respected by traders.

This study is deductive and involves a cross-study using questionnaires. The selected study site is at the MDTCC, Putrajaya as it is the headquarters of MDTCC in Malaysia. Systematic random sampling is used and this study used the names of employees in each section as the structure of the respondents. There are 460 employees in the selected parts but only 150 respondents are chosen in this study.

This research shows that the majority of respondents have a moderate level of consumers' knowledge, moral ideology of respondents is idealism and the level of ethical behaviour of MDTCC employees, Putrajaya is positive.

Government should ensure that consumers' policy is always enhanced to prioritize the consumers' rights and balance these rights with their responsibilities as well. The educational programs should also be organised among the MDTCC especially to emphasize on the responsibilities compared to rights so that they can be the role models for other consumers. The laws and regulation also need to be strengthened since the moral ideology of the consumers are idealism which mean the ethical values are shaped and determined by the laws and community.

For future studies, it is suggested that more variables can be created for testing as predictive factors to consumers' ethical behaviours. Sampling of this study should not be limited to MDTCC employees, Putrajaya but throughout Malaysia. Last but not least, for future research other variables in the model can be adapted to such as culture, government incentives and other variables so that more accurate result can be obtained.

References

Azimon, Naemah, & Elistina. (2012, July). Celik undang-undang: Sejauh mana kesedaran pengguna mahasiswa terhadap hak kepenggunaan dan hak membuat tuntutan. *Prosiding Seminar*. Seminar Kebangsaan Macfea Ke-16: Kelestarian dan Kualiti Hidup, Putrajaya.

Bartels, R. (1967). A model for ethics in marketing. *Journal of Marketing*, 31(1), 20-26.

Beltramini, R. F., Peterson, R. A., & Kozmetsky, G. (1984). Concerns of college students regarding business ethics. *Journal of Business Ethics*, 3(3), 195–200.

Browning, J. & Zabriskie, N. B. (1983). How ethical are industrial buyers? *Industrial Marketing Management*, 12(4), 219–224.

Buletin Pengguna (Julai 2005). *Pengguna Bijak: Perlindungan Terbaik adalah Perlindungan Kendiri*. Kuala Lumpur: KPDNHEP.

Chonko, L. B. & Hunt, S. D. (1985). Ethics and marketing management: An empirical examination. *Journal of Business Research*, 13(4), 339–359.

Ferrell, O. C. & Gresham, L. G. (1985). A contingency framework for understanding ethical decision making in marketing. *Journal of Marketing*, 49(7), 87–96.

Forsyth, D. R. (1992). Judging the morality of business practices: The influence of personal moral philosophies. *Journal of Business Ethics*, 11(5/6), 461–470.

Forsyth, D. R. (1980). Ataxonomy of ethical ideologies. *Journal of Personality and Social Psychology*, 39(1), 175–184.

Ford, R. C. & Richardson, W. D. (1994). Ethical decision making: A review of the empirical literature. *Journal of Business Ethics*, 13(3), 205–221.

Ferrell, O. C. & S. J. Skinner. (1988) Ethical behavior and bureaucratic structure in marketing research organizations. *Journal of Marketing Research*, 25(1), 103–109.

Hunt, S. D. & Vitell, S. J. (1986). A general theory of marketing ethics. *Journal of Macromarketing*, 8(6), 5–16.

Jariah, M., Sharifah Azizah, H., & Laily, P. (2013). Dlm. *Malaysia Negara Maju. Realiti dan Cabaran pengguna*, (disunting oleh Zumilah, Elistina, Nor Rashidah), Selangor: Persatuan Ekonomi Pengguna dan Keluarga Malaysia.

Jones, T. M. & Gautschi, F. H. III. (1988). Will the ethics of business change? A survey of future executives. *Journal of Business Ethics*, 7(4), 231–248.

Kenhove, P. V., Vermeir, I., & Verniers, S. (2001). An empirical investigation of the relationships between ethical beliefs, ethical ideology,

political preference and need for closurs. *Journal of Business Ethics*, 32(4), 347–361.

Kidwell, J. M., Stevens, R. E., & Bethke, A. L. (1987). Differences in the ethical perceptions between male and female managers: Myth or reality. *Journal of Business Ethics*, 6(6), 489–493.

Malaysia, 2000. Akta Pelindungan Pengguna, 1999. (Akta 599).

McGee, R.W. (1992). *Business Ethics and Common Sense*. Quorum Books, Westport, CT.

Mohd Hamdan, A. (2012). *Suara Pengguna*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka, 263-257.

Moschis, G. P. & Powell, J. (1986). The juvenile shoplifter. *The Marketing Mix*, 10(1), 1.

Muncy, J.A. & Vitell, S. J. (1992). Consumer ethics: An empirical investigation of the ethical beliefs of the final consumer. *Journal of Business Research*, 24(1), 297-312.

National Consumer Complaints Centre. (2012). *Tribunal for Consumers Claims Malaysia*. Retrief on December 2, 2012 from <http://www.nccc.org.my/v2/index.php/portal-pengguna/tribunal/tribunal-tuntutan-pengguna>.

Rao, C.P., & Al-Wugayan, A.A. (2005). Gender and cultural differences in consumer ethics in a consumer retailer interaction context. *Journal of International Consumer Marketing*, 18(1/2), 45-71.

Rawwas, M. Y. A. (1996). Consumer ethics: An empirical investigation of the ethical beliefs of Austrian consumers. *Journal of Business Ethics*, 15(9), 1009-1019.

Rawwas, M. Y. A. & Isakson, H. (2000). Ethics of Tomorrow's business managers: The influence of personal beliefs and values, individual characteristics, and situational factors. *Journal of Education for Business*, 75(6), 321–330.

Schlenker, B. R. & Forsyth, D. R. (1977). On the ethics of psychological research. *Journal of Experimental Social Psychology*, 13(4), 369–396.

Singhapakdi, A., Kraft, K. L., Vitell S. J., & Rallapalli, K. C. (1995). The perceived importance of ethics and social responsibility on organizational effectiveness: A survey of marketers. *Journal of the Academy of Marketing Scienc*, 23(1), 49–56.

Schubert, J. T. (1979). Consumer abuse: Some recommendations for change. *Proceedings, 25th Annual Conference of the American Council on Consumer Interests*, (American Council on Consumer Interests), 146-149.

Stampfl, R. W. (1979). Multi-disciplinary foundations for a consumer code of ethics. *Proceedings; 25th Annual Conference of the American Council on Consumer Interest*, (American Council on Consumer Interests), 12-20.

Taylor, P.W. (1975). *Principles of Ethics: An Introduction*. California: Dickensen.

The Star. (2012). *Rotten Shoppers*. Monday, July 23, 2012.

Whipple, T. W. & Swords, D. F. (1992). Business ethics judgments: A cross-cultural comparison. *Journal of Business Ethics*, 11(9), 671–678.

TAHAP PENGETAHUAN, SIKAP DAN AMALAN PENGUNAAN PRODUK MAKANAN ORGANIK DALAM KALANGAN PENGGUNA DI KUALA KRAI, KELANTAN

Wan Rohaya Wan Mohammed
Zuroni Md Jusoh

Jabatan Pengurusan Sumber dan Pengajian Pengguna
Fakulti Ekologi Manusia
Universiti Putra Malaysia

Pengenalan

Dalam era yang semakin maju, kini pelbagai kaedah penghasilan bahan makanan dilakukan dan menjadi satu usaha yang berterusan untuk memenuhi cita rasa dan makanan yang selamat dimakan oleh pengguna. Perubahan dalam struktur ekonomi dan demografi yang berlaku di Malaysia pula telah menjawab persoalan segmen pasaran makanan yang perlu dihasilkan dalam industri makanan. Salah satu daripada usaha tersebut ialah hasil pertanian secara organik. Dalam pada itu, kemajuan dalam bidang pertanian dan pasaran telah membawa kepada permintaan untuk pengeluaran makanan, makanan mudah sedia dan makanan kesihatan oleh pengguna yang terdiri daripada makanan organik (Golnaz, Zainalabidin, Mad Nasir, & Phuah, 2011).

Perhatian terhadap makanan yang dihasilkan secara organik semakin meningkat di serata dunia. Hal ini berpunca daripada keprihatinan pengguna tentang amalan pertanian intensif dan kesannya terhadap kesihatan manusia dan juga alam sekitar (Wier, Andersen & Millock, 2003). Maklumat statistik boleh didapati daripada 141 buah negara di dunia dengan bahagian tanah ladang dan pertanian ini terus berkembang di kebanyakan negara. Keputusan utama kajian global menunjukkan pertanian organik yang disahkan ialah sebanyak 32,200,000 hektar tanah yang diuruskan oleh lebih daripada 1.2 juta pengeluar, termasuk pekebun kecil (Willer & Klicher, 2009).

Di Malaysia, pertanian secara organik mula diperkenalkan pada tahun 1987 (Rohaniza, 2010) dan diusahakan oleh pihak persendirian yang menghasilkan tanaman sayur-sayuran, buah-buahan dan padi. Kebanyakannya mengusahakan pengeluaran makanan organik ini secara kecil-kecilan. Terdapat lapan negeri yang mengusahakan ladang organik di Malaysia

dengan jumlah keluasan 581 hektar. Kebanyakan ladang organik terletak di Pahang, Negeri Sembilan dan Johor (William, 2002).

Pertanian organik tidak hanya bergantung pada ketiadaan racun perosak bahkan juga kepada kesan terhadap kualiti alam sekitar kerana penggunaan racun perosak tidak digunakan sewenang-wenangnya kerana ia boleh mencemarkan tanah dan air serta menyebabkan pencemaran umum dalam ekosistem. Masalah ini pula boleh terjadi melalui pertanian konvensional, seperti peningkatan hakisan tanah dan pencemaran serta kos tenaga yang lebih tinggi daripada pengeluaran keseluruhan (Azadi & Ho, 2010).

Penggunaan bahan-bahan sintetik tidak dibenarkan dalam pertanian organik. Pembajaan produk organik hanya menggunakan sisa haiwan dan tanaman (Carl & Sarah, 2006) dan menekankan pendekatan amalan kultur, biologi, fizikal dan mekanikal dalam pengawalan perosak dan penyakit (Jabatan Pertanian Malaysia 2012). Hal ini berbeza dengan pertanian konvensional yang majoritinya menggunakan kaedah pembajaan kimia dan racun kimia bagi menghasilkan produk yang berkualiti dan terhindar daripada haiwan perosak, sekali gus menjimatkan kos dan menghasilkan keluaran yang banyak (Mohamad Hafizudin, 2012).

Seterusnya ialah Komponen Pemakanan. Beberapa penelitian menunjukkan bahawa makanan organik memiliki kandungan pemakanan yang lebih tinggi jika dibandingkan produk konvensional. Kajian yang dilakukan oleh Chris Aleson, iaitu Presiden *The Organics Retailers and Growers Association of Australia* telah menunjukkan tingkat kalsium, potasium, magnesium, sodium dan zat besi dalam sayuran organik 10% lebih tinggi berbanding dengan produk makanan konvensional. Salah satu penyebab tingginya kandungan pemakanan pada produk organik ialah proses radiasi yang dialami produk bukan organik. Penelitian lain menunjukkan kandungan vitamin A, B kompleks, C, E dan K dalam sayuran yang diradiasi berkurang sehingga 80% berbanding dengan makanan konvensional.

Kenyataan masalah

Pada masa kini pengguna menjadi lebih sedar terhadap pemakanan, kesihatan, dan kualiti makanan yang dimakan oleh mereka. Kesihatan menjadi salah satu kriteria yang penting semasa proses pembelian makanan (Crutchfield & Robert, 2010). Banyak laporan menyatakan sayur-sayuran mengandungi residu racun perosak yang tinggi, ikan mengandungi bahan awet yang berbahaya, daging ayam yang mengandungi residu dadah, dan makanan proses mengandungi aditif yang tinggi. Oleh yang demikian, atas dasar prinsip berjaga-jaga, memilih makanan organik seolah-olah merupakan suatu keputusan yang rasional.

Menurut Radman (2005), pengguna memiliki minat dan sikap yang positif terhadap makanan yang dihasilkan secara organik. Walau bagaimanapun, bilangan pengguna yang membeli dan mengamalkan corak penggunaan makanan organik masih berada pada tahap yang rendah.

Seterusnya, masalah yang turut dihadapi oleh pengguna ialah kurangnya pelabelan atau pensijilan yang mengesahkan bahawa sesuatu produk itu dihasilkan oleh sistem perladangan yang benar-benar secara organik. Pengguna juga tidak dapat membezakan produk organik dengan produk yang dihasilkan secara ladang konvensional. Mereka juga keliru antara penggunaan pelabelan produk ini dengan nama *green food*, *pesticide free*, *chemical free*, *eco friendly*, *safe food* dan pelbagai lagi menggunakan nama pengeluaran (Noor, 2010).

Sehubungan itu, adalah penting untuk mengukur tahap pengetahuan, sikap dan amalan penggunaan produk organik dalam kalangan pengguna supaya dapat melihat dengan lebih dekat dan menilai perkaitan antara tahap pengetahuan, sikap dan amalan penggunaan produk organik. Oleh itu, kajian terhadap makanan organik ini adalah sangat penting kepada semua pihak yang merangkumi pengguna, pengeluaran, kerajaan dan juga badan-badan bukan kerajaan (NGO) kerana kajian ini akan mencungkil dengan lebih mendalam perkaitan antara ketiga-tiga elemen tersebut yang secara tidak langsung akan dapat membantu semua pihak mengetahui dengan lebih mendalam mengenai makanan organik dan kepentingannya. Persoalan yang dikemukakan dalam kajian ini adalah seperti yang berikut:

1. Apakah tahap pengetahuan, sikap dan amalan pengguna terhadap penggunaan produk makanan organik?
2. Apakah perkaitan antara tahap pengetahuan dengan sikap pengguna terhadap penggunaan produk makanan organik?
3. Apakah perkaitan antara tahap pengetahuan dengan amalan pengguna terhadap penggunaan produk makanan organik?
4. Apakah perkaitan antara sikap pengguna dengan amalan penggunaan produk makanan organik?

Objektif kajian

Mengenal pasti tahap pengetahuan, sikap dan amalan penggunaan produk makanan organik dalam kalangan pengguna di Kuala Krai, Kelantan.

Hipotesis kajian

Ho 1 - Tiada perkaitan yang signifikan antara tahap pengetahuan dengan sikap pengguna terhadap produk makanan organik.

Ho 2 - Tiada perkaitan yang signifikan antara tahap pengetahuan dengan amalan pengguna terhadap produk makanan organik.

Ho 3 - Tiada perkaitan yang signifikan di antara sikap dengan amalan pengguna terhadap produk makanan organik.

Tinjauan literatur

Hubungan antara pengetahuan dengan sikap terhadap produk makanan organik

Pengetahuan tentang makanan organik merupakan elemen yang penting dalam mempengaruhi pengguna terhadap penggunaan produk organik. Hal ini kerana terdapat hubungan yang positif antara pengetahuan dengan penggunaan produk makanan organik (Pieniak, Aertsens, & Verbeke, 2010). Berdasarkan kajian yang dilakukan oleh mereka, 87.53% responden di Sepanyol menyatakan bahawa mereka mengetahui tentang makanan organik dan ini merupakan satu peratusan yang tinggi. Kajian ini juga menunjukkan ramai responden yang mengetahui tentang logo makanan organik, tetapi hanya segelintir sahaja yang mengenali logo tersebut apabila dibandingkan dengan logo lain iaitu logo alam sekitar.

Hal ini jelas menunjukkan tidak semua responden benar-benar mengetahui tentang makanan organik dan logonya. Pengguna yang lebih mengetahui tentang kesihatan dan alam sekitar mempunyai tahap pengetahuan yang lebih tinggi terhadap makanan organik yang juga mengesahkan untuk membeli makanan organik lebih kerap (Lau, 2009).

Faktor demografi secara langsung akan mempengaruhi sikap pengguna ke atas penggunaan produk organik (Wier *et al.*, 2003). Sikap pengguna akan mempengaruhi tingkah laku membeli makanan organik dan ia berkait dengan sistem nilai yang lebih mendalam bagi pengguna. Contoh nilai yang berkaitan dengan penggunaan makanan organik adalah seperti kebimbangan terhadap kesihatan, alam sekitar dan kebajikan haiwan (Wandel & Bugge, 1997).

Kajian yang dilakukan di Greece mendapati majoriti pengguna menunjukkan sikap yang positif terhadap makanan organik. Lebih 65% daripada responden

mendakwa berminat dengan makanan organik dan 50% daripada mereka menunjukkan keutamaan untuk membeli makanan organik. Kebimbangan alam sekitar dan kesihatan menjadi motif yang kuat untuk pengguna dan seolah-olah memberi kesan kepada penggunaan makanan organik. Hampir semua responden (94.5%) bimbang tentang keselamatan makanan dan 87% daripada mereka mempertimbangkan penggunaan produk organik untuk menjadi lebih sihat. Sikap pengguna yang mendakwa bahawa penggunaan makanan organik adalah salah satu cara untuk melindungi persekitaran (74.1%), justeru responden lebih suka membeli produk organik walaupun harganya lebih tinggi (40.8%). Selain itu, pengguna juga mempertimbangkan produk makanan organik dengan produk makanan konvensional dari segi kualiti kerana produk organik adalah bebas racun perosak dan sisa kimia (Efthimia, Christina, Yorgos, & Kostantinos, 2008).

Sementara itu, kajian yang dilakukan oleh Persatuan Pengguna-pengguna Standard Malaysia pula mendapati bahawa masyarakat Malaysia pada hari ini memahami sedikit sebanyak tentang makanan organik. Berdasarkan kajian yang dilakukan, seramai 67.2% responden menyatakan mereka tahu tentang makanan organik melalui informasi label dan tanda (*marks*) dan 22.2% bergantung pada penjual bagi mengesahkan makanan organik. Apabila ditanya tentang apakah makanan organik, seramai 40.8% mengatakan ia tidak mempunyai racun serangga, hormon dan sebagainya, manakala seramai 38.9% berpendapat makanan organik tidak dirawat dengan bahan pengawet dan sebagainya (*Buletin Pengguna*, 2006).

Hubungan antara pengetahuan dengan amalan pengguna terhadap produk makanan organik

Penggunaan produk organik adalah berkait rapat dengan tahap pengetahuan pengguna terhadap produk organik. Terdapat hubungan yang positif antara kesedaran kesihatan, kebimbangan alam sekitar dan pengetahuan makanan organik dengan amalan pengambilan makanan organik (Law, 2009). Kajian Shamsul Azahari, Laily & Azzaro (2007) menyatakan bahawa amalan pengguna terhadap makanan organik bergantung pada ciri-ciri produk semasa membeli produk makanan organik. Secara keseluruhannya, ciri-ciri makanan yang paling penting yang pengguna tekankan ialah rasa, perisa, bentuk dan bau makanan tersebut, kesegaran, kepelbagaian saiz, dari mana makanan tersebut datang dan bagaimana makanan tersebut dihasilkan.

Bagi responden yang mengamalkan amalan makanan organik, mereka mengambil kira kriteria dari segi penjagaan kesihatan diri, prihatin terhadap alam sekitar, menjaga kebajikan-kebajikan binatang ternakan, dan memelihara kebun kecil komuniti luar. Hasil kajian ini jelas menunjukkan

terdapat perkaitan antara tahap pengetahuan pengguna dengan amalan terhadap pemakanan organik dengan melihat kriteria-kriteria tertentu sebelum membeli produk makanan organik.

Hubungan sikap dengan amalan terhadap penggunaan produk makanan organik

Profil pengguna makanan organik diukur dengan menggunakan pelbagai pemboleh ubah, seperti niat pembelian atau kadar penggunaan. Tahap penggunaan yang tinggi terhadap makanan organik dikaitkan dengan sikap pengguna dan struktur nilai dalam pembelian (Barrena & Sanchez, 2010). Kebimbangan alam sekitar dan kesihatan pula ialah faktor motivasi yang kuat bagi sikap terhadap penggunaannya. Pengguna dalam kumpulan ini percaya organik adalah sihat dan mempertimbangkan penggunaan organik sebagai satu cara untuk melindungi alam sekitar. Pengalaman sebelumnya dengan produk organik juga membentuk sikap yang secara tidak langsung memberi kesan kepada tingkah laku pengguna terhadap pembelian dan penggunaan produk organik (Efthimia *et al.*, 2008).

Di Norway, penyelidik membahagikan penggunaan makanan organik kepada beberapa kumpulan makanan organik iaitu sayur-sayuran, buah-buahan, gandum dan pasta, produk tenusu, telur dan daging. Berdasarkan kumpulan makanan organik tersebut, hasil kajian yang dilakukan mendapati penggunaan kerap oleh pengguna terhadap makanan organik adalah disebabkan oleh dua faktor utama, iaitu kesihatan dan komponen kelestarian. Pengguna kebiasaannya mengambil beberapa komponen utama kumpulan makanan organik sebagai pengambilan harian iaitu sayur-sayuran, buah-buahan dan beri, gandum, pasta dan beras. Penggunaan secara kerap makanan organik ini meningkat seiring dengan peningkatan usia, pendidikan, pendapatan pengguna.

Kajian yang dilakukan di Lembah Klang, Malaysia pula mendapati penggunaan terhadap makanan organik semakin meningkat. Hasil kajian mendapati jumlah perbelanjaan responden terhadap makanan organik ini adalah dalam min lingkungan RM300 - RM700 sebulan. Produk organik yang paling kerap dibeli oleh responden ialah produk sayur-sayuran dan bijirin dan kebiasaannya produk-produk ini dibeli di pasar raya.

Metodologi

Kajian ini dijalankan dengan menggunakan penyelidikan yang berbentuk tinjauan. Kajian tinjauan digunakan untuk mendapatkan maklumat daripada responden. Memandangkan kajian ini berbentuk tinjauan maka pengumpulan

data dilaksanakan dengan menggunakan borang soal selidik. Kaedah yang digunakan dalam pemilihan kawasan kajian pendekatan pensampelan rawak mudah. Kelantan merangkumi 10 buah daerah yang terdiri daripada Bachok, Jeli, Kota Bharu, Kuala Krai, Machang, Pasir Mas, Pasir Putih, Gua Musang, Tanah Merah dan juga Tumpat. Hasil daripada pemilihan yang dibuat, Kuala Krai terpilih sebagai lokasi kajian dalam menjayakan penyelidikan ini.

Kajian ini dilakukan di Kelantan memandangkan kerajaan Kelantan bersungguh-sungguh untuk menjadikan negeri ini sebagai sebuah Jelapang Makanan Negara 2015. Bagi merealisasikan hasrat tersebut, kerajaan negeri melalui agensi pertanian telah mengadakan Ekspo Pertanian Negeri Kelantan 2012 yang disempurnakan perasmianya oleh Sultan Kelantan, Sultan Muhammad V di perkarangan Stadium Sultan Muhammad IV pada 5 hingga 10 Jun 2012.

Kaedah pensampelan yang digunakan dalam kajian ini merangkumi dua kaedah, iaitu pensampelan rawak mudah dan pensampelan bertujuan. Pemilihan kawasan kajian melibatkan pensampelan rawak mudah, iaitu jumlah keseluruhan pasar raya disenaraikan terlebih dahulu. Kemudian 30 orang responden dipilih bagi setiap pasar raya yang disenaraikan. Penyelidikan ini juga adalah bertujuan kerana pemilihan responden kajian ini adalah terhad kepada pengguna yang bekerja dan memiliki pendapatan bulanan serta sedikit sebanyak dapat mengenal pasti dan pernah menggunakan makanan organik. Seramai 150 orang responden Melayu dipilih selain pengguna yang hanya berumur 18 tahun ke atas sahaja.

Instrumen kajian yang digunakan dalam kajian ini adalah berbentuk borang soal selidik dan bentuk soalan yang dikemukakan pula adalah yang berkonsepkan "*closed-ended question*". Borang selidik ini merangkumi empat bahagian iaitu Bahagian A: Latar belakang/demografi responden, Bahagian B: Pengetahuan terhadap makanan organik, Bahagian C: Sikap terhadap makanan organik dan Bahagian D: Amalan penggunaan terhadap makanan organik.

Soalan-soalan dalam Bahagian A adalah yang berkaitan dengan maklumat diri responden dari segi jantina, umur, taraf pendidikan, status, pekerjaan, pendapatan bulanan dan taraf pendidikan. Soalan yang dikemukakan pada bahagian ini adalah dalam bentuk terbuka dan tertutup. Bahagian B pula merangkumi soalan-soalan untuk menguji tentang pengetahuan dan kefahaman pengguna terhadap produk makanan organik dengan menggunakan soalan-soalan tertutup sama ada 'YA' atau 'TIDAK'. Bahagian C terdiri daripada soalan-soalan yang bertujuan untuk mengetahui sikap pengguna terhadap produk makanan organik yang diukur menggunakan

skala Likert lima pilihan jawapan iaitu “Sangat setuju, Setuju, Neutral, Tidak setuju dan Sangat tidak setuju”. Sementara Bahagian D diukur menggunakan skala Likert lima pilihan jawapan iaitu “Sangat kerap, Kerap, Kadang-kadang, Jarang-jarang dan Tidak pernah.

Analisis data untuk kajian dibuat dengan menggunakan program *statistical Package for social science (SPSS)* Version 16. Penganalisan data yang digunakan dalam kajian ini menggunakan beberapa kaedah utama, iaitu dengan menggunakan ujian Deskriptif serta ujian Korelasi Pearson.

Hasil kajian

Latar belakang responden

Berdasarkan Jadual 1, perbezaan jantina responden adalah tidak terlalu ketara kerana peratusan masing-masing ialah sebanyak 51.3% dan 48.7%. Dapatan kajian menunjukkan 52.0% responden yang terlibat dalam kajian ini berumur dalam lingkungan 26 hingga 36 tahun dengan kekerapan 78 orang, diikuti oleh responden yang berumur dalam lingkungan 15 hingga 25 iaitu sebanyak 37 orang (24.7%), manakala responden yang berumur dalam lingkungan 37 hingga 47 tahun menduduki tempat ketiga iaitu sebanyak 19.3% dan selebihnya responden yang berumur 48 ke atas iaitu sebanyak 4.0%.

Jadual 1 : Taburan Responden Mengikut Ciri-ciri Demografi

Ciri-ciri	Kekerapan (n)	Peratus (%)
Jantina		
Lelaki	77	51.3
Perempuan	73	48.7
Umur (tahun)		
15-25	37	24.7
26-36	78	52.0
37-47	29	19.3
48 ke atas	6	4.0
Status perkahwinan		
Bujang	69	46.0
Berkahwin	81	54.0
Berceraai	-	-
Balu	-	-
Tahap pendidikan		
Tidak bersekolah	3	2.0
PMR/SRP/LCE	28	18.7
SPM/SPMV/MCE	61	40.7
STPM/Sijil/Diploma	7	4.7
Ijazah/Sarjana Muda	47	31.3
Master/PhD	4	2.7

Jadual 1: (sambungan)

Ciri-ciri	Kekerapan (n)	Peratus (%)
Pekerjaan		
Kerajaan	48	32.0
Swasta	44	29.3
Sendiri	41	27.3
Buruh	13	8.7
lain-lain	4	2.7
Pendapatan bulanan		
RM 1000 ke bawah	52	34.7
RM 1001-2000	54	36.0
RM 2001-3000	29	10.3
RM 3001-4000	9	6.0
RM 4001-5000	6	4.0

Merujuk kepada tahap pendidikan responden pula didapati responden yang berpendidikan SPM/SPMV/MCE adalah yang paling ramai iaitu 40.7%, diikuti Ijazah/Sarjana Muda 31.3%, PMR/SRP/LCE 18.7% dan sebagainya. Dari segi pendapatan bulanan pula didapati kekerapan yang paling tinggi ialah berjumlah RM1001-2000 iaitu 36.0%, diikuti oleh responden yang berpendapatan RM1000 ke bawah iaitu 34.7% dan sebagainya seperti dalam Jadual 1.

Tahap pengetahuan responden terhadap makanan organik

Tahap pengetahuan terhadap makanan organik diukur dengan menggunakan soalan tertutup, iaitu responden hanya diberi pilihan jawapan “YA” atau “TIDAK”. Hasil dapatan kajian ini telah dianalisis dan ditunjukkan dalam Jadual 2 di bawah.

Jadual 2 : Tahap Pengetahuan Responden terhadap Makanan Organik

Pernyataan	n (%)	
	TIDAK	YA
1. Tiada penggunaan racun serangga	12 (8.0)	138 (92.0)
2. Bebas GMO	14 (9.3)	136 (90.7)
3. Pertumbuhan secara semula jadi	20 (13.3)	130 (86.7)
4. Tinggi kandungan vitamin/mineral	9 (6.0)	141 (94.0)
5. Baik kepada persekitaran	2 (1.3)	148 (98.7)
6. Tiada perbezaan dengan produk makanan konvensional*	96 (64.0)	54 (36.0)

Jadual 2: (sambungan)

Pernyataan	n (%)	
	TIDAK	YA
7. Tidak mencemarkan alam sekitar	13 (8.7)	137 (91.3)
8. Produk makanan yang eksklusif	15 (10.0)	135 (90.0)
9. Sukar untuk membezakan makanan organik dengan konvensional	36 (24.0)	114 (76.0)
10. Membaiki kesihatan manusia	5 (3.3)	145 (96.7)

Nota : * Pernyataan negatif

Jadual 3: Taburan Markah Tahap Pengetahuan Pengguna terhadap Makanan Organik

Tahap	Kekerapan	Peratus (%)
Tinggi (18 ke atas)	131	87.3
Sederhana (14-17)	17	11.3
Rendah (13 ke bawah)	2	1.3

Min : 18.80

Minimum : 12

Sisihan piawai : 1.36 Maksimum : 20

Jadual 3 menunjukkan taburan markah tahap pengetahuan responden terhadap produk makanan organik. Hasil kajian menunjukkan markah maksimum ialah sebanyak 20 markah dan markah minimum pula sebanyak 12 markah. Sebanyak 87.3% responden mempunyai taburan markah paling tinggi, iaitu dengan markah 18 ke atas dengan kekerapan sebanyak 131 orang. Seterusnya, diikuti oleh responden yang mempunyai tahap pendidikan sederhana iaitu 11.3% dengan jumlah markah 14 hingga 17 markah. Terdapat dua orang responden atau 1.3% yang memperoleh markah 13 ke bawah dan dikategorikan sebagai responden yang berpengetahuan rendah terhadap makanan organik.

Sikap pengguna terhadap produk makanan organik

Jadual 4 merupakan analisis taburan peratusan kecenderungan sikap responden terhadap produk makanan organik berdasarkan pengukuran Skala Likert (berdasarkan jawapan responden dalam borang soal selidik).

Jadual 4: Sikap Pengguna terhadap Makanan Organik

Pemboleh Ubah	n (%)				
	1	2	3	4	5
1.Bimbang tentang keselamatan produk makanan masa kini.	1 (0.7)	-	12 (8.0)	61 (40.7)	76 (50.7)
2.Produk makanan organik baik untuk kesihatan.	2 (1.3)	2 (1.3)	22 (14.7)	56 (37.3)	58 (45.3)
3.Makanan organik mahal berbanding makanan konvensional.	4 (2.7)	15 (10.0)	41 (27.3)	60 (40.0)	30 (20.0)
4.Bersedia membeli makanan organik	1 (0.7)	3 (2.0)	36 (24.0)	72 (48.0)	38 (25.3)
5.Produk organik lebih berkualiti.	1 (0.7)	4 (2.7)	31 (20.7)	66 (44.0)	48 (32.0)
6.Saya tidak akan membeli produk organik jika tiada label (<i>marks</i>).	6 (4.0)	10 (6.7)	38 (25.3)	64 (42.7)	32 (21.3)
7.Kepelbagaian produk organik adalah sedikit.*	2 (1.3)	12 (8.0)	40 (26.7)	73 (48.7)	23 (15.3)
8.Saya percaya kepada produk makanan organik.	2 (1.3)	5 (3.3)	20 (13.3)	75 (50.0)	48 (32.0)
9.Tidak terdapat kepelbagaian dalam makanan organik.*	6 (4.0)	25 (16.7)	42 (28.0)	62 (41.3)	15 (10.0)
10.Tidak banyak kedai yang menjual produk makanan organik.	4 (2.7)	9 (6.0)	19 (12.7)	81 (54.0)	37 (24.7)

Nota : * = Pernyataan negatif

Petunjuk:

1 = Sangat tidak setuju 2 = Tidak setuju 3 = Neutral 4 = Setuju 5 = Sangat setuju

Jadual 5: Sikap Pengguna terhadap Makanan Organik

Tahap	Kekerapan	Peratus (%)
Positif (29-42)	11	7.3
Negatif (15-28)	139	92.7

Min : 23.06

Minimum : 15

Sisihan piawai : 4.10 Maksimum : 42

Berdasarkan Jadual 5, didapati bahawa majoriti (92.7%) daripada keseluruhan 150 responden yang dikaji mempunyai sikap yang negatif terhadap produk makanan organik dengan perolehan 15 hingga 28 markah. Berdasarkan jadual juga, didapati hanya 7.3% responden sahaja yang

bersikap positif terhadap makanan organik dengan perolehan markah dari 29 hingga 42 markah.

Hal ini mungkin dipengaruhi oleh geografi dan pendapatan yang rendah oleh majoriti responden. Walaupun Kuala Krai tidak dikategorikan sebagai kawasan luar bandar, namun bandar ini masih dalam proses pembangunan, justeru menyebabkan masyarakat di kawasan ini tidak mendapat kemudahan maklumat yang secukupnya dan peluang pekerjaan yang baik. Oleh itu, masyarakat di sini lebih cenderung untuk bersikap negatif terhadap produk makanan organik ini.

Amalan pengguna terhadap produk makanan organik

Kajian terhadap amalan pengguna terhadap produk makanan organik turut dianalisis menggunakan Skala Likert dan kekerapan serta peratusan yang diperoleh adalah seperti dalam Jadual 6 di bawah. Skala yang diberikan adalah tidak pernah, jarang-jarang, kadang-kadang, kerap dan sangat kerap.

Jadual 6: Amalan Pengguna terhadap Makanan Organik

Pemboleh Ubah	n (%)				
	1	2	3	4	5
1. Saya mengelak daripada membeli produk yang tidak mesra alam.	6 (4.0)	12 (8.0)	52 (34.7)	42 (28.0)	38 (25.3)
2. Saya lebih suka membeli produk makanan organik berbanding makanan konvensional.	2 (1.3)	13 (8.7)	61 (40.7)	45 (30.0)	29 (19.3)
3. Saya tidak kisah membelanjakan pendapatan saya untuk membeli makanan organik.	2 (1.3)	16 (10.7)	66 (44.0)	39 (26.0)	27 (18.0)
4. Saya rasa puas apabila menggunakan produk makanan organik.	1 (0.7)	8 (5.3)	35 (23.3)	67 (44.7)	39 (26.0)
5. Dalam sebulan, saya akan pastikan saya ada menggunakan produk makanan organik.	3 (2.0)	23 (15.3)	58 (38.7)	46 (30.7)	20 (13.3)
6. Saya berpendapat mengamalkan amalan pemakanan organik adalah satu keperluan.	2 (1.3)	4 (2.7)	64 (42.7)	45 (30.0)	35 (23.3)

Jadual 6: (sambungan)

Pemboleh Ubah	n (%)				
	1	2	3	4	5
7. Saya tidak kisah walaupun produk makanan organik lebih mahal daripada produk makanan konvensional.	4 (2.7)	16 (10.7)	52 (34.7)	53 (35.3)	25 (16.7)
8. Saya mencadangkan produk makanan organik kepada keluarga dan rakan-rakan.	10 (6.7)	32 (21.3)	46 (30.7)	31 (20.7)	31 (20.7)
9. Saya menghadiri seminar berkaitan produk makanan organik.	45 (30.0)	49 (32.7)	31 (20.7)	17 (11.3)	8 (5.3)
10. Saya mencari maklumat mengenai produk makanan organik.	8 (5.3)	41 (27.3)	48 (32.0)	27 (18.0)	26 (17.3)

Petunjuk :

1 = Tidak pernah 2 = Jarang-jarang 3 = Kadang-kadang 4 = Kerap 5 = Sangat kerap

Jadual 7: Amalan Pengguna terhadap Makanan Organik

Kategori	Kekerapan	Peratus (%)
Tinggi (38 ke atas)	46	30.7
Sederhana (24- 37)	96	64.0
Rendah (23 ke bawah)	8	5.3

Min : 33.92

Minimum : 10

Sisihan piawai : 8.10

Maksimum : 50

Jadual 7 menunjukkan kategori amalan terhadap produk makanan organik iaitu tinggi, sederhana dan rendah. Markah maksimum yang diberikan ialah sebanyak 50 markah dan minimum pula ialah 10 markah. Hasil yang diperoleh mendapati kebanyakan responden berada pada tahap yang sederhana (64.0%) dalam mengamalkan produk makanan organik dengan perolehan markah dari 27-37 markah, diikuti 30.7% responden berada pada tahap tinggi terhadap amalan pemakanan organik dengan memperoleh markah 38 ke atas dan tahap rendah (5.3%).

Pengujian hipotesis

Bahagian ini membentangkan secara keseluruhan hasil kajian yang diperoleh berdasarkan hipotesis dan ujian statistik yang dilakukan. Hasil kajian yang diperoleh ditunjukkan dalam jadual di bawah.

Jadual 8: Hasil hipotesis kajian

Hipotesis	Ujian	Hasil	Hasil keputusan hipotesis (Ho)
Ho 1 – Tiada perkaitan yang signifikan di antara tahap pengetahuan dengan sikap pengguna terhadap produk makanan organik.	Korelasi	r = 0.223** p = 0.006	Berjaya ditolak
Ho 2 - Tiada perkaitan yang signifikan antara tahap pengetahuan dengan amalan pengguna terhadap produk makanan organik.	Korelasi	r = 0.119 p = 0.148	Gagal ditolak
Ho 3 - Tiada perkaitan yang signifikan antara sikap dengan amalan pengguna terhadap produk makanan organik.	Korelasi	r = 0.564** p = 0.0001	Berjaya ditolak

Hasil kajian Korelasi Pearson dalam Jadual 8 menunjukkan terdapat perkaitan yang signifikan antara tahap pengetahuan dengan sikap pengguna terhadap penggunaan makanan organik ($r=0.223^{**}$, $p=0.006$). Menurut Guilford (1965), korelasi ini menunjukkan perkaitan yang lemah kerana nilai r berada dalam lingkungan 0.20-0.40. Walau bagaimanapun, Ho 1 berjaya ditolak kerana nilai signifikan adalah kurang daripada nilai α iaitu 0.01. Oleh itu, dirumuskan bahawa semakin tinggi tahap pengetahuan seseorang, maka semakin positif sikapnya terhadap penggunaan produk makanan organik.

Perkaitan antara tahap pengetahuan dengan amalan terhadap penggunaan produk makanan organik pula menunjukkan bahawa tidak terdapat perkaitan yang signifikan antara tahap pengetahuan dengan amalan terhadap penggunaan produk makanan organik. Hasil yang diperoleh (nilai p) daripada kajian ini adalah lebih daripada nilai α 0.05 iaitu 0.148. Justeru, hipotesis untuk tahap pengetahuan dengan amalan adalah tidak signifikan. Oleh itu, hipotesis ini gagal ditolak.

Seterusnya, bagi hubungan antara sikap dengan amalan pula menunjukkan terdapat perkaitan yang signifikan antara sikap pengguna dengan amalan terhadap penggunaan produk makanan organik dengan nilai p bawah pada

0.01 iaitu 0.0001. Kekuatan hubungan antara sikap responden dengan amalan terhadap penggunaan produk makanan organik adalah kuat kerana berada dalam lingkungan 0.50-0.69 (Davis, 1971). Oleh itu, hipotesis ini berjaya ditolak. Jadi, dapat disimpulkan bahawa seseorang yang mempunyai sikap positif terhadap penggunaan produk makanan organik lebih cenderung untuk mengamalkan penggunaan produk tersebut. Barrena & Sanchez, 2010 juga turut menyatakan tahap penggunaan yang tinggi terhadap makanan organik dikaitkan dengan sikap pengguna dan struktur nilai dalam pembelian.

Kesimpulan

Kesimpulan kajian menunjukkan tahap pengetahuan responden terhadap produk makanan organik berada pada tahap pengetahuan tinggi. Hasil kajian dalam mengenal pasti sikap terhadap produk makanan organik pula mendapati bahawa majoriti responden bersikap negatif terhadap makanan organik. Sementara itu, amalan pengguna terhadap penggunaan produk makanan organik didapati berada pada skor sederhana sahaja.

Selain itu, kajian ini juga telah mendedahkan bahawa terdapat perkaitan yang signifikan antara tahap pengetahuan dengan sikap pengguna terhadap produk makanan organik. Hal ini menunjukkan bahawa seseorang yang berpengetahuan tinggi terhadap penggunaan produk makanan organik lebih cenderung untuk bersikap positif terhadap penggunaan produk tersebut.

Perkaitan antara tahap pengetahuan dengan amalan terhadap produk makanan organik pula menunjukkan bahawa tidak terdapat perkaitan yang signifikan antara tahap pengetahuan dengan amalan terhadap produk makanan organik. Perkaitan antara tahap pengetahuan dengan amalan terhadap produk makanan organik pula menunjukkan bahawa tidak terdapat perkaitan yang signifikan antara tahap pengetahuan dengan amalan terhadap produk makanan organik.

Seterusnya, hubungan antara sikap dengan amalan pula menunjukkan terdapat perkaitan yang signifikan antara sikap pengguna dengan amalan terhadap penggunaan produk makanan organik. Oleh itu, dapat disimpulkan bahawa seseorang yang mempunyai sikap positif terhadap penggunaan produk makanan organik lebih cenderung untuk mengamalkan penggunaan makanan organik.

Rujukan

Azadi, H. & Ho, P. (2010). Genetically modified and organic crops in developing countries: a review of options for food security. *Biotechnology Advances*, 28, 160–168.

Barrena, R. & Sanchez M. (2010). Frequency of consumption and changing determinants of purchase decision: from attributes to values in the organic food market. *Spanish Journal of Agricultural Research*, 8(2), 251-272.

Carl, K.W. & Sarah, F. D. (2006). *Organic Foods*. Institute of Food Technologist 71(9) dari <http://onlinelibrary.wiley.com>

Crutchfield, S. R. & Robert, I. (2010). Food safety effort accelerate in the 1990's. *Food Review*, 23, 44-49.

Efthimia, T., Christina, B., Yorgos, Z., & Kostantinos, M. (2008). Attitudes and behaviour towards organic products: An exploratory study. *International Journal of Retail and Distribution Management*, 36(2), 158-175.

Golnaz, R., Zainalabidin, M. Mad Nasir., S. & Phuah, K. T. (2011). Demographic and Attitudinal Variables Associated with Consumers' Intention to Purchase Green Produced Foods in Malaysia. 2(5), 401-406.

Jabatan Pertanian Malaysia (2012). *Pensijilan Skim Organik Malaysia (SOM)*. Dimuat turun pada Julai 21, 2012 daripada laman web <http://www.doa.gov.my/pensijilan-skim-organik-malaysia-som->

Lau, K. Y. (2009). Consumer behaviour towards organic food consumption in Hong Kong: An empirical study: Hong Kong Baptist University, Hong Kong.

Mohamad Hafizudin, M. N. (2012). *Krisis makanan dan ekosistem dunia: Saatnya kembali kepada organik*. Dimuat turun pada April 8, 2012, daripada *Laman Web Gempur*: [Http://Gerakanmahasiswaipantaitimur.Wordpress.Com](http://Gerakanmahasiswaipantaitimur.Wordpress.Com)

Noor, A. J. (2010). Persepsi pengguna terhadap makanan organik di Kota Kinabalu. Sekolah Sains Makanan dan Pemakanan Malaysia Sabah.

Pieniak, Z., Aertsens, J., & Verbeke, W. (2010). Subjective and objective knowledge as quality. *Food Quality and Preference*, 8, 19-26.

Rohaniza, I. (2010). *Berita Harian online: Ketulenan Produk Cabaran Organik*. Dimuat turun pada Mac 2, 2010 daripada Laman Web <http://www.bharian.com.my/bharian/articles/Ketulenanprodukcabaranprodukorganik/Article/cetak>

Shamsul Azahari, Z. B. & Laily P. (2007). Corak penggunaan produk organik di kalangan pengguna di Malaysia. *Jurnal Pengguna Malaysia*, 10, 80-91.

Wandel, M. & Bugge, A. (1997). Environmental concern in consumer evaluation of food determinants of organic vegetables consumption. *Food Quality and Preference*, 21(6), 581-8.

Wier, M., Andersen, L.M., & Millock, K. (2003). Consumer demand for organic foods. attitudes, values and purchasing behavior. *Paper presented at SOM Workshop, Environment*.

Willer, H. & Klicher, L. (Eds.).(2009). The world of organic agriculture. *Statistics and Emerging Trends 2009*. Dimuat turun dari www.organic-world.net

William, R. 2002. *Organic Farming*. Jabatan Pertanian. Jalan Sultan Salahuddin, Kuala Lumpur.

PERBELANJAAN AWAL MUSIM PERSEKOLAHAN: PERBANDINGAN MENGIKUT KUMPULAN ETNIK DI MALAYSIA

Syuhaily Osman
Naimah Mohd Salleh
Mumtazah Othman
Nurmaziah Zulkifli

Pusat Kecemerlangan Kajian Pengguna Lestari
Fakulti Ekologi Manusia
Universiti Putra Malaysia

Pengenalan

Aspek yang berkaitan dengan pembangunan modal insan sangat perlu diberi perhatian yang serius oleh kerajaan bagi meningkatkan kesejahteraan dan kualiti hidup rakyatnya. Tujuannya adalah untuk melahirkan rakyat yang mampu berdikari, berdaya saing dan akhirnya mampu membangunkan ekonomi dan meningkatkan kemakmuran negara tersebut. Begitu juga halnya dengan kaedah meningkatkan kesejahteraan dan kualiti hidup sesebuah keluarga, iaitu melalui pelaburan modal insan ahli keluarga tersebut.

Antara langkah awal yang perlu diberi perhatian yang serius oleh sesebuah keluarga adalah yang berkaitan dengan pembelajaran dan persekolahan anak-anak mereka. Oleh itu, dalam merealisasikan pelaburan modal insan yang dimaksudkan ini, tingkah laku kewangan yang baik akan dapat membantu meningkatkan kesejahteraan kewangan dan seterusnya kesejahteraan kehidupan secara keseluruhannya (Baek & DeVaney, 2004; Husniyah & Fazilah, 2009; Kim & Garman, 2003; Zaimah *et al.*, 2013).

Berhubung dengan perkara ini, peruntukan kewangan keluarga dilihat sebagai sesuatu yang sangat perlu untuk membolehkan keluarga membuat perbelanjaan persekolahan anak-anak mereka dalam keadaan yang mudah dan selesa. Menurut Hurley (1981), perancangan kewangan merupakan satu proses apabila seseorang berazam, memberi keutamaan yang tinggi dan berusaha bersungguh-sungguh untuk mencari satu alternatif yang paling berkesan dalam mencapai matlamat kewangan, di samping memperoleh ganjaran yang setimpal dengan matlamat yang akan dicapai. Perancangan kewangan melibatkan penentuan jumlah pendapatan, perbelanjaan dan

peruntukan kewangan (Garman & Forgue, 2011). Hal ini kerana tingkah laku kewangan sebenarnya merupakan satu sistem pengurusan kewangan yang sistematik, seperti membuat simpanan secara konsisten, menulis perancangan dan matlamat kewangan yang hendak dicapai (Titus, Fanslow, & Hira, 1989).

Setiap kali pada akhir tahun, keluarga yang masih mempunyai anak-anak yang bersekolah akan berhadapan dengan isu perbelanjaan persekolahan untuk anak-anak mereka. Ditambah dengan peningkatan harga barangan di pasaran, ia memerlukan keluarga merancang kewangan mereka terutamanya dalam perbelanjaan untuk persiapan awal persekolahan anak-anak. Hal ini kerana peningkatan harga barangan di pasaran ini turut memberi kesan terhadap peruntukan dan perbelanjaan keluarga.

Perancangan kewangan yang baik akan dapat membantu keluarga merealisasikan matlamat yang telah dibentuk, terutamanya matlamat yang berkaitan dengan pelaburan modal insan melalui aspek persekolahan ini. Justeru, kajian ini dilihat sangat wajar dilakukan dalam usaha untuk mengenal pasti bagaimanakah keluarga di Malaysia membuat perbelanjaan pada awal musim persekolahan dan sejauh manakah terdapatnya perbezaan perbelanjaan ini mengikut latar belakang keluarga yang berbeza-beza yang difokuskan secara khusus kepada latar belakang berdasarkan etnik. Kajian ini juga adalah unik jika dilihat daripada beberapa perkara. Pertama, kajian ini menyediakan kerangka kajian yang cuba mengenal pasti perhubungan antara etnik dengan perbelanjaan kewangan yang berkaitan dengan persediaan pada awal musim persekolahan. Kedua, kajian ini memberikan kepentingannya yang tersendiri dari segi menyumbang kepada pembentukan polisi tertentu, sama ada di pihak kerajaan mahupun di pihak pemasar, iaitu dari segi segmentasi pasaran. Selain itu, kajian ini turut menyumbang kepada penambahan maklumat dalam literatur yang berkaitan dengan pola perbelanjaan keluarga dan pengurusan kewangan mengikut kumpulan etnik utama di Malaysia.

Objektif

Kajian ini bertujuan untuk meneliti pola perbelanjaan pada awal musim persekolahan dalam kalangan keluarga di Malaysia. Objektif khusus kajian adalah untuk mengenal pasti perbezaan pola perbelanjaan pada awal musim persekolahan mengikut kumpulan etnik. Di samping itu, kajian ini juga bertujuan untuk menganalisis persepsi tahap kecukupan kewangan berkaitan persediaan dan perbelanjaan awal persekolahan dan langkah berjimat cermat yang dilakukan oleh keluarga di Malaysia.

Tinjauan literatur

Pengurusan kewangan yang baik menjadi salah satu perkara penting yang akan menentukan kesejahteraan ekonomi khususnya, dan kesejahteraan hidup keluarga tersebut, secara amnya. Menurut Husniyah, Syuhaily, Mohamad Fazli, Amim, dan Ahmad Hariza (2005), keluarga perlu mengamalkan pengurusan kewangan yang cekap memandangkan secara realitinya kehidupan keluarga akan selalu berhadapan dengan pelbagai risiko dan masalah. Dalam hal ini, kajian lepas mendapati bahawa latar belakang keluarga memberikan kesan yang berbeza-beza kepada output pengurusan kewangan. Salah satu latar belakang keluarga yang dimaksudkan dan yang ingin difokuskan dalam kajian ini ialah latar belakang dari segi etnik. Hal ini kerana menurut Chen dan Volpe (1998), terdapat perkaitan yang signifikan antara etnik dengan tahap pengetahuan kewangan responden dalam kajian mereka.

Walaupun kajian lepas telah banyak dilakukan mengenai pola perbelanjaan keluarga (contoh: Fan & Lewis, 1999; Fontes & Fan, 2010; Husniyah *et al.*, 2005; Husniyah & Fazilah, 2009), namun kajian yang memfokuskan kepada perbelanjaan terhadap persediaan awal keluarga dalam menghadapi musim persekolahan anak-anak mereka masih kurang atau mungkin tidak pernah dijalankan. Namun begitu, kajian yang memfokuskan kepada perbandingan pola perbelanjaan dan kewangan keluarga mengikut etnik dilihat semakin meningkat (Geng, 2001). Hal ini kerana kumpulan etnik yang berbeza mempunyai ciri dan latar belakang sosiodemografi dan sosioekonomi yang berbeza. Begitu juga, kumpulan etnik yang berbeza biasanya mempunyai latar belakang budaya yang berbeza. Walau bagaimanapun, jika dilihat dari segi persekolahan anak-anak, mungkin akan terdapat persamaan atau perbezaan yang tertentu dari segi nilai, sikap, persepsi, keperluan, kepercayaan dan sebagainya, berkaitan kewangan (Fan & Zuiker, 1998). Hal ini seterusnya akan mempengaruhi keluarga dalam menyediakan perbelanjaan persekolahan anak-anak mereka, di samping turut mempengaruhi pola perbelanjaan dan pengurusan kewangan keluarga.

Fan dan Zuiker (1998) telah mengkaji perbandingan etnik dari segi pola peruntukan kewangan isi rumah yang melibatkan kumpulan etnik *Hispanic* dan *Non-hispanic*. Mereka mengkaji kumpulan etnik ini atas dasar bahawa kumpulan etnik yang berbeza turut mempengaruhi pola pengurusan kewangan isi rumah kerana terdapatnya perbezaan yang unik dari segi budaya dan tradisi sesuatu kaum. Perbezaan budaya dan tradisi ini akan mempengaruhi latar belakang keluarga seperti saiz atau bilangan ahli keluarga, yang seterusnya akan mempengaruhi pula cita rasa dan gaya hidup mereka. Fan dan Zuiker (1998) juga mendapati bahawa faktor etnik

mempengaruhi masalah dan cabaran yang dihadapi oleh keluarga, iaitu yang berkaitan dengan ekonomi keluarga dan tingkah laku kewangan mereka.

Metodologi kajian

Kajian ini dijalankan dengan menggunakan kaedah penyelidikan yang berbentuk tinjauan dan sampel kajian terdiri daripada keluarga yang mempunyai anak yang masih bersekolah. Sebanyak 326 buah keluarga telah terlibat dalam kajian ini telah dikenalpasti melalui kaedah persampelan mudah dan borang soal selidik diedarkan melalui pelajar UPM yang mengikut kelas yang dipilih secara bertujuan bagi mendapatkan data daripada pelbagai negeri di seluruh Malaysia. Data untuk kajian ini dikumpulkan dengan menggunakan borang soal selidik yang diisi sendiri oleh responden, iaitu ketua keluarga ataupun isteri mereka. Borang soal selidik mengandungi empat bahagian iaitu latar belakang dan profil keluarga responden, serta maklumat persekolahan anak-anak dan pola perbelanjaan, persepsi terhadap tahap kecukupan pendapatan dan langkah berjimat cermat. Data yang dikumpul telah dianalisis menggunakan program SPSS dan statistik frekuensi digunakan untuk memerihalkan data secara deskriptif dan ujian Khi Kuasa Dua (melalui analisis “*crosstabulation*”) digunakan untuk mengenal pasti perbezaan persepsi terhadap tahap kecukupan pendapatan dan langkah berjimat cermat yang dilakukan mengikut kumpulan etnik yang berbeza.

Hasil kajian

Dari segi etnik, kebanyakan responden (60.7%) dalam kajian ini terdiri daripada bangsa Melayu, diikuti oleh 33.7% yang berbangsa Cina dan 3.1% berbangsa India. Hal ini menunjukkan bahawa peratusan mereka yang berbangsa Melayu dan Cina adalah menghampiri peratusan mengikut nisbah yang biasa digunakan dalam kajian-kajian terdahulu apabila melibatkan perbandingan mengikut etnik, iaitu 5:3:1 bagi Melayu:Cina:India. Namun begitu, memandangkan peratusan bagi responden atau keluarga yang berbangsa India dalam kajian ini adalah agak jauh daripada nisbah yang telah ditetapkan, hasil kajian ini yang akan dibincangkan seterusnya akan menggabungkan data responden berbangsa India dengan responden berbangsa “lain-lain” bagi mendapatkan hasil analisis yang lebih jitu, terutamanya yang melibatkan ujian “*crosstab*” (untuk analisis menggunakan Khi Kuasa Dua) yang memerlukan saiz sampel yang lebih sesuai (iaitu dengan cara menggabungkan bangsa India dengan “lain-lain”).

Hasil kajian ini juga akan membincangkan tentang perbandingan yang dibuat dengan menggunakan peratusan, hasil daripada analisis menggunakan “*crosstab*”. Hal ini kerana walaupun bilangan responden atau keluarga

mengikut etnik yang berbeza adalah tidak sama, namun penggunaan peratusan tidak menjadi masalah kerana peratusan yang dikira adalah berdasarkan kepada jumlah 100.0% mengikut setiap kumpulan etnik. Tambahan, cara yang sama turut digunakan atau dilaporkan dalam kajian Fan dan Zuiker (1998) iaitu bilangan responden *Hispanic* dan *Non-hispanic* mereka juga adalah jauh berbeza, iaitu masing-masing sebanyak 588 dan 8444 orang.

Maklumat latar belakang responden dan keluarga

Maklumat latar belakang responden dan keluarga yang telah diringkaskan dalam Jadual 1 dibentuk berdasarkan kumpulan etnik yang terlibat dalam kajian. Secara keseluruhannya, dapat dilihat bahawa peratusan responden lelaki dan perempuan adalah hampir sama bagi kumpulan etnik Melayu (52.0% lelaki; 48.0% perempuan) dan Cina (49.1% lelaki; 50.9% perempuan). Sementara itu, bagi kumpulan etnik India dan lain-lain pula, peratusan responden perempuan (61.1%) yang terlibat dalam kajian ini adalah melebihi daripada peratusan responden lelaki (38.9%).

Jadual 1: Maklumat Latar Belakang Responden dan Keluarga

Angkubah	Etnik					
	Melayu		Cina		India dan Lain-lain	
	n	%	n	%	n	%
Jantina						
Lelaki	103	52.0	54	49.1	7	38.9
Perempuan	95	48.0	56	50.9	11	61.1
Umur						
30 tahun ke bawah	6	3.0	7	6.4	0	-
31 – 40 tahun	44	22.2	10	9.1	6	33.3
41 – 50 tahun	75	37.9	37	33.6	7	38.9
51 – 60 tahun	65	32.8	54	49.1	5	37.8
61 tahun ke atas	8	4.0	2	1.8	0	-
Status perkahwinan						
Berkahwin	182	91.9	103	93.6	15	83.3
Berpisah	8	4.0	2	1.8	2	11.1
Balu/duda	8	4.0	5	4.5	1	5.6
Lokasi tempat tinggal						
Bandar/Pinggir bandar	117	59.1	69	62.7	15	83.3
Luar bandar	81	40.9	41	37.3	3	16.7
Bilangan tanggungan						
1 – 3 orang	50	25.3	51	46.4	6	33.3
4 – 6 orang	99	50.0	49	44.5	11	61.1
7 orang dan lebih	49	24.7	10	9.1	1	5.6

Jadul 1: (sambungan)

Angkubah	Etnik					
	Melayu		Cina		India dan Lain-lain	
	n	%	n	%	n	%
Tahap pendidikan tertinggi responden						
Tidak bersekolah	1	0.5	2	1.8	0	-
Sekolah Rendah	20	10.1	28	25.5	2	11.1
PMR/SRP/LCE	22	11.1	25	22.7	5	27.8
SPM/MCE	70	35.4	28	25.5	3	16.7
STPM/HSE/Sijil	25	12.6	13	11.8	1	5.6
Diploma/Bachelor/Ijazah Lanjutan	60	30.3	14	12.7	7	8.6
Pendapatan utama responden (bulanan)						
Kurang dari RM1000	78	39.4	49	44.5	11	61.1
RM1001 – RM 3000	83	41.9	54	49.1	6	33.3
RM3001 – RM5000	22	11.1	7	6.4	1	5.6
RM5001 – RM7000	7	3.5	0	-	0	-
RM7001 – RM10000	5	2.5	0	-	0	-
RM10000 ke atas	3	1.5	0	-	0	-
Bilangan anak bersekolah (orang)						
1	68	34.3	63	57.3	8	44.4
2	68	34.3	34	30.9	4	22.2
3	38	19.2	13	11.8	4	22.2
4	18	9.1	0	-	2	11.1
5	2	1.0	0	-	0	-
6	4	2.0	0	-	0	-

Jika dilihat dari segi kumpulan umur, didapati bahawa terdapat perbezaan secara deskriptif dari segi kumpulan umur ini mengikut etnik yang berbeza. Perbezaan ini dapat diperhatikan dari segi peratusan tertinggi responden iaitu bagi kumpulan etnik Melayu, kebanyakan respondennya berada dalam lingkungan umur antara 41 hingga 50 tahun (37.9%). Sementara itu, hampir separuh daripada kumpulan etnik Cina berada dalam lingkungan umur yang lebih tua sedikit daripada Melayu, iaitu antara 51 hingga 60 tahun (49.1%). Bagi kumpulan etnik India dan lain-lain pula, dua peratusan tertinggi mereka berada antara kumpulan umur 41 hingga 50 tahun (38.9%) dan 51 hingga 60 tahun (37.8%).

Dari segi status perkahwinan pula, didapati majoriti responden bagi ketiga-tiga kumpulan etnik yang dikaji telah berkahwin. Dilihat dari segi lokasi tempat tinggal, kajian mendapati bahawa responden daripada kumpulan etnik

Melayu yang tinggal di bandar/pinggir bandar dan luar bandar adalah hampir sama. Namun begitu, peratusan mereka yang tinggal di bandar/pinggir bandar adalah lebih tinggi bagi kedua-dua etnik yang lain. Walau bagaimanapun, perbezaan ini adalah tidak terlalu ketara.

Sementara itu, dari segi bilangan tanggungan, kajian ini mendapati bahawa terdapat perbezaan secara deskriptif yang wujud dalam aspek ini, iaitu perbezaan ini dapat dilihat dalam kalangan kumpulan etnik Cina dengan kedua-dua kumpulan etnik yang lain. Didapati peratusan tertinggi menunjukkan keluarga responden Cina ini mempunyai bilangan tanggungan antara 1 hingga 3 orang sahaja. Sebaliknya, peratusan tertinggi bagi keluarga daripada kedua-dua kumpulan etnik lain menunjukkan bahawa bilangan tanggungan mereka adalah antara 4 hingga 6 orang (Melayu = 50.0%; India dan lain-lain = 61.1%). Hal ini mencerminkan bahawa bilangan tanggungan keluarga responden Cina adalah kurang berbanding dengan keluarga responden Melayu dan India serta etnik lain.

Seterusnya, jika dibandingkan dari segi tahap pendidikan tertinggi responden, didapati bahawa terdapat perbezaan bagi ketiga-tiga kumpulan etnik yang dikaji. Peratusan tertinggi responden daripada kumpulan etnik Melayu (35.5%) didapati berkululusan SPM/MCE. Seterusnya, ini diikuti oleh mereka yang berkelulusan sehingga ke peringkat tertiar, iaitu mempunyai diploma/bachelor/ijazah lanjutan. Bagi responden dari kumpulan etnik Cina pula, kebanyakan mereka didapati mempunyai pendidikan di peringkat yang agak kurang daripada kumpulan etnik Melayu, iaitu sama ada berkelulusan sekolah rendah (25.5%), SPM/MCE (25.5%) atau PMR/SRP/LCE (22.7%). Sementara itu, peratusan tertinggi bagi kumpulan etnik India dan lain-lain menunjukkan bahawa lebih kurang satu perempat daripada mereka (27.8%) hanya berkelulusan sehingga ke peringkat sekolah rendah sahaja. Hal ini menunjukkan ketiga-tiga kumpulan etnik yang terlibat dalam kajian ini mempunyai latar belakang pendidikan yang berbeza.

Apabila pendapatan utama responden diteliti, peratusan tertinggi menunjukkan bahawa pendapatan kumpulan etnik Melayu (41.9%) dan Cina (49.1%) adalah antara RM1001 hingga RM3000 sebulan. Sebaliknya, peratusan tertinggi bagi pendapatan responden India dan lain-lain adalah kurang daripada RM1000 sebulan (61.1%). Selain itu, terdapat juga sebilangan kecil responden Melayu yang mempunyai pendapatan melebihi RM5000 ke atas yang tidak terdapat dalam kumpulan etnik yang lain. Namun begitu, perbezaan ini tidaklah begitu ketara.

Kajian ini juga mendapati bahawa terdapat perbezaan secara deskriptif bagi ketiga-tiga kumpulan etnik ini dari segi bilangan anak yang bersekolah. Lebih separuh daripada keluarga daripada kumpulan etnik Melayu didapati

mempunyai seramai dua orang anak yang bersekolah (68.6%). Sebaliknya, lebih kurang separuh daripada keluarga Cina dan India serta lain-lain mempunyai hanya seorang anak yang bersekolah, iaitu masing-masing sebanyak 57.3% dan 44.4%.

Secara keseluruhannya, kajian ini mendapati bahawa latar belakang responden dan keluarga bagi ketiga-tiga kumpulan etnik yang terlibat adalah berbeza secara deskriptif bagi beberapa angkubah yang tertentu. Perbezaan ini boleh dilihat dari segi umur, bilangan tanggungan, tahap pendidikan tertinggi dan bilangan anak yang bersekolah. Namun begitu, jika dilihat dari segi pendapatan utama, perbezaan bagi ketiga-tiga kumpulan etnik yang dikaji tidak terlalu ketara dan ini menunjukkan bahawa latar belakang ekonomi mereka adalah hampir sama.

Perbandingan pola perbelanjaan awal musim persekolahan mengikut etnik

Kajian yang dilakukan oleh Hogarth, Beverly dan Hilgert (2003), Joo dan Grable (2004) mendapati bahawa tingkah laku kewangan mempunyai perhubungan yang signifikan dengan tahap kepuasan kewangan seseorang. Oleh itu, dalam memerihalkan tingkah laku kewangan keluarga daripada pelbagai latar belakang etnik yang berbeza, berkaitan persediaan dan perbelanjaan awal persekolahan dalam kajian ini, pola perbelanjaan adalah dikenal pasti. Pola perbelanjaan awal yang dibincangkan dalam bahagian ini merangkumi aspek persiapan kewangan yang dilakukan oleh keluarga, masa mereka membuat persiapan, anggaran peruntukan yang dibuat, dan sumber kewangan yang mereka gunakan untuk membuat perbelanjaan berkenaan (Jadual 2).

Dari segi persiapan kewangan untuk memulakan persekolahan baharu ini, didapati bahawa majoriti semua kumpulan etnik Melayu (92.9%), Cina (81.8%), dan India serta lain-lain (100.0%) sememangnya melakukan persiapan kewangan untuk perkara ini. Namun begitu, hasil analisis deskriptif ini menunjukkan bahawa masih terdapat perbezaan dalam aspek membuat persiapan kewangan ini bagi ketiga-tiga kumpulan etnik yang dikaji. Didapati bahawa masih terdapat sebanyak 18.2% dan 7.1% keluarga Cina dan Melayu, masing-masing yang tidak membuat persiapan kewangan ini berbanding dengan keluarga India.

**Jadual 2: Perbandingan Pola Perbelanjaan Awal Persekolahan
Mengikut Etnik**

Angkubah	Etnik					
	Melayu		Cina		India dan Lain-lain	
	n	%	n	%	n	%
Persiapan kewangan						
Ada	184	92.9	90	81.8	18	100.0
Tiada	14	7.1	20	18.2	0	-
Bila membuat persiapan?						
Apabila mula sekolah/awal tahun.	26	13.2	11	10.2	3	16.7
Hujung tahun	53	26.9	24	22.2	10	55.6
Sebulan sebelum mula sekolah (November).	41	20.8	22	20.4	4	22.2
Sepanjang tahun/bila-bila masa yang diperlukan.	77	39.1	51	47.2	1	5.6
Anggaran jumlah peruntukan						
RM100 – RM300	24	12.1	12	10.9	2	11.1
RM301 – RM500	48	24.2	34	30.9	5	27.8
RM501 – RM1000	62	31.3	38	34.5	6	33.3
RM1001 – RM1500	23	11.6	9	8.2	1	5.6
RM1501 – RM2000	23	11.6	10	9.1	1	5.6
RM2001 – RM3000	8	4.0	4	3.6	3	16.7
RM3001 dan ke atas	10	5.1	3	2.7	0	-
Sumber kewangan						
Gaji	160	80.8	95	86.4	16	5.9
Bonus	4	2.0	1	0.9	0	-
Simpanan/pelaburan	28	14.1	12	10.9	2	4.8
Kad kredit	0	-	1	0.9	0	-
Penjualan barangan	2	1.0	1	0.9	0	-
Penggadaian barangan	1	0.5	0	-	0	-
Wang pencen	2	1.0	0	-	0	-
Sewa rumah	1	0.5	0	-	0	-

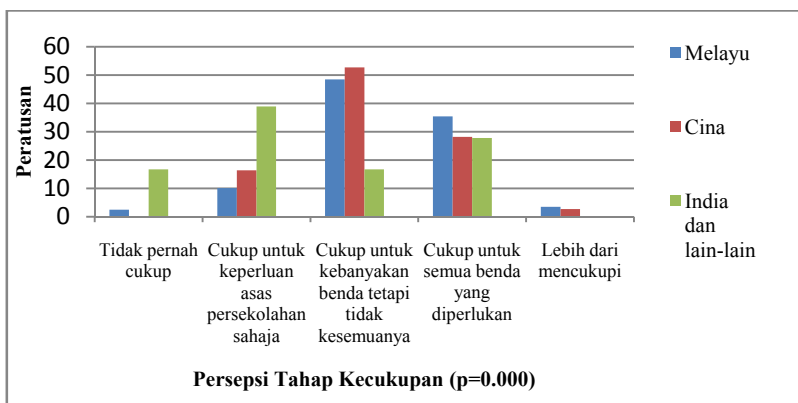
Seterusnya, dari segi masa melakukan persiapan kewangan ini pula, didapati bahawa terdapat perbezaan secara deskriptif mengikut kumpulan etnik yang terlibat. Perbezaan ini dapat dilihat berdasarkan peratusan tertinggi bagi ketiga-tiga kumpulan etnik ini, iaitu lebih daripada satu pertiga keluarga Melayu (39.1%) dan hampir separuh daripada keluarga Cina (47.2%) didapati membuat persiapan tersebut sepanjang tahun atau berdasarkan keperluan, iaitu pada bila-bila masa yang diperlukan. Hal ini berbeza dengan keluarga daripada kumpulan etnik India dan lain-lain kerana kajian

mendapati bahawa lebih separuh daripada mereka ini akan membuat persiapan yang dimaksudkan pada hujung tahun, iaitu pada bulan Disember.

Jika dilihat dari segi anggaran peruntukan kewangan pula, didapati bahawa tidak terdapat perbezaan yang ketara bagi ketiga-tiga kumpulan etnik ini. Kebanyakan kumpulan etnik ini memperuntukkan antara RM301 hingga RM1000 untuk membuat perbelanjaan awal persekolahan anak-anak mereka. Sementara itu, kajian ini juga mendapati bahawa tidak terdapat perbezaan yang ketara bagi ketiga-tiga kumpulan etnik jika dilihat dari segi sumber kewangan yang mereka gunakan semasa membuat perbelanjaan awal persekolahan ini. Hal ini kerana majoriti keluarga daripada semua kumpulan etnik ini bergantung pada gaji mereka untuk membuat perbelanjaan ini. Namun begitu, jika dilihat dengan lebih teliti, Jadual 2 juga menunjukkan bahawa keluarga daripada kumpulan etnik India dan lain-lain hanya bergantung pada dua sumber kewangan sahaja, iaitu gaji dan simpanan/pelaburan mereka, manakala bagi keluarga dari dua kumpulan etnik yang lain, iaitu Melayu dan Cina, sumber kewangan mereka adalah lebih pelbagai iaitu merangkumi bonus, hasil penjualan barangan dan sebagainya. Walau bagaimanapun, perbezaan yang ditunjukkan ini tidaklah terlalu ketara.

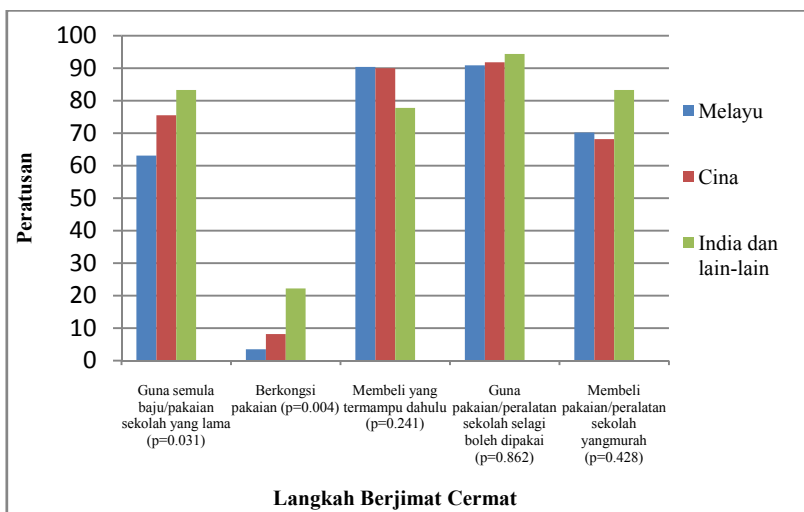
Perbandingan persepsi tahap kecukupan pendapatan keluarga dan langkah berjimat cermat mengikut etnik

Rajah 1 menunjukkan persepsi ketiga-tiga kumpulan etnik mengenai tahap kecukupan pendapatan keluarga mereka dalam membuat perbelanjaan awal persekolahan anak-anak. Hasil analisis ujian Khi Kuasa Dua menunjukkan bahawa terdapat perbezaan yang signifikan ($p=0.000$) bagi persepsi tahap kecukupan ini dalam kalangan kumpulan etnik yang berbeza. Perbezaan ini dapat diteliti dari beberapa segi, iaitu bagi persepsi yang merasakan bahawa kewangan keluarga mereka tidak pernah mencukupi untuk membuat perbelanjaan awal persekolahan ini adalah paling tinggi dalam kalangan keluarga daripada kumpulan etnik India dan lain-lain (16.7%). Dapatan ini dilihat konsisten atau disokong dengan hasil kajian yang mendapati bahawa kewangan keluarga kaum India dan lain-lain ini hanya mencukupi untuk keperluan asas persekolahan sahaja (38.9%), jika dilihat berdasarkan kepada peratusan tertinggi untuk kaum ini. Malah, tiada seorang pun keluarga daripada kaum ini yang merasakan bahawa kewangan daripada pendapatan mereka adalah lebih daripada mencukupi. Sebaliknya, peratusan tertinggi keluarga daripada dua kumpulan etnik yang lain, iaitu Melayu (48.5%) dan Cina (52.7%) menunjukkan bahawa mereka merasakan bahawa pendapatan keluarga mereka adalah cukup untuk kebanyakan benda tetapi tidak kesemuanya.

Rajah 1: Perbandingan Persepsi Tahap Kecukupan Pendapatan Keluarga dalam Membuat Perbelanjaan Awal Persekolahan Mengikut Etnik

Kajian yang dilakukan oleh Kim, Garman dan Sorhaindo (2003a); Kim, Garman dan Sorhaindo (2003b); Xiao, Sorhaindo dan Garman (2004) membuktikan bahawa tekanan kewangan dapat dikurangkan melalui amalan tingkah laku kewangan yang positif. Tingkah laku kewangan yang positif yang dimaksudkan adalah seperti mengurangkan jumlah perbelanjaan dengan mengambil langkah-langkah tertentu, termasuklah langkah berjimat cermat. Oleh itu, selari dengan persepsi keluarga tentang tahap kecukupan kewangan mereka, kajian ini juga cuba mendapatkan maklumat mengenai langkah berjimat cermat yang dilakukan oleh ketiga-tiga kumpulan etnik yang dikaji dalam usaha mereka memenuhi keperluan persekolahan anak-anak mereka dan membuat perbelanjaan berkenaan. Rajah 2 menunjukkan ringkasan langkah berjimat cermat ini yang hanya mengambil kira mereka yang menjawab “ya” sahaja, iaitu melibatkan peratusan mereka yang melakukan langkah yang disenaraikan dalam borang soal selidik, iaitu mengguna semula baju atau pakaian sekolah yang lama, berkongsi pakaian, membeli yang termampu dahulu, mengguna semula pakaian atau peralatan sekolah selagi mereka merasakan bahawa peralatan tersebut masih boleh digunakan dan membeli pakaian atau peralatan sekolah yang dijual pada harga yang murah. Daripada kelima-lima langkah yang disenaraikan dalam kajian ini, didapati bahawa majoriti keluarga sememangnya melakukan kesemua langkah, kecuali berkongsi pakaian yang hanya dilakukan oleh sebahagian kecil keluarga dalam kesemua kumpulan etnik yang dikaji.

Rajah 2: Perbandingan Langkah Berjimat Cermat Mengikut Etnik

Berdasarkan analisis ujian Khi Kuasa Dua, didapati bahawa terdapat perbezaan yang signifikan dalam kalangan ketiga-tiga kumpulan etnik dari segi langkah mengguna semula baju atau pakaian sekolah yang lama ($p=0.031$) dan berkongsi pakaian ($p=0.004$). Bagi langkah mengguna semula baju atau pakaian sekolah yang lama, didapati bahawa peratusan keluarga Melayu adalah kurang berbanding dengan keluarga Cina dan India serta etnik lain. Malahan, didapati bahawa langkah ini lebih banyak dilakukan oleh keluarga India. Sementara itu, bagi langkah berkongsi pakaian pula, perbezaan dapat dilihat dengan ketara antara keluarga India dan lain-lain, yang lebih ramai melakukannya berbanding dengan keluarga daripada kumpulan etnik Melayu dan Cina.

Kesimpulan dan implikasi

Kajian ini telah mengenal pasti perbezaan dalam pola perbelanjaan pada awal musim persekolahan dalam kalangan keluarga di Malaysia mengikut kumpulan etnik yang berbeza, iaitu Melayu, Cina, dan India serta lain-lain. Memandangkan kajian seumpama ini masih kurang dijalankan sebelum ini, kajian ini dilihat memberi kepentingannya yang tersendiri dari segi menjelaskan gambaran terkini mengenai perbezaan dan persamaan yang wujud dalam kumpulan etnik yang dikaji berdasarkan persediaan mereka terhadap perbelanjaan pada awal musim persekolahan.

Berdasarkan dapatan mengenai pola perbelanjaan pula, dapat disimpulkan bahawa secara keseluruhannya, jika dilihat daripada aspek membuat persiapan dan masa keluarga membuat persiapan berkenaan, keluarga daripada kumpulan etnik India dan lain-lain didapati lebih mengambil berat akan hal ini berbanding dengan keluarga daripada kumpulan etnik yang lain. Namun begitu, jika dilihat dari segi anggaran peruntukan pula, kajian ini menyimpulkan bahawa majoriti keluarga daripada ketiga-tiga kumpulan etnik yang dikaji boleh dikatakan tidak membuat peruntukkan yang sepatutnya yang sesuai dengan realiti kos perbelanjaan persediaan pada awal persekolahan yang sebenarnya. Hal ini seterusnya mungkin mencerminkan perancangan kewangan keluarga yang kurang mengambil berat akan persediaan perbelanjaan persekolahan anak-anak mereka, walaupun analisis sebelum ini mendapati bahawa majoriti daripada mereka membuat persiapan kewangan untuk perbelanjaan pada awal persekolahan. Namun begitu, hal ini mungkin tidak dapat dielakkan memandangkan kos sara hidup yang semakin meningkat dan ditambah dengan situasi harga barangan yang turut meningkat naik, justeru menyebabkan banyak perkara lain dalam perbelanjaan keluarga perlu juga diberi perhatian dalam usaha mereka membuat perancangan kewangan.

Hasil kajian juga mendapati bahawa terdapat perbezaan yang signifikan bagi persepsi tahap kecukupan pendapatan mereka dalam membuat perbelanjaan awal persekolahan ini dalam kalangan kumpulan etnik yang dikaji. Keluarga daripada kumpulan etnik India dan lain-lain mempunyai persepsi yang kurang memberangsangkan berbanding dengan keluarga daripada kumpulan etnik yang ini. Hal ini kerana peratusan tertinggi yang ditunjukkan oleh kumpulan etnik ini menjelaskan bahawa kebanyakan daripada mereka merasakan bahawa pendapatan keluarga mereka tidak pernah mencukupi untuk membuat perbelanjaan pada awal persekolahan ini. Begitu juga, kajian ini mendapati bahawa tiada seorang pun keluarga daripada kaum ini yang merasakan bahawa pendapatan mereka adalah lebih daripada mencukupi. Sebaliknya, peratusan tertinggi keluarga daripada dua kumpulan etnik yang lain, iaitu Melayu dan Cina menunjukkan bahawa mereka merasakan bahawa pendapatan keluarga mereka adalah cukup untuk kebanyakan benda tetapi tidak kesemuanya.

Kajian berhubung kesukaran kewangan dan tekanan kewangan menunjukkan bahawa tingkah laku pengurusan kewangan berkait rapat dengan kesejahteraan kewangan (Kim *et al.*, 2003a; Kim *et al.*, 2003b; dan Xiao *et al.*, 2004). Oleh itu, kajian ini memberikan beberapa implikasi yang penting yang antaranya boleh dilihat dari sudut pengurusan kewangan keluarga itu sendiri. Keluarga daripada etnik yang berbeza didapati mengamalkan pola perbezaan yang agak berbeza antara satu sama lain seperti yang dibincangkan sebelum ini. Begitu juga dengan persepsi terhadap kecukupan pendapatan

untuk membuat perbelanjaan pada awal persekolahan anak-anak mereka. Dalam hal ini, keluarga perlu memperkukuhkan ekonomi mereka dalam keadaan cabaran ekonomi yang semakin bertambah melalui pengurusan kewangan yang baik. Hal ini kerana secara umumnya apabila keluarga tidak berupaya menguruskan kewangan dengan baik, ia menjadi masalah kepada masyarakat (Chen & Volpe, 1998), apatah lagi jika diambil kira latar belakang etnik keluarga berkenaan.

Selain itu, bagi pihak kerajaan, pembentukan polisi tertentu mungkin dilihat masih relevan dalam membantu keluarga daripada pelbagai latar belakang ini, iaitu yang berhubung dengan bantuan persekolahan supaya semua keluarga di Malaysia dapat sama-sama meningkatkan kualiti hidup dan kesejahteraan keluarga masing-masing. Di pihak pemasar pula, peranan mereka boleh disalurkan dari segi segmentasi pasaran yang bersesuaian yang boleh membantu keluarga daripada pelbagai latar belakang etnik, terutamanya dengan mengambil kira pengeluaran dan pemasaran barangan persekolahan yang bersesuaian dengan jenis dan keperluan pelbagai kumpulan etnik di Malaysia.

Rujukan

Baek, E. & DeVaney, S. A. (2004). Assessing the baby boomers' financial wellness using financial ratios and a subjective measure. *Family and Consumer Sciences Research Journal*, 32(4), 421-448.

Chen, H. & Volpe, R.P. (1998). An analysis of personal financial literacy among college students. *Financial Services Review*, 7(2), 107-128.

Fan, J.X. & Lewis, J.K. (1999). Budget allocation patterns of African Americans. *The Journal fo Consumer Affairs*, 33(1), 134-164.

Fan, J.X. & Zuiker, V.S. (1998). A comparison of household budget allocation patterns between Hispanic Americans and Non-hispanic White Americans. *Journal of Family and Economics Issues*, 19(2), 151-172.

Fontes, A. & Fan, J.X. (2010). The effects of ethnic identity on household budget allocation to status conveying goods. *Journal of Family and Economic Issues*, 27(4), 643-663.

Garman, E.T. & Forgue, R.E. (2011). *Personal Finance (11^{ed}).* Mason, OH:South-Western, Cengage Learning.

Geng, C. (2001). Marketing to ethnic consumers: A historical journey (1932-1997). *Journal of Macromarketing*, 21(1), 23-32.

Hogarth, J.M., Beverly, S.G., & Hilgert, M. (2003). Patterns of financial behaviors: implications for community educators and policymakers discussion draft – February, 2003. In R. Zaimah, M. Jariah, H. Sharifah

Azizah, & O. Mumtazah (2010). Pola tingkah laku kewangan pekerja keluarga dwi kerjaya. *Malaysian Journal of Consumer and Family Economics*, 13,114-124.

Husniyah, A.R. & M. Fazilah, A.S. (2009). The impact of financial management practices on financial well-being of families in Malaysia. *Malaysian Journal of Consumer*, 12, 27-41

Husniyah, A.R., Syuhaily, O., M. Fazli, S., M. Amim, O., & Ahmad Hariza, H. (2005). Gelagat perancangan kewangan keluarga di Malaysia. *Malaysian Journal of Consumer and Family Economics*, 8, 27-39.

Joo, S-H. & Grable, J.E. (2004). An Exploratory Framework of the Determinants of Financial Satisfaction. *Journal of Family and Economics Issues*. 25(1): 25-50.

Titus, P.M., Fanslow, A.M., and Hira, T.K. (1989). Networth and financial satisfaction as a function of household money manager's competencies. *Home Economics Research Journal*, 17(6), 309-317.

Kim, J. & Garman, E.T. (2004). Financial stress, pay satisfaction and workplace performance. *Compensation and Benefits Review*, 36(1), 69-76.

Kim, J., Garman, E.T., & Sorhaindo, B. (2003a). Relationships among credit counseling clients' financial well-being, financial behaviors, financial stressor events, and health. *Financial Counseling and Planning Education*, 14(2), 75-87.

Kim, J., Garman, E.T., & Sorhaindo, B. (2003b). Relationships among credit counseling, financial well-being and health. *Consumer Interests Annual*, 49, 1-12.

Xiao, J.J., sorhaindo, b., & garman, e. t. (2004). Financial behaviors of Consumers in credit Counseling. *Consumer Interests Annual*, 50, 131-133.

Zaimah, R., Sarmila, M.S., Lyndon, N., Azima, A.M., Selvadurai, S., Saad, S., & Er, A.C. (2013). financial behaviors of female teachers in Malaysia. *Asian Social Science*, 9(8), 34-41.

PERLINDUNGAN PENGGUNA TERHADAP KESELAMATAN MAINAN KANAK-KANAK DI MALAYSIA

Nur 'Afni Hashim
Afida Mastura Muhammad Arif
Aini Mat Said
Jabatan Pengurusan Sumber dan Pengajian Pengguna
Fakulti Ekologi Manusia
Universiti Putra Malaysia

Pengenalan

Kecederaan yang berlaku kepada kanak-kanak boleh disebabkan oleh berbagai faktor dan penyebab contohnya kurang penyeliaan, rekabentuk barang, cara amalan kanak-kanak bermain, persekitaran bermain dan banyak lagi (Nelson, 2005). Kajian yang dilakukan oleh Hasni, Junainah dan Jamaliah (2003) mendapati 72% daripada kes kecederaan yang berlaku kepada kanak-kanak berusia antara 1 hingga 4 tahun adalah disebabkan oleh mainan. Kecederaan ini bukan hanya menampakkan kesan luaran fizikal seperti terluka tetapi boleh memberikan kesan yang lebih serius seperti kesan ke atas sistem tubuh dan kematian. Senario penarikan balik mainan kanak-kanak di peringkat antarabangsa telah mencetuskan kebimbangan di serata dunia termasuk di Malaysia (Fadilah, 2008; Bapuji dan Laplume, 2008). Hal ini juga telah membuka mata pihak kerajaan untuk menggubal undang-undang yang berkaitan dengan keselamatan mainan dan memberi kesedaran kepada pihak pengguna untuk lebih mengambil berat tentang mainan yang dibeli untuk anak-anak mereka.

Undang-undang perlindungan pengguna merupakan peraturan yang digubal untuk melindungi kepentingan pengguna di peringkat transaksi individu (Huffman, 2010). Malaysia boleh dikatakan mempunyai salah satu infrastruktur undang-undang perlindungan pengguna yang terbaik di Asia Tenggara, iaitu terdapat lebih daripada 30 akta dan peraturan yang melindungi pengguna (Ratna Devi, 2006). Terdapat lapan akta yang berkaitan dengan pengguna yang dikuatkuasakan oleh Kementerian Perdagangan Dalam Negeri Koperasi dan Kepenggunaan (KPDNKK) termasuklah Akta Perlindungan Pengguna 1999 (APP) yang merupakan kerangka utama perlindungan pengguna. Peraturan mengenai keselamatan

kanak-kanak telah digubal di bawah APP untuk menjamin keselamatan mainan kanak-kanak yang terdapat di pasaran.

Menurut Ratna Devi (2006), standard keselamatan mandatori harus diadakan dan beberapa keperluan khusus mesti dipatuhi bagi sesuatu mainan itu diisytiharkan sebagai selamat. Peraturan mandatori bagi sesuatu ciri khusus barang atau proses produksinya harus memenuhi objektif polisi iaitu keperluan keselamatan dan kesihatan. Mainan yang menepati ciri-ciri yang ditetapkan haruslah dilekatkan dengan logo pematuhan seperti yang dikuatkuasakan oleh kerajaan. Hal ini akan memudahkan pengguna untuk menilai dan membezakan mainan yang telah dibuktikan selamat dan berkualiti. Penguatkuasaan undang-undang khusus untuk mainan kanak-kanak merupakan langkah yang proaktif kerana kanak-kanak tidak mengetahui bahaya yang mengancam mereka dan barang yang selamat seharusnya diperoleh bermula daripada proses pengilangan.

Keselamatan terhadap mainan kanak-kanak

Piagam pengguna yang terdiri daripada lapan hak pengguna termasuklah hak untuk mendapat keselamatan (Voinea & Filip, 2011). Hak untuk keselamatan ialah hak bagi pengguna untuk dilindungi daripada pengeluaran dan pemasaran barangan dan perkhidmatan yang boleh membahayakan kesihatan dan kehidupan (Morris, 1980). Insiden-insiden akibat daripada mainan boleh dicegah dengan meningkatkan kewaspadaan terhadap keselamatan barang (Bapujiet. *al.*, 2007). Barang yang selamat ialah barang yang melindungi kesihatan dan keselamatan pengguna, iaitu dari segi ciri-ciri dan rupa bentuknya, barang ini seharusnya tidak mempunyai sebarang kecacatan dan memenuhi piawaian keselamatan yang sepatutnya seperti yang diharapkan oleh pengguna (Abbott, 1991). Alat mainan seharusnya tidak mendatangkan bahaya dan risikonya harus pada tahap yang minimum dengan memberikan maklumat yang sewajarnya dan perhatian khusus kepada bahaya, potensi risiko dan masalah lain (Jabatan Standard Malaysia, 2000).

Penarikan balik mainan kanak-kanak yang berjumlah hampir satu bilion telah dilakukan di seluruh dunia ekoran kandungan plumbum yang melebihi tahap yang dibenarkan (Bapuji dan Laplume, 2008). Seperti yang diketahui, plumbum adalah tidak selamat untuk badan manusia dan walau sekecil mana pun kuantitinya, ia tetap akan disebar ke organ-organ seperti hati, otak, buah pinggang dan tulang (Kumar & Pastore, 2006). Jika ini berlaku, kanak-kanak akan berdepan risiko kematian (*Intergovernmental Forum on Chemical Safety*, 2006; *Sinar Harian*, 2012) kerana keracunan oleh plumbum ini tidak dapat diketahui oleh pengguna biasa yang tidak mempunyai latar belakang saintifik. Selain itu, kanak-kanak yang pernah mendapat kecederaan juga turut berisiko untuk berdepan dengan *post-traumatic stress disorder*

(PTSD) iaitu satu keadaan apabila mangsa kecederaan mengalami kesan psikologi yang disebabkan oleh kejadian yang menimpanya (Marsacet. *al.*, 2011).

Alat mainan seharusnya tidak mendatangkan bahaya dan risikonya harus pada tahap yang minimum dengan memberikan maklumat yang sewajarnya dan perhatian khusus kepada bahaya, potensi risiko dan masalah lain (Jabatan Standard Malaysia, 2000). Kanak-kanak yang merupakan pengguna kecil sudah tentu tidak tahu bagaimana untuk melindungi diri mereka. Justeru, ibu bapa merekalah orang yang bertanggungjawab ke atas keselamatan pengguna kecil ini dan seharusnya mengambil tindakan yang sewajarnya bagi melindungi mereka daripada sebarang risiko bahaya.

Peraturan keselamatan mainan kanak-kanak

Hak untuk mendapat keselamatan adalah salah satu hak pengguna yang diiktiraf di peringkat kebangsaan dan antarabangsa. Hal ini dapat dilihat dalam APP itu sendiri di mana Bahagian III APP memperuntukkan tentang standard keselamatan barang. Seksyen 19(1) memberi kuasa kepada Menteri Perdagangan Dalam Negeri, Koperasi dan Kepenggunaan melalui peraturan untuk menetapkan standard keselamatan yang berkenaan dengan apa-apa barang atau perkhidmatan. Terdapat dua peraturan keselamatan mainan kanak-kanak yang merupakan standard yang telah dikuatkuasakan oleh undang-undang melalui Seksyen 19(1) APP iaitu:

- i) Peraturan-peraturan Perlindungan Pengguna (Standard Keselamatan Bagi Mainan) 2009;
- ii) Peraturan-peraturan Perlindungan Pengguna (Perakuan Pemuatan dan Tanda Pemuatan Standard Keselamatan)

Standard keselamatan barangan mestilah memenuhi standard dari segi prestasi, komposisi, kandungan, pembuatan, pemprosesan, reka bentuk, pembinaan, pembungkusan; pengujian barangan semasa atau selepas pembuatan atau pemprosesan; bentuk dan kandungan tanda, amaran atau arahan untuk barangan (Seksyen 19(2)). Oleh itu, pembekal seharusnya mempunyai tanggungjawab bagi memastikan barang yang dibekalkan adalah selamat dalam apa jua keadaan seperti penyediaan barangan itu dan juga arahan atau amaran berkenaan penyimpanan, kegunaan atau penggunaan barang itu (Seksyen 21, APP). Barang yang tidak selamat yang mungkin mengakibatkan kecederaan kepada orang yang menggunakannya, boleh diisytihar sebagai barang larangan. Seksyen 23, APP menyenaraikan enam tindakan yang perlu dilakukan oleh pembekal jika sesuatu barang itu diisytiharkan sebagai barang larangan dan ini termasuklah menarik balik barang tersebut dari pasaran, menghentikan pembekalannya, berhenti

mengiklankan barang larangan, membaiki atau menggantikan barang larangan, membayar balik harga yang telah dibayar dan sebagainya.

Peraturan-peraturan Perlindungan Pengguna (Standard Keselamatan Bagi Mainan) 2009

Dasar Pengguna Negara Malaysia (DPN) menekankan keberkesanan perlindungan pengguna, seperti memantapkan undang-undang dan peraturan perlindungan pengguna serta mengukuhkan perlindungan pengguna melalui pemakaian Standard (Dasar Pengguna Negara, 2010). Standard Malaysia adalah dokumen teknikal yang menetapkan keperluan minimum bagi kualiti dan keselamatan untuk sesuatu barangan atau perkhidmatan yang digunakan secara suka rela. Standard ini hanya akan menjadi mandatori apabila sebuah badan penguatkuasaan menguatkuasakannya melalui Akta dan Peraturan yang relevan (Standards Malaysia, 2013). Ekoran isu tentang keselamatan mainan kanak-kanak, iaitu banyak mainan kanak-kanak telah ditarik balik dari pasaran pada tahun 2007 di seluruh dunia, kerajaan Malaysia telah mengambil tindakan untuk memastikan mainan kanak-kanak yang terdapat di pasaran adalah selamat melalui tindakan undang-undang, terutamanya dalam menetapkan standard keselamatan bagi mainan kanak-kanak.

Peraturan-Peraturan Perlindungan Pengguna (Standard Keselamatan Bagi Mainan) 2009 (PSKM 2009) telah dikuatkuasakan pada 1 Ogos 2010 dengan tujuan untuk mengawal keselamatan mainan kanak-kanak. Peraturan ini telah memandatorikan semua standard Malaysia mengenai keselamatan mainan kanak-kanak seperti yang dinyatakan di bawah Jadual Pertama PSKM seperti yang berikut:

Jadual 1: PSKM

Bil.	Nombor Penentuan	Bahagian	Tahun	Penentuan
1.	MS ISO 8124-1	-	2001	<i>SAFETY OF TOYS – PART 1: SAFETY ASPECTS RELATED TO MECHANICAL AND PHYSICAL PROPERTIES</i>
2.	MS ISO 8124-2	-	1999	<i>SAFETY OF TOYS – PART 2: FLAMMABILITY</i>
3.	MS ISO 8124-3	-	2002	<i>SAFETY OF TOYS – PART 3: MIGRATION OF CERTAIN ELEMENTS</i>
4.	MS 1774	PART 4	1998	<i>SAFETY OF TOYS – PART 4: EXPERIMENTAL SETS FOR CHEMISTRY AND RELATED ACTIVITIES</i>

Jadual 1: (sambungan)

Bil.	Nombor Penentuan	Bahagian	Tahun	Penentuan
5.	MS 1774	PART 5	1998	<i>SAFETY OF TOYS – PART 5: CHEMICAL TOYS (SETS) OTHER THAN EXPERIMENTAL SETS</i>
6.	MS 1774	PART 6	-	<i>SAFETY OF TOYS – PART 6: GRAPHICAL SYMBOL FOR AGE WARNING LABELING</i>
7.	MS 1725	-	2004	<i>ELECTRIC TOYS - SAFETY</i>

Menurut Peraturan 2 PSKM, mainan kanak-kanak bermaksud “mana-mana barang yang direka bentuk atau dimaksudkan bagi kegunaan mainan oleh kanak-kanak yang berumur kurang daripada empat belas tahun tetapi tidak termasuk barang yang dinyatakan dalam Jadual Kedua”. Berdasarkan definisi tersebut, bagi mengelakkan keraguan, mana-mana mainan yang merupakan pelengkap bagi apa-apa barangan juga adalah tertakluk kepada standard keselamatan. Jadual Kedua telah menyenaraikan 26 barangan yang tidak dianggap sebagai mainan termasuklah perhiasan perayaan, kelengkapan yang dimaksudkan untuk digunakan secara kolektif di taman mainan, basikal, kecuali basikal yang mempunyai ketinggian tempat duduk maksimum 435 mm dan mainan video yang boleh disambungkan kepada skrin video dan beroperasi pada voltan melebihi 24 V.

Selain peraturan yang disebutkan tadi, terdapat juga panduan untuk membantu pihak industri untuk mematuhi dan memahami ciri-ciri utama dan peraturan perundangan dan syarat-syarat khusus peraturan tersebut. Panduan ini dinamakan “Panduan Standard Keselamatan Mandatori bagi Mainan 2010”.

Menurut panduan ini, pihak pembekal harus membuat perisytiharan kepada KPDNKK dengan menyatakan bahawa:

- (a) Mainan yang dibekalkan dalam Malaysia adalah selamat;
- (b) Mainan tersebut telah diuji dan mematuhi standard keselamatan yang ditetapkan (menurut Standard Keselamatan Mainan);
- (c) Laporan ujian daripada makmal yang diakreditasi akan diberikan atas permintaan pihak penguatkuasaan; dan
- (d) Mainan tersebut adalah mematuhi keperluan-keperluan lain, seperti mematuhi perundangan yang relevan seperti Akta Perlindungan Pengguna 1999, Peraturan-peraturan Perlindungan Pengguna (Standard Keselamatan Bagi Mainan) 2009, Peraturan-peraturan Perlindungan Pengguna (Perakuan Pematuhan dan Tanda Pematuhan Standard Keselamatan) 2010 serta Perintah Kastam (Larangan Mengenai Import) (Pindaan) 2010.

Peraturan-peraturan Perlindungan Pengguna (Perakuan Kelulusan dan Tanda Pematuhan Standard Keselamatan) 2010

Peraturan yang dikuatkuasakan pada 1 Ogos 2010 ini bertujuan untuk memantau dan menguatkuasakan penilaian dan ujian khususnya bagi barangan mainan, iaitu laporan penilaian perlulah dikeluarkan oleh agensi-agensi yang diberi kuasa dan bertanggung jawab dalam memastikan penilaian pematuhan (*comformity assessment*) dan menghasilkan laporan penilaian pematuhan bagi barang mainan. Peraturan ini menjelaskan perkara-perkara bermula daripada proses permohonan laporan penilaian pematuhan sehingga hukuman dan denda sekiranya tidak mematuhi peraturan-peraturan tertentu. Satu pencapaian penting oleh peraturan ini ialah penggunaan logo MC (*Malaysian Conformity*) untuk setiap mainan kanak-kanak yang mengesahkan bahawa bahan mainan itu telah diuji selamat.

Peraturan ini juga menyediakan cara-cara permohonan penilaian dilakukan berserta hukuman sekiranya berlaku kesalahan oleh pihak industri. Permohonan penilaian pematuhan perlu dipohon oleh mana-mana pembekal atau pengimport mainan dengan menyertakan sampel barangan yang ingin diuji, maklumat terperinci barangan tersebut serta nama dan alamat pengilang.

Setelah selesai proses penilaian, laporan penilaian pematuhan akan dikeluarkan dan kelulusan khas serta perakuan kelulusan boleh dipohon oleh pihak yang berkenaan bagi membolehkan mereka mengimport barangan yang telah diuji tersebut. Setelah semua prosedur diikuti, mainan yang diuji hendaklah dilekat atau ditandakan dengan butiran yang diwajibkan, seperti tanda pematuhan yang bersaiz minimum 5mm × 5 mm, nombor kelulusan yang diletakkan di bawah tanda pematuhan dan nama dan alamat pengilang, pengimport atau pengedar barang itu. Tanda pematuhan yang perlu ditandakan adalah seperti salah satu di bawah:

Rajah 1: Tanda pematuhan MC yang Ditetapkan

(Sumber: *Guideline on Mandatory Safety Standards for Toys*, 2010)

Tempoh perakuan kelulusan ini sah dalam tempoh lima tahun dan pembaharuan kelulusan harus dilakukan dalam masa tiga bulan sebelum tarikh tamat tempoh perakuan tersebut. Pembatalan kelulusan boleh dilakukan jika terdapat mana-mana bahagian dalam akta atau peraturan tidak dipatuhi atau pengeluaran kelulusan adalah berdasarkan pemalsuan fakta oleh pihak yang memegang perakuan itu.

Berdasarkan perbincangan di atas, undang-undang yang disediakan oleh kerajaan menunjukkan keprihatinan dan usaha kerajaan dalam memastikan pengguna mendapat barang yang selamat dan tidak mendatangkan bahaya. Penguatkuasaan undang-undang khusus untuk mainan kanak-kanak merupakan langkah yang proaktif kerana kanak-kanak tidak mengetahui bahaya yang mengancam mereka dan barang yang selamat seharusnya diperoleh bermula daripada proses pengilangan. Hal ini adalah selaras dengan objektif DPN yang ingin mewujudkan tahap perlindungan pengguna yang terbaik melalui peningkatan kebajikan kesejahteraan pengguna.

Persepsi industri terhadap keselamatan mainan

Kumpulan sasaran bagi barang mainan tentunya terdiri daripada kanak-kanak. Memandangkan kanak-kanak tidak mempunyai kematangan keupayaan kognitif dan pengalaman yang terhad dalam kemahiran membeli, justeru ibu bapa lah yang memainkan peranan utama dalam menentukan pembelian barang mainan (*Keynote*, 2004). Ibu bapa yang prihatin memerlukan keyakinan untuk mempercayai bahawa sesuatu barang mainan adalah selamat untuk anak-anak mereka. Keyakinan merupakan satu faktor kritikal bagi ibu bapa kerana ia meningkatkan rasa selamat untuk membeli sesuatu jenama yang dipercayai (Baier, 1994; Chaudhuri dan Holbrook, 2001). Oleh itu, adalah menjadi tanggungjawab pihak industri untuk membina kepercayaan ibu bapa terhadap barang yang dikeluarkan dan seterusnya memenangi hati ibu bapa untuk membeli barang tersebut bagi anak mereka. “Kepercayaan” memainkan peranan penting dalam hubungan antara pengeluar dengan pengguna (Hosmer, 1995). Smith dan Quelch (1993) menjelaskan bahawa kepercayaan yang seiring dengan keadilan, kejujuran dan rasa hormat merupakan kunci utama dalam perniagaan serta masyarakat.

Industri mainan telah menarik publisiti buruk dalam media oleh ibu bapa yang prihatin, kumpulan pengguna dan wartawan berikutan isu kekurangan moral dalam mensasarkan dan mengeksploitasi limitasi kanak-kanak dengan melancarkan barang yang tidak sesuai dan melambakkan mesej iklan yang bukan sahaja melalui televisyen tetapi juga melalui laman web, kelab yang dianggotai oleh kanak-kanak dan juga aktiviti sekolah (Paine 1996; Seaford, 1999).

Satu tinjauan ringkas telah dibuat terhadap industri mainan tentang persepsi mereka terhadap Peraturan-peraturan Keselamatan Mainan melalui e-mel. Hanya tiga penjual/pembekal daripada 20 yang disenarai pendek telah memberi maklumbalas. Secara umumnya mereka bersetuju dengan saranan dan arahan pihak kementerian yang menguatkuasakan peraturan keselamatan mainan kanak-kanak bagi melindungi keselamatan pengguna kecil. Menurut seorang pembekal barang mainan di Malayisa, beliau bersetuju dengan arahan Kementerian untuk mewajibkan ujian ke atas barang mainan yang dijual/dibekalkan/diedarkan. Namun begitu, terdapat perkara yang menggusarkan beliau kerana beliau mendakwa terdapat pembekal atau pengedar mainan yang melekatkan label MC yang palsu pada mainan yang tidak berkualiti dan berharga murah dan tidak menjalani ujian yang ditetapkan. Tambahnya lagi, keadaan ini agak membebankan bagi peniaga yang menjual barang mainan yang benar-benar berkualiti untuk melakukan ujian terhadap barang tersebut kerana masih terdapat peniaga-peniaga kecil seperti di kios-kios dan pasar malam yang menjual mainan tiruan yang tidak berkualiti. Kos yang tinggi menjadi isu utama bagi pematuhan peraturan ini, lantas beliau berharap pihak pembeli khususnya pengguna bersedia untuk membayar harga yang tinggi demi kualiti yang terjamin seterusnya memastikan keselamatan kanak-kanak.

Seorang lagi pembekal mainan kanak-kanak menerima dengan positif usaha kerajaan untuk menjamin keselamatan barang mainan. Beliau juga mengalu-alukan implementasi tanda MC memandangkan terlalu banyak kes penarikan balik mainan beberapa tahun kebelakangan ini, dan tanda MC adalah sebagai bukti bahawa mainan tersebut telah menjalani ujian di bawah standard keselamatan. Menurut beliau, syarikatnya hanya memilih barangan yang mempunyai sijil penilaian untuk dijual kepada pengguna kerana ujian penilaian yang dilakukan juga adalah sama seperti yang dijalankan di Malaysia. Beliau juga berpendapat kerajaan telah menjalankan kempen keselamatan mainan yang berkesan dan beliau turut menyedari akan adanya kempen tersebut.

Tinjauan terakhir daripada pembekal juga mendapat reaksi positif kerana wakil syarikat pengedar bahan mainan ini berpendapat kerajaan mengambil langkah yang betul denganewartakan peraturan-peraturan keselamatan demi keselamatan pengguna. Namun begitu, pada pendapat beliau, jika penguatkuasaan tidak dijalankan secara berkala dan profesional, ia tidak akan mendatangkan sebarang kesan yang positif. Tambah beliau lagi, pihak KPDNKK telah memberi maklumat yang lengkap dan jelas melalui laman web mereka. Syarikat beliau telah menjalankan ujian ke atas barang yang dibekalkan kepada pengimport mereka sejak tahun 80-an dan beliau tidak berasa terbeban dalam memenuhi syarat-syarat yang ditetapkan oleh pihak kerajaan yang mengkehendaki ujian keselamatan dijalankan ke atas setiap

mainan, malah beranggapan ia adalah sebahagian daripada kos perniagaan yang perlu dihadapi. Menjawab soalan berkaitan harga dibandingkan dengan kualiti, beliau berpendapat barang yang berkualiti sememangnya berharga mahal. Proses penyelidikan dan pembangunan yang dijalankan memerlukan kos yang tinggi namun hasilnya, pengguna akan memperoleh barang yang selamat dan bernilai bagi wang mereka. Syarikat beliau juga merupakan ahli Malaysian Foodstuff and Toy Merchants Association (MFTMA) dan pihak persatuan mempunyai mekanisme aduan dengan membawa sebarang perkara yang berhubungkait dengan makanan dan mainan kepada kementerian yang berkaitan.

Sebagai rumusan, ketiga-tiga pihak yang ditemubual bersetuju dengan langkah kerajaan mewartakan peraturan baharu barang mainan yang bertujuan untuk memelihara keselamatan kanak-kanak. Mereka tidak berasa begitu terbeban untuk mematuhi prosedur-prosedur yang ditetapkan walaupun terpaksa menanggung kos pengujian yang tinggi. Kerjasama pihak kerajaan dalam memberi bantuan dari segi maklumat dan maklumbalas adalah cekap dan memuaskan. Mereka juga menyambut usaha murni pihak kerajaan ini dan berharap supaya prosedur penguatkuasaan dijalankan dengan tegas dan saksama agar semua pihak yang terlibat mengikuti perintah yang dikeluarkan. Secara tidak langsung, ini menunjukkan bahawa pembekal/pengilang di atas memainkan peranan untuk menyokong DPN yang bertujuan untuk mewujudkan peniaga yang beretika dan bertanggungjawab sosial.

Peranan pengguna

DPN amat menekankan tentang pengguna yang berpengetahuan terutama dari segi perlindungan sendiri serta peningkatan sokongan dan bantuan terhadap pergerakan kepenggunaan. Perlindungan sendiri bermaksud pengguna perlu sedar akan haknya, bersuara jika haknya dieksploitasi dan mendapatkan ganti rugi sekiranya tidak berpuas hati terhadap barangan yang dibeli (Indian Institute of Public Administration, 2005). Menurut DPN, pengguna yang berdaya upaya dan tahu melaksanakan perlindungan sendiri harus mempunyai akses kepada maklumat, bertanggungjawab dan beretika. Oleh itu, pengguna harus mengambil tahu tentang peraturan keselamatan mainan, terutamanya tentang logo MC.

Terdapat juga pelbagai organisasi bukan kerajaan (NGO) yang mempertahankan hak pengguna dan memberi khidmat nasihat dalam usaha melindungi pengguna. Salah satunya ialah FOMCA yang turut bekerjasama dengan 14 organisasi lain termasuklah Malaysian Association of Standard Users (*Standard Users*) dan Persatuan Pengguna Selangor dan Wilayah Persekutuan (PPSW). FOMCA telah memperjuangkan isu-isu pengguna

selama lebih 30 tahun dan PPSW, dengan bantuan FOMCA, telah menubuhkan National Consumer Complaints Centre (NCCC) pada tahun 2004. *Standard Users* pula mempunyai kerjasama erat dengan badan standard negara, iaitu Department of Standards Malaysia dalam mempromosi dan meningkatkan kesedaran terhadap kepentingan standard untuk pengguna. Pergerakan kepenggunaan memerlukan kerjasama daripada kerajaan dari segi penguatkuasaan undang-undang, penyediaan mekanisme aduan dan masyarakat dengan menjadikan pengguna kumpulan yang berpengaruh dan mendapatkan hak mereka yang sewajarnya daripada pasaran.

Pengguna seharusnya tahu apa yang perlu dilakukan dan di mana untuk mendapatkan khidmat nasihat sekiranya berdepan dengan masalah atau ketidakpuasan hati terhadap barang yang dibeli, terutamanya barang yang boleh membawa bahaya dan mengakibatkan kecederaan kepada mereka. Sebagai contoh, Bahagian X APP, iaitu berkenaan liabiliti keluaran memperuntukkan bahawa pengguna boleh menuntut ganti rugi daripada pihak pengimport, pengilang atau pembekal yang berkaitan sekiranya barang yang dibeli adalah tidak selamat dan membawa kerugian dan mudarat.

Pengguna patut mengambil tahu tentang institusi dan agensi-agensi perlindungan pengguna berhampiran mereka yang berfungsi untuk melindungi kepentingan pengguna, contohnya Majlis Penasihat Pelindung Pengguna Kebangsaan (MPPPK), Bahagian Penguatkuasaan KPDNKK, Bahagian Hal Ehwal Pengguna KPDNKK, agensi-agensi kerajaan, Majlis Hal Ehwal Pengguna Negeri dan Daerah serta persatuan-persatuan pengguna.

Kanak-kanak yang merupakan pengguna kecil sudah tentu tidak tahu bagaimana untuk melindungi diri mereka. Justeru, ibu bapa merekalah orang yang bertanggungjawab ke atas keselamatan pengguna kecil ini dan seharusnya mengambil tindakan yang sewajarnya bagi melindungi mereka daripada sebarang risiko bahaya. Oleh itu, ibu bapa seharusnya mengambil tahu akan tanggungjawab sebagai pengguna dan prosedur untuk membuat aduan atau tuntutan sekiranya berlaku sebarang kejadian yang tidak diinginkan terhadap anak-anak mereka.

Kesimpulan

Secara rumusan, perlindungan pengguna di Malaysia adalah berdasarkan DPN yang menggalakkan hak dan keseimbangan antara tiga pihak iaitu pengguna, industri serta kerajaan dalam memainkan peranan masing-masing. Penarikan balik mainan kanak-kanak yang berjumlah hampir satu bilion telah dilakukan di seluruh dunia ekoran kandungan plumbum yang melebihi tahap yang dibenarkan dan ia telah mencetus kebimbangan tentang keselamatan mainan kanak-kanak. Berdasarkan prinsip perlindungan pengguna yang

didukung oleh DPN, kerajaan telah bertindak terhadap isu ini dengan menguatkuasakan peraturan untuk memastikan mainan kanak-kanak yang dijual di pasaran adalah selamat. Pencapaian utama peraturan ini ialah penguatkuasaan penggunaan logo MC yang membawa maksud bahawa mainan tersebut telah mematuhi piawian keselamatan. Penguatkuasaan peraturan keselamatan mainan kanak-kanak ialah langkah yang sebaik-baiknya bagi memastikan pematuhan peraturan dan standard oleh pihak industri sebagai langkah jaminan keselamatan barang yang digunakan oleh kanak-kanak. Pihak industri pula seharusnya memastikan keselamatan barang mainan kanak-kanak yang sepatutnya bermula daripada proses pembuatan. Peraturan ini juga diterima dengan baik oleh pembekal mainan yang ditemubual. Namun, mereka juga menyuarakan isu berkenaan kos untuk melaksanakan penggunaan logo MC, kemungkinan adanya logo palsu dan juga penguatkuasaan secara berkala. Pihak pengguna pula, khususnya ibu bapa, berperanan dalam mengenalpasti hak mereka dalam pasaran dan memenuhi tanggungjawab sebagai pengguna dengan menzahirkan kesedaran tentang logo MC tersebut dan menggunakan saluran yang betul untuk mengadu jika menghadapi masalah dengan mainan yang dibeli.

Rujukan

- Abbott, H. (1991). *Product risk management*, Pitman Publishing, London. 11-13. in Siu, N. Y. & Wong, H. (2002). The impact of product-related factors on perceived product safety. *Emerald Marketing Intelligence and Planning*, 20(3), 185-194.
- Acebrón, L.B. & Dopico, D.C. (2000). The importance of intrinsic and extrinsic cues to expected and experienced quality: An empirical application for beef. *Food Quality and Preference*. 11: 229-238.
- Baier, A.C. (1994). *Moral Prejudices*. Harvard University Press: Cambridge, MA.
- Bapuji, H., Beamish, P.W., & Laplume, A. (2007). *Toy Import and Recall Levels: Is There a Connection?*. Asia Pacific Foundation Canada Research Reports. Dimuataturun pada 26 Oktober 2009 daripada www.healthyenvironmentforkids.ca/img_upload/13297cd6a147585a24c1c6233d8/Toy_Imports.pdf
- Bapuji, H. & Laplume, A. (2008). *Toy Recalls and China: One Year Later*. Research Reports, November. Asia Pacific Foundation of Canada.

Chaudhuri, A. & Holbrook, M.B. (2001). The chain of effects from brand trust and brand affect to brand performance: The role of brand loyalty. *Journal of Marketing*, 54, 81-93.

Guideline on Mandatory Safety Standards for Toys (2010). Dimuatturun pada 15 Jun 2013 daripada http://www.kpdnkk.gov.my/c/document_library/get_file?uuid=95626792-0a36-4840-bd7f-982dbada6a47&groupId=10137

Hasni, H., Junainah, S. & Jamaliah, J. (2003). Epidemiology of home injury in Malaysia. *Jurnal Kesihatan Masyarakat*, 9.

Hosmer, L.T. (1995). The connecting link between organizational theory and philosophical ethics. *Academy of Management Review*, 20, 379-403.

Indian Institute of Public Administration (2005). *Consumer Protection in India some Reflections*. New Delhi: Singh S.S. & Chadah, S.

Intergovernmental Forum on Chemical Safety (2006). *Toys and chemical safety a thought starter*. Dimuatturun pada 1 July 2009, daripada http://www.who.int/ifcs/documents/forums/forum5/meet_docs/en/

Key Note (2004). *Market Report, Toy and Games*, 19th Ed., Key Note: London.

Kumar, A. & Pastore, P. (2006). Toying with toxics: *An investigation of Leads and Cadmium in soft toys in three cities in India*. Retrieved on 29 January 2013, from http://www.who.int/ifcs/documents/forums/forum5/toys_toxic_india.pdf

Malaysia, (1999). Kementerian Perdagangan Dalam Negeri, Koperasi dan Kepenggunaan (KPDNKK). *Akta Perlindungan Pengguna 1999*.

Marsac, M.L., Adams, N.K., Hildenbrand, A.K., Kohser, K.L. & Winston, F.K. (2011). After the injury: Initial evaluation of a web-based intervention for parents of injured children. *Health Education Research*, 26(1), 1-12.

Malaysia (2010). *Peraturan-peraturan Perlindungan Pengguna (Perakuan Kelulusan dan Tanda Pemuatan Standard Keselamatan) 2009*.

Malaysia (2010). *Peraturan-peraturan Perlindungan Pengguna (Standard Keselamatan Bagi Mainan) 2009*.

Morris, D. (1980). *Economics of Consumer Protection*. Heinemann Educational Books Ltd.: London.

Nelson, C. (2005). *Supervision of Young Children*. Paper Presented at International Consumer Product Health & Safety Organization Conference, Orlando, Florida.

Paine, L.S. (1996). Children as Consumers: The Ethics of Children's Television Advertising'', in Smith, N.C. and Quelch, J. (Eds). *Ethics in Marketing*. Primis Custom Publishing (McGraw-Hill): New York, NY: 672-86.

Ratna Devi Nadarajan (2006). *Malaysian Association of Standard Users, National Conformity Assessment Conference*, Istana Hotel 2006.

Seaford, H. (1999). *Should our children be spared Ronald? The Guardian*. November 22: 8-9.

Smith, N.C. & Quelch, J.A. (Eds) (1993). *Ethics in Marketing*. New York, NY.: Primis Custom Publishing (McGraw-Hill).

Voinea, L. & Filip, A. (2011). Analyzing the main changes in new consumer buying behavior during economic crisis. *International Journal of Economic Practices and Theories*,1(1), 14-19.

FOOD CONSUMPTION PATTERNS OF LOWER-INCOME HOUSEHOLDS IN RURAL AREAS OF PENINSULAR MALAYSIA

Shamsul Azahari Zainal Badari^{1,2}

Jayashree Arcot²

Norhasmah Sulaiman³

¹Department of Resource Management and Consumer Studies,
Faculty of Human Ecology, Universiti Putra Malaysia,

²Food Science and Technology Group, School of Chemical Engineering,
University of New South Wales, Sydney, Australia.

³Department of Nutrition and Dietetics, Faculty of Medicine and Health
Sciences, Universiti Putra Malaysia, Serdang, Selangor, Malaysia.

Introduction

Malaysia is a country of diverse races and religions, and one of the countries in Southeast Asia that has a vibrant economy, political stability and constant growth of industrial development. Strong economic growth has also changed the lifestyle of its people as well as in terms of food intake, not only in urban areas, but also in rural areas. Currently, the consumption of foods that are high in calories and protein are common among Malaysians (Zainal Badari, Arcot, Haron, Paim, Sulaiman & Masud, 2012). This has increased the risk of chronic diseases, such as heart disease, diabetes mellitus, stroke and hypertension (Malaysia Ministry of Health, 2010). Lifestyle changes in adults lead to unhealthy eating habits, socioeconomic pressure, and smoking and decreased physical activity, which lead to an increase in chronic disease risk factors (Lam & Khor, 1997).

Various factors have contributed to the nutritional status of the population, such as unhealthy lifestyle, poor eating habits and unhealthy food intakes (He & Evans, 2007; Norlaila, 2008). In addition, socioeconomic factors also influence the nutritional status and food intakes of the population. Poverty is one of the main factors contributing to the poor nutritional status and dietary intakes (Vorster, 2002; Rousset, Droit-Volet & Broirie, 2006). This also contributed to the risk of chronic diseases because the poor often have no choice other than to rely on monotonous low nutrient dense diets (Cannon, 2001). Although the lower-income populations spent more of their income on buying foods, the spending was more on energy-dense foods with higher palatability due to the lower prices (Abbott, 2009; Zhang & Chen, 2007). A

healthy diet is perceived to be more expensive (Giskes, Turrell, Patterson & Newman, 2002; Giskes, Van Lenthe, Brug, Mackenbach, & Turrell, 2007; Kearney & McElhone, 1999) coupled with limited access to healthy food, especially in rural areas (Buras, 2006).

There is great interest in developing countries to study the balanced and diversified diets, especially due to under-nutrition or over-nutrition and their consequences (Underwood, 1998; McCrory, Fuss, McCallum, Yao, Vinken, Hays, & Robert, 1999; WHO/FAO, 1996). However, the estimation error of food intake has been the major problem in dietary intake surveys of the target population. Thus, the main objective of the present study was to determine the food consumption patterns of lower income households in the rural areas of Peninsular Malaysia.

Methods

Interview location and sampling

The interview of food intake was carried out in Peninsular Malaysia from March to May, 2011 (for a duration of two months). Peninsular Malaysia (*Semenanjung Malaysia*), also known as West Malaysia, is a part of Malaysia that shares a border with Thailand in the north. It consists of eleven states and two federal territories, which contributes approximately 80.0% of the Malaysian population, and is where the majority of economic activities take place. The present study location was chosen by stratified random sampling, as shown in Figure 1. Peninsular Malaysia was divided into four zones in this study namely – north, south, east and central – in which one state was chosen for each zone. Following the selection of state, one district was chosen randomly for each state and a sub-district was selected for each district. Finally, one village was chosen from the selected sub-district to represent each zone.

For each village, the respondents were chosen through systematic sampling by selecting the odd-numbered houses in the village. The following criteria were used for: the respondents must be the head of the household or their spouses, should come from two-parent households with children and the monthly income should fall under the low-income category (MYR2300 and below per month). The total number of respondents in this survey was 302. However, after the inspection and review of the returned questionnaires, only 280 respondents were fulfilled the criteria and eligible for this study. The present study was approved by the Human Research Ethics Advisory Panel–Science/Engineering of the University of New South Wales, Australia and Medical Research Ethics Committee of the Faculty of Medicine and Health

Sciences, Universiti Putra Malaysia. Consent letter was obtained from each respondent before the interview.

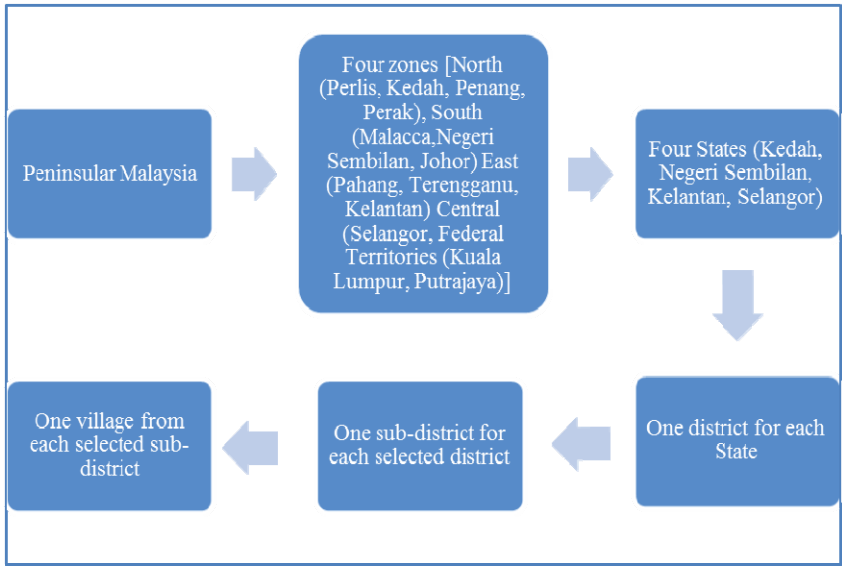

Figure 1: Selection of Study Locations

Interview instruments

Respondents’ backgrounds

A questionnaire was developed to obtain the socioeconomic details of the respondents. The questionnaire consisted of three sections, a) Socioeconomic information including location, sex, race, age, education level, household size, household income and occupation; b) Monthly household expenditure; and c) Monthly household food expenditure. This questionnaire was administered by a trained interviewer along with the investigator to collect the information from respondents.

Food frequency questionnaire

The food frequency questionnaire (FFQ) was designed and used to determine the food consumption patterns of the respondents. The FFQ was developed and adapted from the food frequency questionnaires of MANS (Norimah, Safiah, Jamal, Siti, Zuhaida, Rohida, Fatimah, Siti, Poh, Kandiah, Zalilah, Wan, Fatimah, & Azmi, 2008). The FFQ consisted of two components: a) a

list of foods and portion size of foods and b) a set of frequency-of-use response categories. A total of 126 items of food was listed in this FFQ and was divided into 15 groups. The respondents were asked to choose only one response regarding the frequency of intake for each food item the following responses: more than six times per day, 4-5 times per day, 2-3 times per day, once a day, 5-6 times per week, 2-4 times per week, once a week, 1-3 times per month, or no intake. Both questionnaires (respondent backgrounds and FFQ) were tested on a smaller number of respondents than the actual interview, and the improved version was used in this study.

The food intake pattern was then estimated using the method suggested by Chee, Zawiah, Ismail, & Ng (1996) with minor modification. The food consumption data was given a 5-point scale ranging from 5 = daily, 4 = 4-6 times/week, 3 = once a week, 2 = 1-3 times/month and 1 = never/no intake. A score was calculated for each of the food items using the following equation:

$$\text{Score} = \frac{R_1S_1 + R_2S_2 + R_3S_3 + R_4S_4 + R_5S_5}{5}$$

Where:

R5 – R1: Percent respondents selecting a rating

S5 – S1: Scale point

5: Maximum scale point

The food intake was divided into three categories: most consumed foods (80.0-100), moderately consumed foods (30.0-79.9) and less consumed food (≥ 10.0 -29.9). The food list was therefore divided into six groups based on the Malaysian food pyramid to further explore the food intake pattern of respondents. Non-alcoholic beverages were included in this process as part of the food intake of the respondents.

Statistical analyses

IBM SPSS statistics version 20 software (IBM Corporation, Armonk, NY, USA) was used to perform statistical analyses. Descriptive statistics were expressed as mean to present the household socioeconomic factors, such as area of residence, sex, age, race, household size, education level/year of education, household income, mean household food expenditure, occupation, and food intake categories.

Results

Socioeconomic factors

The socioeconomic factors of the respondents are shown in Table 1. Most of the respondents were women (76.4%) and aged between 36-45 yr. (35.4%) and 46-55 yr. (25.4%), respectively, with a mean age of 46.5 years. It is obvious that the majority of the rural population were Malay (99.3%), while other races mostly resided in urban or sub-urban areas. Sixty-one percent of the respondents had a household size of 3 to 5 persons with the mean household size being 5.2. A monthly household income below MYR2300 was categorized as lower-income, MYR2301 to 5599 as middle-income, and MYR5600 and more as higher-income (Malaysia Prime Minister Department, 2011). The mean monthly household income of respondents was MYR862, where 46.4% of them had monthly household incomes between MYR501-1000. The information on the education level of respondents indicated that 32.9% of them had finished their primary school and upper secondary school. Other respondents had finished their lower secondary school (22.9%). Because the majority of respondents were women, most of them were housewives (62.5%) and relied on their husbands' incomes.

Table 1: Socioeconomic Details of the Respondents (N=280)

Socioeconomic Details	Frequency (n)	Percentage (%)
Location		
Kedah	72	25.7
Negeri Sembilan	27	9.6
Kelantan	81	29.0
Selangor	100	35.7
Sex		
Men	66	23.6
Women	214	76.4
Age (Year)		
≤ 25	9	3.2
26-35	38	13.6
36-45	99	35.4
46-55	71	25.4
56-65	44	15.7
≥ 65	19	6.8
*46.5		

Table 1: (continued)

Socioeconomic Details	Frequency (n)	Percentage (%)
Race		
Malay	278	99.3
Chinese	-	-
Indian	2	0.7
Others	-	-
Household Size (Person)		
1-4	122	40.0
5-8	155	55.4
≥ 9	13	4.6
*5.2		
Monthly Household Income (MYR)		
≤ 500	80	28.6
501-1000	130	46.4
1001-1500	58	20.7
1501-2300	12	4.3
*862		
Housing Type		
Terrace house	6	2.1
Village house	274	97.9
Type of Ownerships		
Own house	253	90.4
Rent	18	6.4
Other (family's house)	9	3.2
Education Level		
No formal education	24	8.6
Primary school	92	32.9
Lower secondary school	64	22.9
Upper secondary school	92	32.9
Certificate	4	1.4
Diploma	4	1.4
Occupation		
Clerical workers	9	3.2
Service workers & shop market sales workers	13	4.6
Agriculture & fisheries workers	19	6.8
Craft & related trade workers	8	2.9
Elementary occupations	19	6.8
Own business/own account workers	30	10.7
Pensioner	7	2.5
Housewife	175	62.5

*Mean

Monthly food expenditure

Table 2 shows the monthly food expenditure of the respondents based on 12 categories of food. The total mean food expenditure was MYR412.0 ± 244.0. The results showed that cereal and cereal products, chicken, red meat and products, and fish, seafood and products were among the highest expenditure. The monthly average expenses for these three categories of food were MYR77.00 ± 73.0, MYR55.00 ± 45.2, and MYR75.00 ± 72.2, respectively. These three categories of food are high in protein and energy. Expenditure on other foods was between MYR12.00 ± 11.4 to MYR31.00 ± 27.0 per month. The expenditure on vegetables (MYR28.00 ± 21.1), fruits (MYR31.00 ± 27.0), and milk and milk products (MYR25.00 ± 31.0) were low even though these categories of food were deemed to be healthy foods. Most foods considered healthy were expensive and could not be afforded by the respondents and the increases in food prices in the market were a burden to this group of the population, hence most of them bought cheaper foods to satisfy their food needs.

Table 2: Monthly Food Expenditure of the Respondents (N=280)

Food Category	Mean (MYR)
Cereals & cereal products	77.0
Chicken, meat & poultry products	55.0
Fish, seafood & products	75.0
Eggs	19.3
Legumes, nuts & products	13.3
Milk & milk products	25.0
Vegetables	28.0
Fruits	31.0
Non-alcoholic beverages	28.0
Bread spread	12.1
Confectioneries	24.3
Condiments	26.0
TOTAL	412.0

Food intake patterns

The FFQ was used to determine the food intake pattern of the respondents. Rice, fish sausages, sugar, saltwater fish and green leafy vegetables were the highly consumed foods, while plain water and tea were most consumed for non-alcoholic beverages, as shown in Figure 2. Plain water was among the highest intakes weekly with a score of 100 for the respondents. Rice is the main staple diet in Malaysia, and the main source of energy among

respondents (score of 99.3). Most of the respondents consumed lots of sugar weekly with a score of 92.0, the energy from which can contribute to the risk of obesity and diabetes. Fish sausage (*keropok lekor*) and saltwater fish were the main sources of protein and green leafy vegetables were the main sources of vitamins and minerals for respondents.

Figure 3 shows the top-ten moderately consumed foods of the respondents. It seems that local cakes (*kuih*) were amongst the highest intake of this category with a score of 85.1. This was followed by chicken egg, coffee, biscuits, herbs (*ulam*), bread, sweetened condensed milk, chicken, chilli/tomato sauce and cabbages. Respondents tended to eat local cakes (*kuih*), biscuits and bread for their breakfast and during tea-time. Chicken egg and chicken were another source of protein after fish and fish sausage (*Keropok lekor*) while sweetened condensed milk was used in tea or coffee. However, sweetened condensed milk is not a good source of calcium for respondents because of the higher sugar content than milk. Herbs (*ulam*) are the vegetables that are eaten raw by respondents weekly, normally during lunch and dinner, eaten with spicy sauce or *sambal*. The results indicated that longan, energy drink, herbal drink, fermented shrimp sauce (*cencalok*), dried fruits, bird eggs, mutton, yoghurt, sago, and chapatti were among the top-ten less consumed foods of the respondents (Figure 5.4).

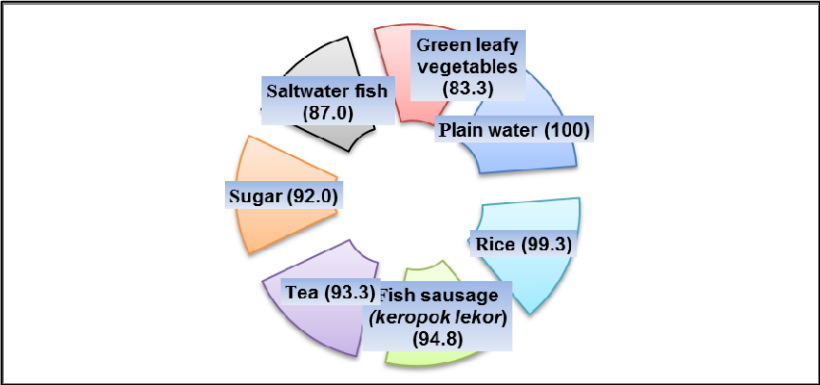

Figure 2: Highly Consumed Foods (Score: 80.0-100)

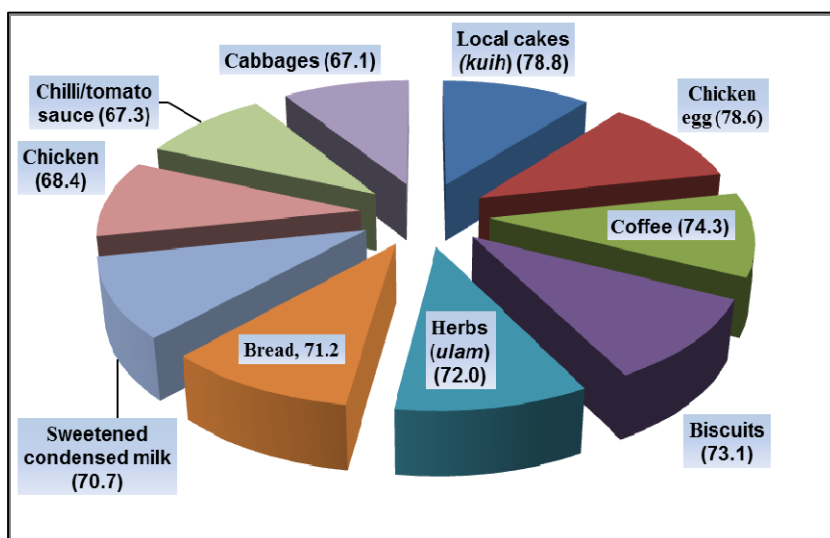

Figure 3: Top Ten Moderately Consumed Foods (Score: 30.0-79.9)

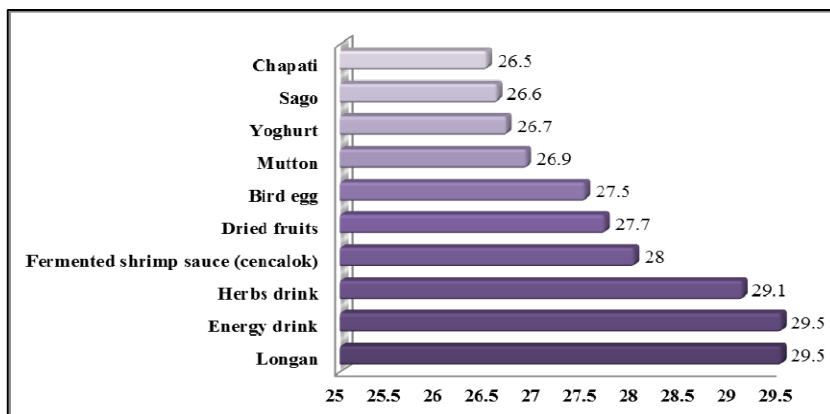

Figure 4: Top Ten Less Consumed Foods (Score: ≤ 29.9)

Figures 5 to 10 show the top-ten food intakes of the respondents based on the Malaysian Food Pyramid groups. They showed that the top-ten food intakes for rice, noodles, bread, cereals, cereal products and tubers group had scores from 38.7 to 99.3, vegetable group (37.8 – 83.3), fruit group (41.6 – 55.1), fish, poultry, meat and legumes group (48.0 – 94.8), milk and milk products (23.1 – 70.7), and fats, oil, sugar and salt (47.8 – 92.0). Most of the scores of these groups were between moderately consumed foods to highly consumed

foods except for the fruit group and milk and milk products group. For the rice, noodles, bread, cereals, cereal products and tubers group, rice became the main source of carbohydrates and energy to the respondents followed by bread, bun, egg noodles and flat bread (*roti canai*). However, the flatbread (*roti canai*) was also a source of fat because one of the ingredients was margarine, and it was also cooked with palm oil.

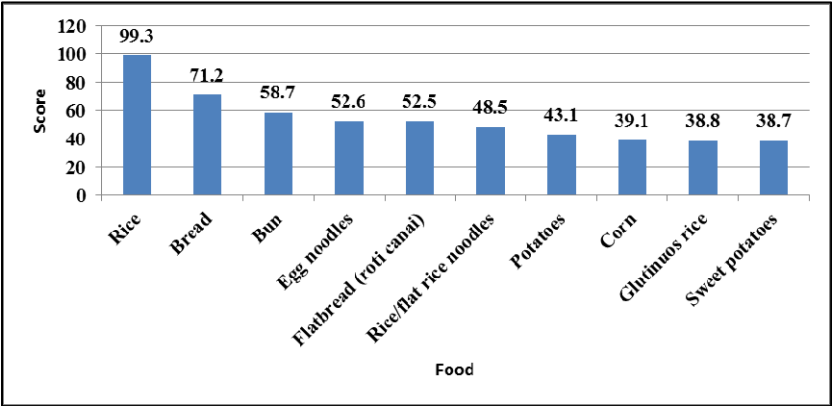
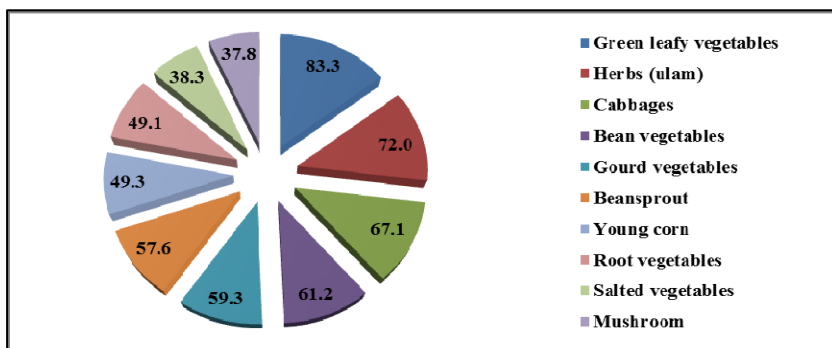
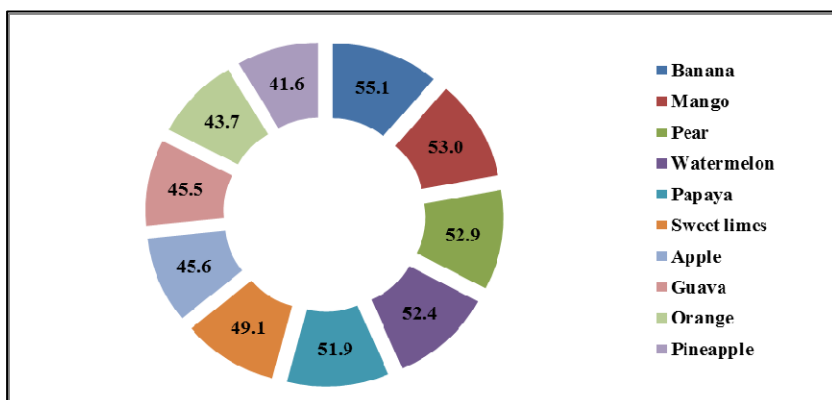

Figure 5: Top Ten Consumed Foods Of Rice, Noodles, Bread, Cereals, Cereal Products and Tubers Group (Score: 99.3 – 38.7)

The sources of vitamins and minerals were from the vegetables (Figure 6) and the fruits group (Figure 7) when more varieties were consumed. Furthermore, these two groups of food also provide dietary fibre and bioactive compounds, such as phytochemicals that used to reduce a cancer cells to the respondents. In the vegetables group, it seems that green leafy vegetables; herbs (*ulam*); cabbage; bean vegetables, such as long bean and green bean; gourd vegetables, such as cucumber, bitter-gourd, and brinjal; and bean sprouts were moderately consumed and scored more than 50.0. Meanwhile, fruits were also consumed moderately by respondents with the highest score was for banana (55.1). Other fruits that scored more than 50.0 were mango, pear, watermelon and papaya.

**Figure 6: Top Ten Consumed Foods from the Vegetables Group
(Score: 83.3 – 37.8)**

**Figure 7: Top Ten Consumed Foods from the Fruits Group
(Score: 55.1 – 41.6)**

The fish, meat, poultry and legume group provide rich sources of protein to the respondents (Figure 8). However, this group is also high in fat, especially if meat, chicken and eggs are consumed excessively. The highest score for this group was fish sausage (*keropok lekor*) (94.8) followed by saltwater fish (87.0). These two food items are good sources of protein and unsaturated fat and were highly consumed by the respondents weekly. Other food items in this group were consumed moderately.

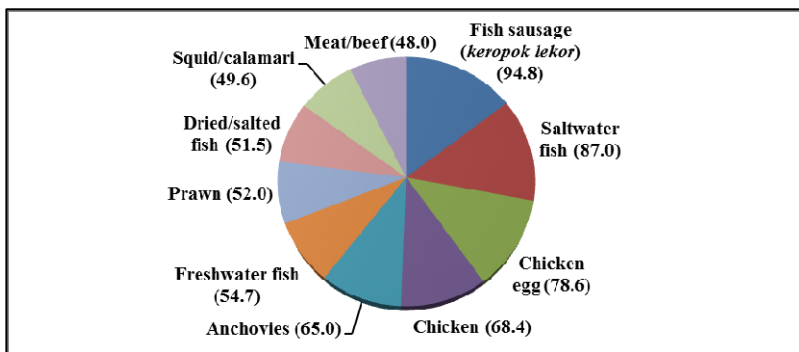

Figure 8: Top Ten Consumed Foods From the Fish, Meat, Poultry and Legumes Group (Score: 94.8 – 48.0)

Milk and milk products provide calcium, riboflavin and protein in the respondents' diet. It seems that the intake of this group by the respondents was moderate to less (Figure 9). Sweetened condensed milk was consumed more (70.7), even though its content was higher in sugar than milk. The higher price of fresh milk or UHT milk is the most probably main factor for respondents to choose sweetened condensed milk as part of their food intake. Powdered milk became the second highest intake of milk among respondents (42.1), followed by evaporated milk (40.3). For the fat, oils, sugar and salt group, it was recommended to eat this kind of food less. However, some of the food items in this group (Figure 5.10) such as sugar (92.0), local cakes (*kuih*) (78.8), biscuits (73.1), thick soy sauce (67.1) and thin soy sauce (61.7) were consumed highly to moderately by respondents. Food items in this group can contribute to high intakes of fat, sodium and energy, and, if consumed excessively, can increase the risk of obesity, hypertension, diabetes and heart disease.

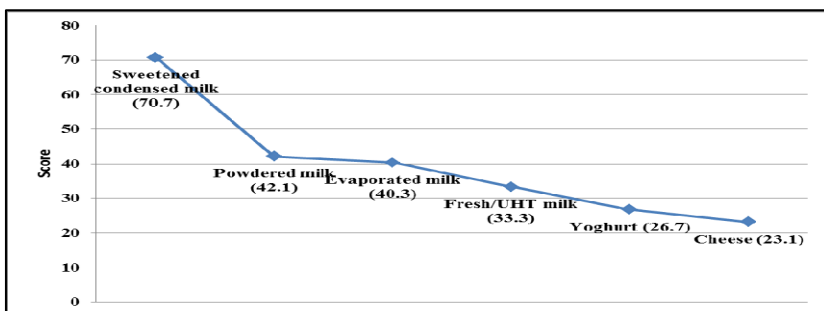

Figure 9: Top Ten Consumed Foods from Milk And Milk Products Group (Score: 70.7 – 23.1)

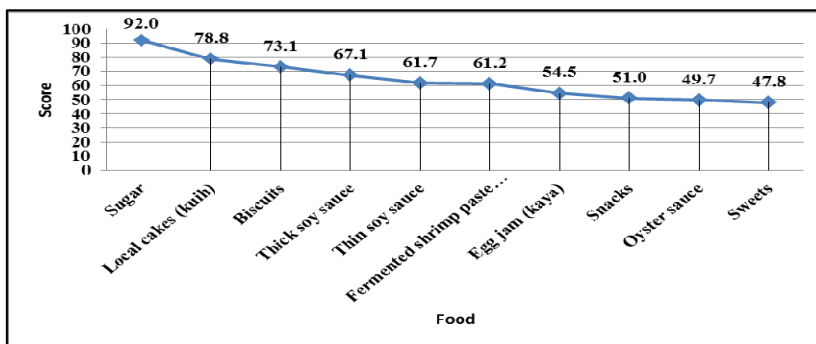

Figure 10: Top Ten Consumed Foods from Fat, Oils, Sugar and Salt Group (Score: 92.0 – 47.8)

Discussion

The present study focused on dietary and food intake patterns of lower-income households in the rural areas of Peninsular Malaysia. In the present study, the mean food expenditure of respondents was MYR412.0. This is supported by the data from the Malaysia Department of Statistics (2011), which showed that Malaysians spent an average of MYR444.0 monthly on food. Further analyses for the present study showed that the respondents spent an average of 48.0% of their total monthly income on food for their families; such a level of spending is assumed to be very high for the low-income population. However, this result was not supported by other studies. The Malaysia Department of Statistics (2011) reported that the average monthly spending in terms of the percentage of income for Malaysian households was only 20.3%. Chang (2010) also reported that the average spending on food was 24.0% by Malaysian households, while other studies showed that Malaysians spent 34.0% of their income on food (Yusof & Duasa, 2010).

It was assumed that increased food price was the main factor that contributed to the high proportion of monthly income spent on food among respondents in the present study. The report by Trostle (2008) showed that the price of food commodities, such as grains, vegetable oils, meats, seafood, sugar, bananas, and various other commodities, which are the basis for human consumption as staple foods, have increased by more than 60.0% since 2006. The high price of foods, especially staple foods, will adversely affect vulnerable rural and urban households in East Asia (Brambhatt & Christiansen, 2008). FAOSTAT (2003) reported that one third of the daily calorie intake in East Asia was supplied by rice followed by wheat (12.4%). This report is supported by the present study where cereals and cereal

products were among the highest expenses for food with the monthly average being MYR77.00. The purchase of foods considered healthy, such as fruits, vegetables and milk, was low among respondents, which may be due to the higher prices, and, hence, cheaper foods were an alternative for them to satisfy their food needs. However, a study by Ishida, Law and Aita (2003) showed that the consumption of meat and meat products, fruits, vegetables and milk but not cereals, such as rice and wheat, was high among Malaysians.

It is very important for individuals to have appropriate foods with adequate nutrients, and, the best way to meet the nutrient requirements is to consume a varied diet from all food groups, as suggested by the dietary guidelines (NCCFN, 2010). Eating a wide variety of foods is considered as a key to diet adequacy (Oldewage-Theron & Kruger, 2008). However, the respondents in the present study preferred foods that were high in fat, sugar and salt. The importance of fats and oils in the diet is well-known, but the excessive intake in the diet may affect cardiovascular health and also contribute to excess calorie intake (NCCFN, 2010), while the high intake of sugar and salt in the diet could lead to a high risk of certain diseases, such as diabetes (Zhang & Chen, 2007), high blood pressure (He & McGregor, 2003), obesity (Mazlan, Horgan, Whybrow, & Stubbs, 2006), heart disease (Howard & Wylie-Rosett, 2002) and could displace micronutrient-dense foods from the diet resulting in the risk of vitamin and mineral deficiency (NCCFN, 2010).

Foods from fish, poultry, meat, and legumes group, which are rich in protein and saturated fat, should contribute 10.0 to 15.0% of the total daily caloric intake and should be taken moderately (NCCFN, 2010). In the present study, it shows that saltwater fish, chicken egg, chicken, tofu and beef were among the most consumed foods by the respondents. It seems that white meat (fish and chicken) was preferred by respondents, however, excessive intakes of white meat and red meat in the diet can increase the risk of colon cancer (Singh & Fraser, 1998). The diets that are high in red and processed meat and refined grains were associated with type 2 diabetes in women (Fung, Schulze, Manson, Willett, & Hu, 2004) and could increase the risk of hypercholesterolemia and coronary heart disease (WHO, 2003).

The respondents get their energy from rice, noodles, bread, cereals, cereal products and the tubers group, as rice (the main staple food in Malaysia), bread and buns were the top three foods from this food group that were eaten by respondents weekly. The foods from this food group should be consumed at 8-12 servings per day (NCCFN, 2010). However, the present study shows that only rice was highly consumed by respondents, but not for other cereal product. This result is supported by Yeong-Sheng (2008) who reported that the consumption per capita of cereal foods among Malaysians had decreased

and that cheap protein meat and poultry increased starting from the 1970s. This was also reported by Tee (1999) who indicated that the calorie intake from cereals decreased from 60.0% in the 1960s to 40.0% in late 1990s, while the FAO reported that the calorie intake/capita/day from cereals for Malaysia decreased from 48.0% in 2005 to 46.0% in 2007 (FAOSTAT, 2010); this is assumed to have decreased over time. This trend can increase the dual-burden of malnutrition in Malaysia (Saibul, Shariff, Khor, Kandiah, Ghani, & Rahman, 2009; Tee, 1999). Other studies also showed the same results where there was a decline in food intake from cereals in their study population (Le, Le & Nquyen, 2003; Sook, 2003).

The respondents' intake of vegetables, such as herbs (*ulam*) and cabbage, were moderate except for green leafy vegetables. These groups provide vitamins, minerals and bioactive compounds to the human body (NCCFN, 2010) and should be taken in adequate quantities to prevent and lower the risk of some cancers, as well as reduce blood pressure (World Cancer Research Fund/American Institute of Cancer Research [WCRF/AICR], 2007). However, the intake was considered low. This study also indicated that the intake of fruits was low among the respondents. There was a low consumption of fruits and vegetables among Malaysian men (85.0%) and women (85.5%) based on the World Health Survey in the year 2002-2003 (Hall, Moore, Harper, & Lynch, 2009). On average, Malaysians consumed 103.5g vegetables and 151.5g fruits per capita/day for the years 2000-2007 (FAOSTAT, 2010), which is below the recommendation of 400g vegetables and fruits per day by WHO (2003). Previous studies showed that individuals with lower-income status had a low consumption of fruits and vegetables (Kearney, McCartney, McCarthy, Burke, Knox, & Barton, 2008; Yen, Tan, & Nayga, 2011).

The intake of the milk and milk products group was the lowest. Although milk is known to be an excellent source of calcium and considered to be good for both the bones and brain health, the lack of promotion among Malaysians (Babolian & Ab Karim, 2010) and higher price on the market (Lehr & Chong, 2010) makes it less available in their daily diets. This study is supported by a previous study which revealed that the consumption of milk was very low among Malaysian adults (Norimah *et al.*, 2008). Milk, fruits and vegetables were assumed to be expensive foods among lower-income groups (Giskes *et al.*, 2007) and people with a lower-income could not afford these foods due to the higher prices (Zainal Badari *et al.*, 2012).

The study's limitations must be considered in attempting to measure the food intake pattern among the lower-income groups in the rural areas of Malaysia. The present study used a small sample size of lower-income groups for each zone that only represents a small proportion of the lower-income population

in rural areas of Malaysia. Thus, the results obtained cannot be generalized for all lower-income populations. Thus, expanding the study area can increase the sample size and improved the power of data. Besides expanding the study area, single parent households and single adults should be included as respondents because their food intake also affects the food intake pattern of the Malaysian population. The use of the FFQ and 24 hour-recall method with food portion sizes must be accompanied with dietary tools/aids to minimise errors in estimating food intake.

Conclusion

In the present study, most of the respondents spent more of their monthly food expenses on the foods that were high in energy and protein, possibly due to the lower price and preference by the family members. Food such as rice, sugar and green leafy vegetables were mostly consumed foods while foods from vegetables, fruits, and milk and milk products groups were less consumed by the respondents. It seems that healthy food were not preferred by the respondents which may be due to the higher price in the market and are not affordable by them. Thus, the healthy eating education should be promoted and implemented among the lower-income households to ensure the nutrient requirements can be achieved as recommended by the RNI of Malaysia.

References

- Abbott, P. (2009). Development Dimensions of High Food Prices. *OECD Food, Agriculture and Fisheries Working Papers*. 18, Retrieved from <http://www.oecd.org/agriculture/agriculturalpoliciesandsupport/monitoringfarm-supportandevaluatingpolicy/42972908.pdf>
- Babolian, H. R. & Ab Karim, M. S. (2010). Factors affecting milk consumption among schoolchildren in urban and rural areas of Selangor, Malaysia. *International Food Research Journal*, 17, 651-660.
- Brahmbhatt, M. & Christiansen, L. (2008). *Rising Food Price in East Asia: Challenges and Policy Options*. Washington, DC: World Bank.
- Buras, S. (2006). *The Cost and Availability of the Thrifty Food Plan in Southeast Louisiana*. Louisiana State University: Master Science Thesis. United States of America.
- Cannon, G. (2001). Diet related chronic disease. *Focus*, February, 1-2.

Chang, J. (2010). *Malaysia Exporter guide Annual 2010*. GAIN Report. Washington, DC: USDA Foreign Agricultural Service.

Chee, S. S., Zawiah, H., Ismail, M. N., & Ng, K. K. (1996). Anthropometry, dietary pattern, and nutrient intakes of Malaysian estate workers. *Malaysian Journal of Nutrition*, 2, 112-126.

FAOSTAT. (2003). Retrieved from <http://faostat.fao.org/site/368/DesktopDefault.aspx?PageID=368>

FAOSTAT. (2010). Retrived from <http://faostat.fao.org/site/368/DesktopDefault.aspx?PageID=368#ancor>

Fung, T. T., Schulze, M., Manson, J. E., Willett, W. C., & Hu, F. B. (2004). Dietary patterns, meat intake, and the risk of type 2 diabetes in women. *Archives of Internal Medicine*, 164, 2235-2240.

Giskes, K., Turrell, G., Patterson, C., & Newman, B. (2002). Socio-economic differences in fruit and vegetables consumption among australian adolescents and Adults. *Public Health Nutrition*, 5, 663-9.

Giskes, K., Van Lenthe, F. J., Brug, J., Mackenbach, J. P., & Turrell, G. (2007). Socioeconomic inequalities in food purchasing: the contribution of respondent-perceived and actual (objectively measured) price and availability of foods. *Preventive Medicine*, 45, 41-48.

Hall, J. N., Moore, S., Harper, S. B., & Lynch, J. W. (2009). global variability in fruit and vegetable consumption. *American Journal of Preventive Medicine*, 36, 402-409.

He, F. J. & MacGregor, G. A. (2003). How far should salt intake be reduced? *Hypertension*, 42, 1093.

He, M. & Evans, a. (2007). Are parents aware that Their Children are Overweight or Obese? *Canadian Family Physician*, 53, 1493-1499.

Howard, B. V. & Wylie-Rosett, J. (2002). Sugar and cardiovascular disease: A statement for healthcare professionals from the committee on nutrition of the council on nutrition, physical activity and metabolism from the American Heart Association. *Circulation*, 106, 523-527.

Ishida, A., Law, S. H., & Aita, Y. (2003). Changes in food consumption expenditure in Malaysia. *Agribusiness*, 19, 61-76.

Kearney, J. & McElhone, S. (1999). Perceive barriers in trying to eat healthier-results of a Pan-EU Consumer Attitudinal Survey. *British Journal of Nutrition*, 81, 133-137S.

Kearney, J., McCartney, D., McCarthy, S., Burke, S., Knox, B., & Barton, M. (2008). *Food and Nutrient Intake and Attitudes among Disadvantaged Groups on the Island of Ireland: Summary Report*. Dublin,Ireland: Safefood Research, Retrieved from <http://www.safefood.eu/SafeFood/media/SafeFoodLibrary/Documents/Profesional/Ref-03-RESR-006.pdf>

Lam, Y. L. & Khor, G. L. Risk factors among coronary heart disease patients in National Heart Institute, Kuala Lumpur. *Malaysian Journal of Nutrition*, 3, 103-106.

Le, T. H., Le, B. M., & Nguyen, C. K. (2003). Trends in food production and food consumption in Vietnam during the period 1980-2000. *Malaysian Journal of Nutrition*, 9, 1-6.

Lehr, H. & Chong, K. W. (2010). *Milk Production in Malaysia*. Bright Animal Internal Report. Brussels, Belgium: European Commission, Research & Innovation, Bioeconomy: The Bright Animal Book.

Malaysia Department of Statistics. (2011). *Household Expenditure Trend 1993/94-2009/10*. Putrajaya, Malaysia: Ministry of Home Affairs, Retrieved from http://www.statistics.gov.my/portal/images/stories/files/LatestRelases/household/HES_0910.pdf

Malaysia Ministry of Health. (2010). *Health Facts 2008* (brochure). Putrajaya, Malaysia.

Malaysia Prime Minister's Department. (2011). *Tenth Malaysia Plan*. Putrajaya, Malaysia: Economic Planning Unit.

Mazlan, N., Horgan, G., Whybrow, S., & Stubbs, J. (2006). Effects of increasing increments of fat- and sugar-rich snacks in the diet on energy and macronutrient intake in lean and overweight men. *British Journal of Nutrition*, 96, 596-606.

McCrory, M. A., Fuss, P. J., McCallum, J. E., Yao, M., Vinken, A. G., Hays, N. P., & Roberts, S. B. (1999). Dietary variety within food groups: association with energy intake and body fatness in men and women. *American Journal of Clinical Nutrition*, 69, 440-447.

National Coordinating Committee on Food and Nutrition [NCCFN]. (2010). *Malaysian dietary guidelines*. (2nd Ed). Kuala Lumpur, Malaysia: Ministry of Health.

Norimah, A. K., Safiah, M., Jamal, K., Siti, H. M. D., Zuhaida, H., Rohida, S., Fatimah, S., Siti, N., Poh, B. K., Kandiah, M., Zalilah, M. S., Wan, M. W. M., Fatimah, A., & Azmi, M. Y. (2008). Food consumption patterns: findings from Malaysian Adult Nutrition Survey (MANS). *Malaysian Journal of Nutrition*, 14, 25-39.

Norlaila, M. T. (2008). Preliminary study on factors contributing to obesity among married women-a qualitative approach. *Malaysian Journal of Nutrition*, 14, S14.

Oldewage-Theron, W. H. & Kruger, R. (2008). Food variety and dietary diversity as indicators of the dietary adequacy and health status of an elderly population in Sharpville, South Africa. *Journal of Nutrition Elderly*, 27, 101-133.

Rousset, S., Droit-Volet, S., & Broirie, Y. (2006). Change in protein intake in elderly French people living at home after a nutritional information program targeting protein consumption. *Journal of the American Dietetic Association*, 106, 253-261.

Saibul, N., Shariff, Z. M., Khor, G. L., Kandiah, M., Ghani, N. A., & Rahman, H. A. (2009). Food variety score is associated with dual burden of malnutrition in Orang Asli (Malaysian indigenous peoples) households: Implications for health promotion. *Asia Pacific Journal of Clinical Nutrition*, 18, 412-422.

Singh, P. & Fraser, G. E. (1998). Dietary risk factors for colon cancer in a low-risk population. *American Journal of Epidemiology*, 148, 761-774.

Sook, M. S. (2003). Food consumption trends and nutrition transition in Korea. *Malaysian Journal of Nutrition*, 9, 7-18.

Tee, E. S. (1999). Nutrition of Malaysians: Where are we heading? *Malaysian Journal of Nutrition*, 5, 87-109.

Trostle, R. (2008). *Global Agricultural Supply and Demand: Factors Contributing to the Recent Increase in Food Commodity Prices*. USDA Economic Research Service (Report WRS-0801). Washington, DC: U.S. Department of Agriculture.

Underwood, B. A. (1998). From research to global reality: the micronutrient story. *Journal of Nutrition*, 128, 145-151.

Vorster, H. H. (2002). The emergence of cardiovascular disease during urbanization of Africans. *Public Health Nutrition*, 5, 239-243.

WHO. (2003). *Diet, Nutrition and the Prevention of Chronic Diseases*. Report of a Joint WHO/FAO/Expert Consultation. WHO Technical Report Series 916. Geneva, Switzerland: World Health Organization.

WHO/FAO. (1996). *Preparation and use of Food-Based Dietary Guidelines*. Geneva, Switzerland: Nutrition Programme.

World Cancer Research Fund/American Institute of Cancer Research [WCRF/AICR]. (2007). Public health goals and personal recommendations. In *Food, Nutrition, Physical Activity and Prevention of Cancer: A Global Perspective* (pp 368-390). Washington, DC: World Cancer Research Fund/American Institute of Cancer Research.

Yen, S. T., Tan, A. K. G., & Nayga Jr, R. M. (2011). Determinants of fruit and vegetable consumption in Malaysia: An ordinal system approach. *Australian Journal of Agricultural and Resource Economics*, 55, 239-256.

Yeong-Sheng, T. (2008). Household Expenditure on Food At Home in Malaysia. *Munich Personal RePEc Archive*, 15031. Retrieved from <http://mpira.ub.uni-muenchen.de/15031/>

Yusof, S. A. & Duasa, J. (2010). consumption patterns and income elasticity in Malaysia. *Malaysian Journal of Economic Studies*, 47,91-106.

Zainal Badari, S. A., Arcot, J., Haron, S., Paim, L., Sulaiman, N., & Masud, J. (2012). Food variety and dietary diversity scores to understand the food intake pattern among selected Malaysian households. *Ecology of Food and Nutrition*, 51, 265-299.

Zhang, Q. & Chen, Z. (2008). Impact of Local Food Prices on the Relationship between Food Stamp Program Participation and Bodyweight Status of Adults in the South. In Majchrowicz, A. T. (Eds.), *RIDGE Project Summaries, 2007: Food Assistance and Nutrition Research Innovation and Development Grants in Economics Program* (pp 9-10). Washington, DC: U. S. Department of Agriculture/Economic Research Service.

JURNAL PENGGUNA MALAYSIA

MALAYSIAN JOURNAL OF CONSUMER

Lembaga Pengarang

Dr. Syuhaily binti Osman (Ketua Editor)	Fakulti Ekologi Manusia Universiti Putra Malaysia
Dr. Husniyah binti Abdul Rahim	Fakulti Ekologi Manusia Universiti Putra Malaysia
Pn. Nor Rashidah binti Zainal	Fakulti Pengurusan Perniagaan Universiti Teknologi Mara
Dr. Elistina binti Abu Bakar	Fakulti Ekologi Manusia Universiti Putra Malaysia
Pn. Leylawati binti Joremi	Fakulti Ekologi Manusia Universiti Putra Malaysia
Prof. Madya Fauziah binti Abu Bakar	Fakulti Pengurusan Perniagaan Universiti Teknologi Mara
Dr. Norhasmah binti Sulaiman	Fakulti Perubatan dan Sains Kesihatan Universiti Putra Malaysia
Dr. Afida Mastura Muhammad Arif	Fakulti Ekologi Manusia Universiti Putra Malaysia

JURNAL PENGGUNA MALAYSIA adalah keluaran bersama Kementerian Perdagangan Dalam Negeri, Koperasi dan Kepenggunaan dan Persatuan Ekonomi Pengguna dan Keluarga Malaysia. Ia bertujuan untuk menyebarkan, menambah dan berkongsi maklumat berkaitan hal ehwal, undang-undang, penyelidikan dan isu semasa pengguna. Jurnal ini juga menggalakkan penulisan dan perkongsian idea tentang masalah dan keperluan pengguna dalam bentuk rencana, ulasan, dan penyelidikan. Sila rujuk panduan kepada penulis untuk penghantaran bahan artikel.

Alamat surat-menyurat:

Ketua Pengarang
Jurnal Pengguna Malaysia
Jabatan Pengurusan Sumber dan Pengajian Pengguna,
Fakulti Ekologi Manusia,
Universiti Putra Malaysia
43400 Serdang, Selangor.
Email: macfea@putra.upm.edu.my

PANDUAN KEPADA PENULIS

Jurnal Pengguna Malaysia mengalu-alukan sumbangan manuskrip berkaitan isu ekonomi pengguna dan keluarga samada di dalam Bahasa Melayu atau Bahasa Inggeris. Manuskrip akan dinilai oleh Lembaga Pengarang. Sila kemukakan artikel anda berdasarkan garis panduan berikut kepada Ketua Pengarang Jurnal Pengguna Malaysia, Fakulti Ekologi Manusia, Universiti Putra Malaysia, 43400 Serdang, Selangor. Email: macfea@putra.upm.edu.my

Penulisan dan Kertas Kerja

Manuskrip perlu ditaip selang dua baris menggunakan kertas A4 dengan 1" margin untuk bahagian atas muka surat, 1.5" kiri dan 1" kanan. Bilangan muka surat tidak melebihi 15 muka surat. Semua teks mesti menggunakan saiz 12 dan Times New Roman.

Tajuk

Tajuk artikel, nama pengarang dan pengarang yang lain, alamat lengkap institusi dan email perlu dinyatakan. Tajuk atau sub-tajuk menggunakan fon 14. Sila kemukakan dua salinan kertas manuskrip dan satu salinan lembut untuk tujuan pengeditan.

Kata kunci

Berikan antara tiga hingga lima kata kunci dan letakkan di bahagian bawah abstrak.

Jadual

Kesemua jadual perlu diletakkan di akhir manuskrip selepas rujukan dan menggunakan angka Arab. Setiap jadual perlu dinyatakan dan perlu diberi penjelasan dalam teks.

Ilustrasi

Ilustrasi termasuk gambarajah-gambarajah dan graf-graf perlu dinyatakan di dalam teks. Kesemua foto yang sesuai perlu dicetak hitam dan putih. Ilustri perlu dicetak pada kertas yang berasingan.

Ejaan dan pengukur

Bagi merujuk ejaan, Kamus Bahasa Inggeis Oxford dan Kamus Dewan Bahasa yang terkini hendaklah digunakan. Unit-unit metrik mesti digunakan untuk ukuran empirikal.

Rujukan

Rujukan ditulis mengikut gaya penulisan APA.

Pendapat yang terkandung di dalam jurnal ini tidak semestinya menggambarkan pendapat Lembaga Pengarang dan Kementerian Perdagangan Dalam Negeri, Koperasi Dan Kepenggunaan